

Creative Economy Journal and local Community Innovation

วารสาร

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

Vol.3 No.1 January - July 2024

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กรกฎาคม 2567

วารสารวิชาการและวิจัย สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ISSN 2774-0242 (Online)

ชื่อบทความ

ทฤษฎีการพัฒนากระแสหลักกับการยกระดับการดำเนินการชีพ

6

รูปแบบความเชื่อในการจัดงานมหานครกิจกรรมพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง

20

บทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้า
บ่อสาม เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

33

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มผู้ประกอบการ
ร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรลินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสangkhla

48

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในวิสาหกิจชุมชนเขายาศรี
กรณีศึกษา คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ และ คุณวรรณา บุญสวัสดิ์

58

เข้ามมาท้ายใจ : ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นที่ชาวไทยโบราณ
ในชุมชน หมู่บ้านเข้ามามา ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

67

รองเง็ง : วัฒนธรรมสู่ความปฏิสัมพันธ์ของชาวปัตตานี

75

วิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชารัฐ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเดียงza
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

85

Creative Economy Journal and local community innovation
วารสารวิชาการและวิจัย

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Learning Institute For Everyone

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กรกฎาคม 2567)

Vol.3 No.1 January - July 2024

วารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

Creative Economy Journal and local community innovation

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กรกฎาคม 2567) Vol.3 No.1 (January - July 2024) ISSN 2774-0242 (Online)

เจ้าของ

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา

ดร.ศักดิ์พงศ์ หอมหวาน	ผู้ปฏิบัติหน้าแทนอธิการบดี
รศ.ดร.ศุภกร สิริไพบูลย์	คณบดีสำนักบัญชีติวิทยาลัย
อาจารย์ภูมิใจ ไรเดี๋ย	คณบดีคณะศิลปศาสตร์

บรรณาธิการ

ดร.ศราวุฒิ อินทพนม

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ปรีดี โชติช่วง	รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมคิด ดวงจักร	อาจารย์สนธิญาณ รักษาภักดี
ดร.สุภาวดี หนูสิน	ดร.วัลลภ ไหญ์ยิ่ง
ดร.เดชรัตน์ สุขกำเนิด	ดร.สมพันธ์ เตชะอธิก
อาจารย์ศุภกร คุรุการเกษตร	อาจารย์อัญมณี ชุมณี
อาจารย์อรุณรัตน์ ปัญญาวงศ์	อาจารย์กรณิกา ปัญญาวงศ์

กองจัดการ

อาจารย์อภิชาติ มหาราชสene	อาจารย์ภูมิใจ ไรเดี๋ย
อาจารย์วัชรี อรุณราช	นางสาวชฎาพร์ เตียวสกุล
นายอภิชาติ มหาราชสene	นางสาวอรีย์ พึงมาก
นายสุรศักดิ์ สุขมาก	
นางสาวอัญมณี ชุมณี	
นายยศสันต์ ไชยสุภา	
นางสาววัชรี อรุณราช	
นางสาวกรณิกา ปัญญาวงศ์	
นางชนมพนุท แย้มสรวล	

คณะกรรมการจัดทำวารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกร สิริไพบูลย์	ประธานคณะกรรมการ
นายศุภกร คุรุการเกษตร	รองประธาน
ดร.ศราวุฒิ อินทพนม	รองประธาน
นายอภิชาติ มหาราชสene	กรรมการ
นายสุรศักดิ์ สุขมาก	กรรมการ
นางสาวอัญมณี ชุมณี	กรรมการ
นายยศสันต์ ไชยสุภา	กรรมการ
นางสาววัชรี อรุณราช	กรรมการ
นางสาวกรณิกา ปัญญาวงศ์	กรรมการและเลขานุการ
นางชนมพนุท แย้มสรวล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บทบรรณาธิการ

วารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นซึ่งได้ดำเนินการเผยแพร่มาเป็นปีที่ 3 กำลังล่วงเหลือเข้าปีที่ 4 ล่าช้ากว่ากำหนดมาเป็นเวลาเกือบปี ทั้งนี้เพื่อมีให้ดูเป็นการกล่าวอย่างเกินเลย คงปฏิเสธมิได้ว่าส่วนหนึ่ง มาจากความสนใจในการเผยแพร่รับฟุ้ความในวารสารฉบับนี้จากนักวิชาการยังมีน้อย หรือการรับรู้ว่าวารสารที่มี คุณภาพฉบับหนึ่งในแวดวงวิชาการประเทศไทยในด้านชุมชนยังมีวารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่น ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนหนึ่งในนั้นด้วย จึงเป็นหน้าที่ขององค์บรรณาธิการเกี่ยวกับมาตรการในการขับเคลื่อนให้วารสารฉบับนี้สามารถยกระดับไปสู่มาตรฐานที่สูงขึ้น

ที่ผ่านมาตลอดระยะเวลา 3 ปี เรายังคงยึดมั่นในการเผยแพร่บทความที่สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ในทางวิชาการผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิชาการสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน สังคม การสร้างคุณค่า และการพัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตของชุมชนให้สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน อันรวมไปถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนสังคม ท้องถิ่นอันเป็นเป้าประสงค์หลักของพื้นที่ทางวิชาการ

เมื่อไม่นานมานี้ บรรณาธิการพบหนังสือเล่มหนึ่งพุดถึงทักษะที่หายไปในศตวรรษที่ 21 อธิบายว่า ความเชื่อที่ว่าคนไทยอ่านหนังสือน้อยนั่นไม่เป็นความจริงอีกต่อไป คนไทยอ่านหนังสือจำนวนมาก แต่หนังสือนั้นมิได้อยู่ในรูปแบบหนังสือหรือเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตเท่าเดิม กแต่จะเป็นการอ่านข้อมูลในสื่อออนไลน์ต่างๆ หากท่านผู้อ่านลองย้อนกลับมามองตนเองเองว่าแต่ละวันเราใช้เวลา กับการอ่านข้อมูลในสื่อออนไลน์เท่าใดนั้น เราอาจจะตกใจกับเวลาที่เราสูญเสียไป จึงขอเชิญชวนผู้อ่านให้ลองอ่านบทความต่างๆ ในวารสารฉบับนี้ เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตและการประกอบการของท่านไม่มากก็น้อย กองบรรณาธิการจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเพื่อให้การทำงานด้านวารสารวิชาการได้ทำหน้าที่ของความเป็นเครื่องมือทางวิชาการอย่างสุดความสามารถ การอ่านจากผู้อ่าน และการนำไปใช้ประโยชน์ จึงเป็นเป้าประสงค์สำคัญที่กองบรรณาธิการมุ่งหมายให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

วารสารที่ได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ผ่านการพิจารณาประเมินคุณภาพทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ ศูนย์ติดตามการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre : TCI) กองบรรณาธิการ วารสารขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาร่วมส่วนหนึ่งของทีมผู้ร่วมงานในการสร้างสรรค์เนื้อหาและสนับสนุนในการจัดทำ วารสารเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นเล่มนี้ หวังว่าจะได้รับความรู้และแรงบันดาลใจจากบทความที่นำเสนอในเล่มนี้ได้เสมอ และเราวางว่าเราจะได้พับกันอีกครั้งในฉบับถัดไปในวารสารปีที่ 3 ฉบับที่ 2

สราชฎิ อินพนน
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

หน้า

ทฤษฎีการพัฒนาระยะหลักกับการยกระดับการดำเนินชีพ 6

ดร.ดุลภาณุ มณีอินทร์

รูปแบบความเชื่อในการจัดงานม้าปานกิจพของพุทธศาสนาในตำบลลาดแร้ง 20

ดร.ยุทธนา เสนี่ยวชาติ, ดร.วงศ์สิติศรี วิสุవี, ดร.นิตยา โงกสูงเนิน,
พระครูสุวรรณสารานุกูล, ดร. (ภิชัยพล หงวนไธสง)

บทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้า 33
บ่อสาม เขตหัวขวยวาง กรุงเทพมหานคร

อนุรักษ์ เติมผล

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มผู้ประกอบการ 48
ร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา
อริชา จันทร์แดง, อนิวัช แก้วจำรงค์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในวิสาหกิจชุมชนเข้ามายศรี 58
กรณีศึกษา คุณนงลักษณ์ มนีรัตน์ และ คุณวรรณี บุญสวัสดิ์
คณศ นามนัย, ธิดา กุลรัตน์ และปัณณวิชญ์ ลุขคิริปานวัชร์

เข้ามายำทลายใจ : ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายใจ 67
ในชุมชน หมู่บ้านเข้ามอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช
โชคิกา สุทธิมูลิก, เกษรา ลักษมาส, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุหะหมัด,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดโช แซน้ำแก้ว และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พงศ์ประสิทธิ์ อ่อนจันทร์

สารบัญ

หน้า

รองเง็ง : วัฒนธรรมสู่ความปฏิสัมพันธ์ของชาวปัตตานี	75
จิรัชยา เจียวกก , สมฤดิ สงวนแก้ว , โอม เกตุส่ง และ อาราฟัต บินดุเหล็ม	
วิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชารธรรม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	85
ไมตรี อินเตอร์เนชัน , จิรสุดา ปลายยอด , วิชาญ เครือรัตน์ , ชนิภา ช่วยชูทุม และ วิจารณ์ ชนะทักษะ	

ทฤษฎีการพัฒนากระแสหลักกับการยกระดับการดำเนินชีพ

Mainstream Development Theory and Enhancing Livelihoods

ดร.ดุลภาณุ์ มนีอินทร์

Dr. Dullapark Maneein¹

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่มีรูปแบบสอดรับกับการพัฒนากระแสหลักมานับตั้งแต่หลังสังคมโลกครั้งที่ 2 และปัจจุบันประเทศไทยขับเคลื่อนด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) แต่พบว่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนกลับยิ่งมีช่องว่างเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่ามาตรฐานการดำเนินชีพเริ่มนีการพัฒนาระบบในทฤษฎีการพัฒนา เพื่อให้แนวคิดการดำเนินชีพอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางของพัฒนาทางเลือกในประเทศไทยได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทความนี้จึงได้เสนอกรอบแนวคิดการดำเนินชีพอย่างยั่งยืนในมิติของสินทรัพย์ 5 องค์ประกอบ สินทรัพย์มนุษย์, สินทรัพย์ทางสังคม, สินทรัพย์ธรรมชาติ, สินทรัพย์ทางกาย, สินทรัพย์การเงิน เพื่อกำหนดยุทธิ์ การดำเนินชีพ ปรับเปลี่ยนกระบวนการและโครงสร้าง และสามารถยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีพสอดรับกับการพัฒนากระแสหลักที่มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางและรู้สึกถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ไม่มุ่งเน้นแต่เฉพาะด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วยกัน ซึ่งจะมีผลต่อการปรับปรุงการดำเนินชีพในมิติต่าง ๆ จนสามารถยกระดับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ มีการปรับยุทธิ์การดำเนินชีพที่มีแนวโน้มความยั่งยืน เนื่องจากสามารถลดความประ拔ังและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีพในระดับครัวเรือน และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การดำเนินชีพอย่างยั่งยืน

¹ นักวิชาการอิสระ ปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Independent Scholar, Ph.D; Doctor of Philosophy Program in Social Development Administration, School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration

*Corresponding author; email: dullapark@gmail.com

(Received: 0 xxxxxx 0000; Revised: 0 xxxxxx 0000; Accepted: 0 xxxxxx 0000)

Abstract

Thailand has been promoted an economic development plan that is in line with mainstream development since after World War II, and currently Thailand is driven by the 13th National Economic and Social Development Plan (2023 - 2027). However, it was found that the disparity between the rich and the poor has increased. Although the Sustainable Livelihood Approach (SLA) is increasingly being discussed in development theories. To make the concept of sustainable livelihoods a guideline for alternative development in Thailand more broadly, therefore this article is aiming at explaining the development and mobilization of social movement, as well as effects on adaptation of sustainable livelihoods framework. In the asset dimension, there are 5 elements: human assets, social assets, natural assets, physical assets and financial assets. The framework is influencing in processes and structures and be able to adjust livelihoods strategies that comes from community participation and human centered development. This will have an effect on enhancing livelihoods in various dimensions until being able to raise the level of economic self-reliance. This is because it can reduce vulnerability and increase efficiency in managing assets related to livelihoods at the household level and lead to the reduction of inequality through sustainable development and community participation.

Keywords: Social Movement, Economic Development, Sustainable Livelihoods Framework

บทนำ

นับตั้งแต่หลังสังคมโลกครั้งที่ 2 แนวทางการพัฒนากราแฟลักได้รับการผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ จำนวนมากที่อยู่ในฝ่ายทุนนิยมสามารถพัฒนาภารกิจข้ามการพั่งพายเศรษฐกิจเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการตลาด ควบคู่กับการสร้างความทันสมัยตามแนวคิดทุนนิยมเสรี จนนำไปสู่การขยายผลความสำเร็จด้วยการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของแต่ละประเทศ ซึ่งปรากฏเป็นที่ประจักษ์ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม หลายประเทศยังคงต้องดีนั่นหลังจากการพัฒนา แม้ว่าความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นแต่ก็ไม่ใช่แค่ปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว ยังมีอีกหลายแง่มุมของชีวิตมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงมากกว่าแค่เรื่องของเงินและวัตถุ การพัฒนาต้องรับรู้กระบวนการในหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและนโยบายใหม่ของทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่นอกเหนือจากการปรับปรุงเรื่องรายได้และผลิตผล เช่น การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของสถาบัน สังคม และโครงสร้างการบริหาร รวมถึงทศนคติ ซึ่งหลายกรณียังเกี่ยวข้องกับเจ้าตัวและความเชื่อ ซึ่งผลกระทบของการพัฒนาได้เกิดขึ้นในทางลบไม่น้อยเช่นกัน ทั้งในเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างประชากรในชนบทกับประชากรในเมือง และการลดความสามารถในการพัฒนาของประชาชนระดับกลางที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงการมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมากนัก เมื่อปัญหาดังกล่าวปรากฏขึ้น ได้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) และมีการตั้งคำถามถึง

ความล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมโดยเฉพาะการยกระดับการดำเนินชีพครัวเรือนของแนวทางการพัฒนากระแสหลักนี้อย่างกว้างขวาง (Diani, 1992; Pearce, 2009)

ทฤษฎีการพัฒนากระแสหลัก

ทฤษฎีนำของการพัฒนาเศรษฐกิจ: 4 แนวทาง (Leading Theories of Economic Development: Four Approaches) ในช่วงเวลาแต่ละทศวรรษนับตั้งแต่แผนมาร์แซล Marshall Plan ที่เป็นโครงการทางขนาดใหญ่ของอเมริกาที่ช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิคเพื่อช่วยฟื้นฟูและสร้างความทันสมัยให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศในยุโรปที่เสียหายไปในสงครามโลกครั้งที่ 2 ; แนวทางที่ 1 ตัวแบบการเติบโตแบบเส้นตรง (The Linear-stages-of-growth model) แนวทางที่ 2 ทฤษฎีและตัวแบบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Theories and patterns of structural change) แนวทางที่ 3 การปฏิวัติโดยพึ่งพาจากต่างชาติ (The international dependence revolution) แนวทางที่ 4 การปฏิวัติซ้อนของแนวคิดนิโอคลาสสิคใหม่เป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเน้นประโยชน์ของตลาดเสรี (The neoclassical, free-market counterrevolution) (Todaro, 1994)

ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 50 จนถึงต้นทศวรรษที่ 60 เป็นช่วงเวลาแห่งการเติบโตแบบเส้นตรงตามแนวทางที่หนึ่งของเกือบทุกประเทศ ซึ่งประกอบด้วยการออม การลงทุน และความช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยประเทศในโลกที่สามหรือประเทศกำลังพัฒนาได้ปฏิบัติตามแนวทางที่เคยประสบความสำเร็จในประเทศที่พัฒนาแล้ว และในช่วงทศวรรษที่ 70 แนวทางการพัฒนาที่ก่อตั้งโดยทฤษฎีและตัวแบบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Theories and patterns of structural change) และแนวทางที่ 3 การปฏิวัติโดยพึ่งพาจากต่างชาติ (The international dependence revolution) ซึ่งได้สร้างผลกระทบในหลายมิติให้กับประเทศกำลังพัฒนา ทั้งการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และในเวลาต่อมาประเทศเหล่านี้ยังต้องเผชิญกับการปฏิวัติโดยการพึ่งพาจากต่างชาติ ซึ่งได้สร้างผลกระทบค่อนข้างรุนแรงโดยเฉพาะในภาคการเมืองและสถาบันทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นถึงความจำเป็นของนโยบายใหม่และการจัดปัญหาความยากจนเพื่อสร้างโอกาสในการจ้างงานและลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ แต่ด้วยการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยตัวของมันเองนั้นไม่สามารถยกระดับความท่าเที่ยมในด้านอื่นๆ อันเป็นเป้าประสงค์สำคัญภายใต้บริบทของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยแนวทางการเติบโตแบบเส้นตรง (The Linear-stages-of-growth model) และเมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษที่ 80 แนวทางการพัฒนาแบบที่ 4 ได้แพร่หลาย การปฏิวัติซ้อนของแนวคิดนิโอคลาสสิคใหม่ เป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเน้นประโยชน์ของตลาดเสรี การเปิดประเทศและการแปรรูปขององค์กรภาครัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพและสืบเปลี่ยง หรืออาจเรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” (Globalization) ด้วยแนวคิดที่ว่า ความล้มเหลวของการพัฒนาไม่ได้มาจากการหapolประโยชน์จากภายนอกและแรงขับเคลื่อนจากภายในซึ่งถูกอธิบายด้วยทฤษฎีการพึ่งพาของแนวทางการพัฒนาที่ 3 แต่เป็นเพราะการที่รัฐเข้าไปแทรกแซงและกำกับควบคุมภาคเศรษฐกิจมากเกินไป และในช่วงปลายทศวรรษที่ 80 ต่อเนื่องถึงต้นทศวรรษที่ 90 สำนักคลาสสิคใหม่และนักเศรษฐศาสตร์ได้เริ่มกล่าวถึงและนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่ 5 เรียกว่า ทฤษฎีการเติบโตใหม่ ซึ่งได้พยายามปรับปรุงและขยายกรอบทฤษฎีการเติบโตแบบตั้งเดิมในแนวทางที่จะช่วยอธิบายว่า ทำไม่บางประเทศถึงได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วแต่กลับกันการพัฒนาในบางประเทศถึงได้ช้า เช่น และแม้ในตลาดเสรี บทบาทของรัฐก็ยังมีความจำเป็นในกระบวนการพัฒนาตามทฤษฎีการเติบโตแบบเส้นตรง The Linear-stages Theory เมื่อความสนใจการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาได้เริ่มปรากฏขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ในประเทศ

อุตสาหกรรมยังไม่ทันได้ตั้งตัว จึงทำให้พากเข้าไม่มีเครื่องมือในการวิเคราะห์กระบวนการของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในสภาพของสังคมกิจกรรม กลุ่มเกษตรกรขนาดใหญ่ ซึ่งขาดหายไปโครงสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่พากเขามี ประสบการณ์แผนมาาร์แซล Marshall Plan ที่เป็นโครงการทางขนาดใหญ่ของอเมริกาที่ช่วยเหลือทางการเงินและ เทคนิคเพื่อช่วยฟื้นฟูและสร้างความทันสมัยให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศในยุโรปที่เสียหายไปในสงคราม และที่มา กกว่านั้น ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าทุกประเทศอุตสาหกรรมนั้นเคยเป็นสังคมกิจกรรมที่ยังไม่พัฒนามาก่อน ซึ่งโดยประวัติศาสตร์ ต้องใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนผ่านสภาพเศรษฐกิจจากสังคมกิจกรรมที่ฝิดเคืองมาสู่ยักษ์อุตสาหกรรมสมัยใหม่ อัน เป็นบทเรียนที่สำคัญที่ส่งผลสะท้อนกลับมายังประเทศในเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้ ด้วยแนวคิดตระกระและ ความเป็นสามัญของการอัดฉีดเม็ดเงินการลงทุนและรูปแบบประวัติศาสตร์ของประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงยากเกิน กว่าประเทศโลกที่สามจะต้านทานเพื่อหักล้างงานศึกษาวิจัย นักการเมือง หรือผู้บริหารในประเทศที่ร่าวย ซึ่งบ่อย ครั้งที่การพัฒนาจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนักเมื่อเทียบกับรายงานสถิติของสหประชาชาติหรือบทความใน วารสารมนุษยวิทยา

ทฤษฎีการเติบโตของโรสโธว์ (Rostow's Stages of Growth) มี 5 ระยะ คือ ๑) สังคมดั้งเดิม ๒) เตรียม พร้อม ๓) ทะยานขึ้น ๔) ขับเคลื่อนสู่การเติบโตเต็มที่ ๕) ขั้นอุดมสมบูรณ์ ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วจะผ่านระยะการ เติบโตด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน แต่ประเทศกำลังพัฒนาจะยังอยู่ระยะสังคมดั้งเดิม หรือไม่ก็ ระยะเตรียมพร้อม ซึ่งปัจจัย สำคัญที่ในการพัฒนาไปสู่ระยะทะยานขึ้นก็คือการออมจากภายในและต่างประเทศเพื่อสร้างการลงทุนอย่างมี ประสิทธิภาพช่วยเร่งอัตราการเติบโต และอีกหนึ่งทฤษฎี ก็คือ ทฤษฎีการพัฒนาของลิวิส (Lewis's Theory of Development) ถูกใช้เป็นกระบวนการประเทศโลกที่สามในช่วงทศวรรษที่ 60 และต้นทศวรรษที่ 70 โดย แบ่งภาคเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาเป็น 2 ภาคส่วน คือ ๑) ภาคส่วนชนบทดั้งเดิม ๒) ภาคส่วนเมืองอุตสาหกรรม มุ่งเน้นกระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานและการเติบโตของอัตราการจ้างงานในภาคเมืองอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัจจัย ในการขับเคลื่อนการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและการเพิ่มเงินทุนสะสมให้กับภาคอุตสาหกรรม โดยทฤษฎีการพัฒนา ของลิวิสเชื่อว่า ถ้าอัตราค่าจ้างในเมืองสูงกว่ารายได้เฉลี่ยในชนบทอย่างน้อย 30% จะดึงดูดให้แรงงานในชนบทเคลื่อน ย้ายสู่ภาคอุตสาหกรรม กระบวนการของการเติบโตภาคอุตสาหกรรมด้วยการเพิ่มพาณิชย์และการขยายการจ้างงาน จะยังคงอยู่จนกระทั่งแรงงานภาคชนบทหันหมอดแทรกซึมเข้าไปในอุตสาหกรรมเกิดใหม่ ทำให้อัตราส่วนแรงงาน ชนบทต่อพื้นที่ก่อการลดลงหรืออีกนัยหนึ่งก็เป็นการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานชนบท การเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทาง เศรษฐศาสตร์จะเกิดขึ้นด้วยการปรับสมดุลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการเคลื่อนย้ายแรงงานชนบทไปสู่ภาค อุตสาหกรรม

ทฤษฎีใหม่ของการพัฒนาภูมิภาคสังคม

ทฤษฎีการเติบโตจากภายใน (Endogenous Growth) (Aghion & Howitt, 1998) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ของทฤษฎีการพัฒนาใหม่ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 90 โดยภาคสังคมจะได้รับจากการส่งเสริมการลงทุนเอก เช่นเดียวกับภาคเกษตร รัฐบาลสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรโดยจัดเตรียมสาธารณูปโภค หรือสินค้าสาธารณะ หรือส่งเสริมการลงทุนให้กับภาคเกษตรและภาคสังคม โดยมุ่งเน้นบทบาทของภาครัฐที่จะช่วย ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ แม้ว่าส่วนอื่นๆ ของทฤษฎีจะยังคงมีรากเหง้ามาจากแนวคิดนิโคลัสสิกดั้งเดิม

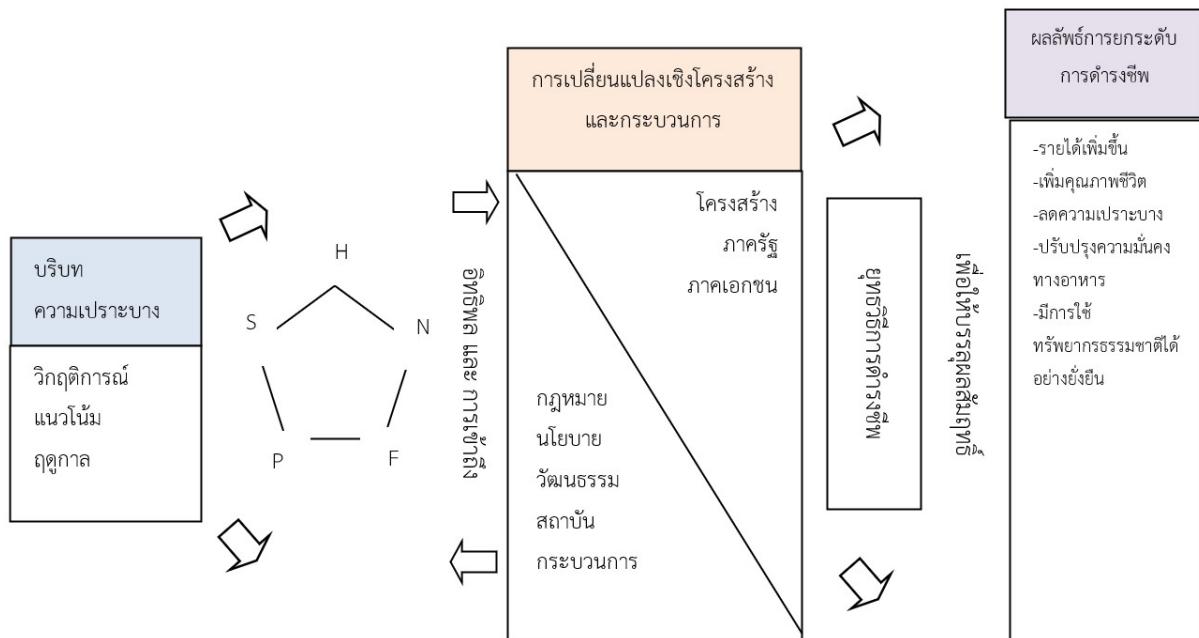
จากเดิมเมื่อพูดถึง ความมั่นคง มั่นคงหมายถึง เสรีภาพจาก อันตราย ความเสี่ยง ความกังวล ความกลัว ใน ระดับปัจเจกของรัฐหรือระหว่างประเทศ อันเนื่องจากการเมืองระหว่างประเทศและภัยในประเทศ รวมถึงบริบทของ

เศรษฐกิจและสังคมในโลกร่วมสมัย แต่เมื่อโลกเข้าสู่การพัฒนาที่รวดเร็วในด้านโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการขนส่ง ทำให้ปัญหาห้องถินส่งผลกระทบต่อเนื่องขยายผลไปสู่ระดับระหว่างประเทศ ดังนั้นเอง ทำให้แนวคิด การพัฒนาต้องเริ่มต้นเข้าสู่การพัฒนาแนวคิดความมั่นคงมนุษย์ที่มี “คน” เป็นศูนย์กลาง แม้ว่าจะไม่มีการรุกราน ระหว่างรัฐ ที่กระทบกับระดับความต้องการชีพ ความอยู่ดีมีสุขและศักดิ์ศรีของประชาชน เช่น การมีชีวิตรอดและสวัสดิการ ความสามารถที่จะอยู่รอดในสถานการณ์ที่เป็นอันตรายจากภัยคุกคามอื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมาจากการทหารที่แข็งกร้าว จากรัฐอื่น ซึ่งในสถานการณ์ที่ lever รายที่สุดนั้นก็มาจากรัฐของตัวเอง ความมั่นคงมนุษย์สามารถฉายภาพด้วยการตั้ง คำถามได้ 4 ประการ คือ 1) ความมั่นคงสำหรับใคร 2) อะไรคือภัยคุกคาม 3) การป้องกันโดยใคร 4) ด้วยความหมาย อะไร ภัยคุกคามต่อความมั่นคงมนุษย์จึงต้องถูกพิจารณาเพิ่มเติม ในเบื้องความมั่นคงระดับประเทศ ภูมิภาค และ นานาชาติทั่วโลก ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) คือ ความมั่นคงมนุษย์ที่มีคนเป็นศูนย์กลาง ประกอบ ไปด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ “อิสรภาพจากความกลัว” และ “อิสรภาพจากความต้องการ” (UNDP 1994: 24- 33) แบ่งกลุ่มภัยคุกคามต่อความมั่นคงมนุษย์ ไว้ 7 ประเภท 1) ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ 2) ความมั่นคงด้านอาหาร 3) ความมั่นคงด้านสุขภาพ 4) ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม 5) ความมั่นคงส่วนบุคคล 6) ความมั่นคงด้านชุมชน 7) ความมั่นคงด้านการเมือง ซึ่งความมั่นคงมนุษย์มีความหมายแคบกว่าการพัฒนามนุษย์ การพัฒนามนุษย์คือ กระบวนการ ที่ทำให้ทางเลือกของประชาชนกว้างขึ้น ขณะที่ความมั่นคงมนุษย์ คือ เงื่อนไขที่ประชาชนสามารถเลือกความปลอดภัย และเสรีภาพ บนฐานคิดของการเชื่อมประสานหรือแยกออก และความกว้างขวางของหรือคับแคบ เป็นสำคัญ ความมั่นคง ของมนุษย์ได้นำ มติของ ความต้องการกับความกลัว หรือ การพัฒนา กับความมั่นคง มาร่วมไว้ด้วยกันในระเบียบ แบบแผน กรอบแนวคิดที่แคบจะดำเนินถึงภัยคุกคามที่รุนแรงต่อปัจเจก อิสรภาพจากความกลัวหรืออิสรภาพจากภัยคุกคาม ของชีวิตประชาชน อันหมายถึงความปลอดภัยและสิทธิที่เป็นแก่นของการพิจารณา สำหรับกรอบแนวคิดที่กว้างขวาง ขึ้นมานั้น จะไม่รวมภัยคุกคามที่รุนแรง แต่หมายรวมถึงภัยคุกคามที่เกี่ยวกับความทิวทอย ความยากจน โรคติดต่อ และภัยธรรมชาติ หรืออิสรภาพจากความต้องการ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความมั่นคงมนุษย์หมายถึง บางสิ่งที่มากกว่า ความปลอดภัยจากภัยคุกคามที่รุนแรง กรอบแนวคิดของความมั่นคงมนุษย์สามารถเป็นเครื่องมือที่จำเป็นที่ใช้ระบุมูล เหตุที่สำคัญของความรุนแรงและความขัดแย้งจากมุ่งมองของประชาชน ในทางกลับกัน แนวทางความมั่นคงแบบ ดั้งเดิมที่มีแนวโน้มเพียงมุ่งเน้นที่จะหยุดความรุนแรงทางการทหาร อาจจะทำให้การระบุจำนวนของมูลเหตุที่สำคัญ ของภัยคุกคามผิดพลาดได้ เนื่องจากมุ่งความสนใจไปแต่หมุนทางการทหารและแนวทางเป็นทิศทางเดียวกับมุ่งมองของ รัฐ จากการเปรียบเทียบระหว่างความหมายของความมั่นคงมนุษย์และทฤษฎีความรุนแรง/ความขัดแย้งที่มีอยู่ พบร่วม ทำไม่ความเป็นไปได้ของแนวคิดความมั่นคงมนุษย์จึงเกิดคำถาม และทำไม่จึงยากมากเมื่อจะนำแนวคิดไปปฏิบัติจริง แนวคิดความมั่นคงมนุษย์ไม่แสดงความขัดเจนถึงความเชื่อมโยงระหว่างภัยคุกคามความมั่นคงหรือ ประเด็นความรับ ผิดชอบ เช่น โครงเป็นคนรับผิดชอบต่อการระบุถึงภัยคุกคามความมั่นคง (Nishikawa, 2010)

แนวคิดการดำรงชีพในชนบทให้ความสำคัญกับความสามารถในการจัดการสินทรัพย์ด้านต่าง ๆ (Assets) เพื่อลดความเปราะบาง (Vulnerability) ที่ครัวเรือนในชนบทต้องเผชิญ ซึ่งสินทรัพย์เหล่านี้บางส่วนอยู่ในความครอบ ครองของบุคคล ในขณะที่บางส่วนอาจเป็นทรัพย์สินร่วม (Common Property) ที่คุณในชุมชนสามารถเข้าถึงและมี สิทธิ์นำมาใช้ประโยชน์ร่วมทั้งเข้าไปจัดการได้ โดยจำแนกสินทรัพย์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ สินทรัพย์ด้านกายภาพ (Physical Asset) สินทรัพย์ด้านการเงิน (Financial Asset) สินทรัพย์ด้านธรรมชาติ (Natural Asset) สินทรัพย์ด้าน มนุษย์ (Human Asset) และ สินทรัพย์ด้านสังคม (Social Asset) นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงความยากจน (Poverty) และความเปราะบาง (Vulnerability) ของครัวเรือนในชนบทอย่างสำคัญด้วย โดยอาจดูได้จากวิกฤตการณ์ ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ที่เกี่ยวกับทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าวอันนำไปสู่ความอ่อนแอกและลดลงความเข้ม แข็งของบุคคลและครัวเรือนในการทำมาหากิน ในขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็น

อยู่ของคนในชุมชนทักษิ่งแวดล้อม โดยที่ความสำเร็จของความพยายามที่จะดำเนินชีพอย่างยั่งยืนได้มักจะต้องดำเนินการผ่านยุทธวิธีการดำเนินชีพ (Livelihood Strategy) ด้วยการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างและกระบวนการอันเนื่องกับนโยบายและการแทรกแซงของสถาบันหรือองค์การทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการแทรกแซงมักจะแสดงออกมาในรูปของกิจกรรมที่ทำและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนชุมชน อันเป็นผลมาจากการเลือกใช้ศาสตร์ในการดำเนินชีพไปใช้ในการปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินชีพระดับครัวเรือน รวมทั้งการลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งคนในชุมชนเหล่านี้อาจพบกับความยากลำบากที่มาจากการทั้งภัยธรรมชาติและวิกฤตการณ์จากภายนอกชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ยั่งยืนควบคู่กับการปรับปรุงสินทรัพย์ของครัวเรือนและในชุมชนให้มีมูลค่าและคุณค่าเพิ่มขึ้น (Chambers & Conway, 1991; DFID, 1999)

H สินทรัพย์มนุษย์ | S สินทรัพย์ทางสังคม | N สินทรัพย์ธรรมชาติ | P สินทรัพย์ทางกายภาพ | F สินทรัพย์การเงิน

ภาพที่ 1 Sustainable Livelihoods Framework (DFID, 2008)

สินทรัพย์ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีพของครัวเรือนในชุมชนชุมชน อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สินทรัพย์ครัวเรือน (Household Capitals) ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ (ภาพที่ 1) 1) สินทรัพย์ทางกายภาพ (Physical Asset) หมายถึง สาราณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การคมนาคมขนส่ง รวมถึงเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นสินค้าทุนในการผลิต 2) สินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Asset) หมายถึง เงินสด เงินออม สินเชื่อ และหนี้สินของครัวเรือนที่ใช้เป็นทุนหมุนเวียนในชีวิตประจำวัน 3) สินทรัพย์ทางธรรมชาติ (Natural Asset) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย เช่น น้ำ ดิน ลม อากาศ แหล่งพันธุกรรมพืชและสัตว์ รวมถึงระบบวัฏจักรของน้ำและสถานที่บ่มบัดและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น บ่อสำน้ำเสีย 4) สินทรัพย์มนุษย์ (Human Asset) หมายถึง ทักษะ ความรู้ และความสามารถของแรงงาน ตลอดจนการมีสุขภาพที่ดีและความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์อื่น ๆ 5) สินทรัพย์ทางสังคม (Social Asset) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคม เช่น เครือข่าย ประชาสังคม การมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง ความสัมพันธ์ทางสังคม และการเป็นสมาชิกของชุมชนและสมาคม (Bhandari, 2013; Masa, 2013)

ความย้อนแย้งของการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองกับการยกระดับการดำเนินชีพในชนบท

1. การพัฒนาเมืองกับสภาพสังคมในชนบทที่เปลี่ยนไป

การขยายผลของแนวคิดการพัฒนากระแสหลัก โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากการสนับสนุนการขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมให้ทุนและปัจจัยด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความทันสมัยในการเปลี่ยนผ่านสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมจำนวนมาก อันส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย มีการติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด โดยในช่วงทศวรรษที่ 1980 ประเทศไทยได้รับการคาดการณ์ว่าจะเป็น “เสือเศรษฐกิจ” 1 ใน 5 ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (New Industry Countries: NICs) เนื่องจากได้มีปรากฏการณ์การพัฒนาอย่างรวดเร็วผ่านบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนในฐานะเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนและเข้าเกี่ยวข้องน้อย ซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาดเสรีที่ใช้พลังการตลาดเป็นพลังขับเคลื่อนและกำหนดการจัดสรรงรรทรพยากร ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจและช่วยยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีพของประชากรในชนบทหลายด้าน โดยเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น และเงินเดือนจากลูกหนาที่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (Ellis, 2008; Tan, 2007) เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1990 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทยปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน จากเดิมที่วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทไทยมักจะประกอบขึ้นมาจากการหากลายมิติ ทั้งมิติความเชื่อ ความสัมพันธ์ทางสังคมและการดำเนินชีพที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ด้วยลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่มักจะอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน นิยมสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่มบ้านใกล้กัน และมีเพื่อนบ้านส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องหรือผู้ที่ยอมรับนับถือกันเสมือนเครือญาติ อีกทั้งพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่มักอยู่ภายนอกชุมชนหรือพื้นที่รอบชุมชน อันเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติภายในชุมชนค่อนข้างสูง (Peredo & Chrisman, 2006) ได้เริ่มประสบปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในเมืองที่ขับเคลื่อนให้แรงงานจำนวนมากอพยพไปทำงานในเมืองใหญ่ ปัญหาที่เห็นเด่นชัดประการสำคัญคือ ความมั่นคงของมนุษย์ที่มีคนเป็นศูนย์กลาง อันประกอบด้วย “อิสรภาพจากความกลัว” และ “อิสรภาพจากความต้องการ” (UNDP 1994: 24-33) ในระดับปัจจุบันของสมาชิกในชุมชนชนบท ปัญหาครอบครัวที่ผู้สูงอายุจำนวนมากจะต้องเลี้ยงดูหลาน ๆ กันอยู่เพียงลำพัง และเด็กเล็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูและอาจนำไปสู่ความสูญเสียทางสังคมและการดำเนินชีพที่ขาดแคลน ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบเครือญาติภายในชุมชน ทำให้สังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมของชนบทไทยลดลง จนบางชุมชนถึงขนาดต้องกล่าวเป็นชุมชนร้างหรือมีสภาพล่มสลายที่แทบจะไม่มีปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังทางสังคมเหมือนเดิมที่เคยมีกิจกรรมร่วมกันของชุมชน รวมถึงประเพณีต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับถิ่นที่อยู่และการทำมาหากินด้วยการเกษตรตลอดทั้งปี ในขณะเดียวกันพื้นที่ที่เคยเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติขนาดใหญ่กลับพบการถูกทำลายอย่างมหาศาล เพื่อนำทรัพยากรดังกล่าวไปเป็นปัจจัยนำเข้าของการผลิตภาคอุตสาหกรรม จึงส่งผลกระทบให้เกิดสภาพความแห้งแล้งและแรน佃ตามมา เนื่องจากภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง อาหารตามธรรมชาติที่เคยหาได้โดยทั่วไปตามแหล่งน้ำและป่าไม้ในท้องถิ่นเริ่มหายไปจากพื้นที่โดยรอบ การทำการเกษตรได้ถูกทำลายลง ไปเป็นการปลูกพืชเชิงเดียวเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาแบบทันสมัยและความเป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพต่อพื้นที่และแรงงาน ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกห้องถิ่นมากขึ้น ทั้งปุ่ยเคมี สารเคมี ป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และเครื่องจักรกลในการผลิต อีกทั้งยังต้องอาศัยพ่อค้าคนกลางในระบบการตลาด แม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าใช่ทำการเกษตรก็ยังเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังคงต้องทำการเกษตรต่อไปอย่างไม่มีทางเลือก จนส่งผลกระทบต่อมารฐานการดำเนินชีพอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (Anriquez & Stamoulis, 2007; Ellis, 2008)

แม้ว่าเมื่อพิจารณาสภาพเศรษฐกิจในบางด้านของครัวเรือนในชุมชนชนบทที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามแนวทางกระแสหลัก ทั้งจากการขับเคลื่อนของภาครัฐกิจเอกชนและการเคลื่อนย้ายข้ามของทุนและนวัตกรรมจากต่างประเทศ อาจพบว่าคนในชุมชนหลายครัวเรือนยังคงได้รับปัจจัยทางการเงินจากการส่งมาของลูกหลานหรือญาติพี่น้อง (Remittance) ที่ย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรมก็ตาม แต่ก็อาจมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจบางประการที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้รายได้ของครัวเรือนในชนบทไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่ายในการการดำเนินชีพที่สูงขึ้นตามขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภายใต้สภาพการณ์ที่ย้อนแย้งเช่นนี้ ได้มีการเสนอแนวคิดการพัฒนาทางเลือกขึ้น โดยมุ่งหวังที่จะยกระดับการดำเนินชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Development) โดย Chambers and Conway (1991) และได้มีการพัฒนาต่ออยอดเป็นกรอบการทำงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีพอย่างยั่งยืนในชนบท (Sustainable Rural Livelihood Framework) ในเวลาต่อมาโดย UK Department for International Development (DFID) ซึ่งได้พิจารณาถึงการจัดการสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีพของครัวเรือน แล้วนำกรอบแนวคิดมาใช้ในการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมความอยู่ดีมีสุข (Well-being) และยกระดับการดำเนินชีพให้ดีขึ้น ซึ่งเข็มใจว่าจะช่วยให้สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นการเข้มแข็งของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น กรอบแนวคิดนี้มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงของทรัพยากรที่เป็นสินทรัพย์ ทั้งสินทรัพย์ที่เป็นมนุษย์ สังคม การเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสินทรัพย์ทางภาษาภพ ที่สามารถนำมาจัดการเพื่อยกระดับการดำเนินชีพและความอยู่ดีมีสุขกันหน้า อีกทั้งยังช่วยลดความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มคนบนความแตกต่างของบริบททางธรรมาธิและสังคม (DFID, 2008; Krantz, 2001)

การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งคาดหวังว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ ไหลลงมาจากมิติเดียวกัน คือการพัฒนาด้านเศรษฐกิจโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมากนัก ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) ที่ต่อต้านการพัฒนาตามแนวทางนี้ (Diani, 1992) และมีการตั้งคำถามต่อแนวทางการพัฒนาการกระแสหลักจากกลุ่มภาคประชาสังคม หรืออาจเรียกว่า “ภาคส่วนที่สาม” (The Third Sector) ของระบบเศรษฐกิจ (Pearce, 2009) โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาภาคเอกชน (Non-Governmental Organizations: NGOs) ที่มีบทบาทนำในการพัฒนาตามกรอบแนวทางเลือกซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นแต่เฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพียงมิติเดียว แต่ยังคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและให้พิจารณาผลกระทบในมิติอื่น ๆ ตามแนวทางของทฤษฎีใหม่ของการพัฒนา ในขณะเดียวกันยังให้ความสำคัญกับการบริหารงานและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้วยการรับบริจาคทุนสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ที่มุ่งช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะ เพื่อใช้ดำเนินงานและจัดทำโครงการพัฒนาตามกรอบแนวทางเลือกในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะการพัฒนาชนบทตามแนวทางการพัฒนาบนฐานของชุมชน (Community-Based Development) ซึ่งมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ของคนในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ซึ่งจะบรรลุผลได้ด้วยการจัดโครงสร้างของโครงสร้างการพัฒนาและจัดทำบุคลากรในชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการใช้วิธีการดำเนินการที่เหมาะสม โดยทั่วไปแล้วการพัฒนาตามแนวทางนี้มักจะดำเนินการในลักษณะของโครงการขนาดเล็กที่ใช้ต้นทุนต่ำ และเทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนซึ่งอาจทำให้ประสบกับปัญหาขาดความยั่งยืนในการดำเนินอยู่ของการบริหารจัดการโดยเฉพาะในเรื่องของปัจจัยหรือทุนหมุนเวียนเพื่อให้สามารถหล่อเลี้ยงโครงการได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดแนวคิดการประกอบการฐานชุมชน (Community-Based Entrepreneurship) เพื่อต่อยอดแนวคิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนด้วยการเปลี่ยนผ่านไปเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยกิจกรรมทางธุรกิจและการตลาดที่สามารถขยายโอกาสการ

เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคตามแนวทางการตลาดเสรีได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นแต่ยังคงไว้ซึ่งเป้าประสงค์เพื่อช่วยเหลือสังคมตามบริบทของชุมชนที่มีการดำเนินโครงการ (Eversole, Barraket, & Luke, 2013; Peredo & Chrisman, 2006)

2. ความยากจนและความประบางของชุมชนชนบท

“รายรุจูกจนกระจาย” ในบางกรณี วلينีอาจเป็นเพียงวิเคราะห์ของการพัฒนากระแสหลัก แต่ในอีกแห่ง มุมหนึ่งก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ปัจจุบันนี้ ความยากจนและความประบางของชุมชนในชนบทยังคงดำเนินอยู่ ในขณะที่ ผู้มีรายได้ทางเศรษฐกิจมักจะระดูตัวอยู่ในสังคมเมือง แม้ว่าประเทศได้นำแนวทางการพัฒนากระแสหลักมาใช้ในการพัฒนาและปฏิรูปโครงสร้างและนโยบาย นับตั้งแต่สมัยประเทศไทยเคยได้รับฉายาว่า “เสือเศรษฐกิจตัวที่ 5 ของเอเชีย” หากพิจารณาในบริบทของสังคมชนบทโดยทั่วไปของประเทศไทย จะพบว่าลักษณะของชุมชนนั้นจะเป็นการอยู่อาศัยรวมกันเป็นกลุ่มคนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกันมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายแบบเครือญาติทั้งแบบสายสัมภพและครอบครัวและเครื่องนับถือกันเป็นญาติพี่น้องในลักษณะที่เรียกว่า “หมู่บ้าน” ที่ผู้คนเชื่อมโยงกันด้วยความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมร่วมกัน (Masae, 2013) ซึ่งบุคคลนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม เมื่อมีการแสดงออกส่วนบุคคลที่ไม่เป็นประسنศ์และไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานก็จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกผิดหรืออาย โดยที่ระเบียบปฏิบัติ (Rules) ของเครือข่ายทางสังคมทั้งแบบเครือญาติ (Kinship) ระบบอุปถัมภ์ (Patronage) และระบบต่างตอบแทน (Reciprocity) (Pongsapich & Kuwinpant, 2002) อาจส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่เชื่อมโยงกับกลไกของการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนกันในชีวิตประจำวัน (Social Life) (Burt, 2015; Farmer et al., 2016) ดังนั้นในทางปฏิบัติ การแทรกแซงเพื่อการพัฒนาจะต้องพิจารณาถึงบริบทของชุมชนให้ครอบคลุมทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อมเชิงสถาบันและสังคมโดยรอบ ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนหรือขัดขวาง การปรับตัวเพื่อรับสิ่งใหม่และการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาที่แทรกแซงจากภาครัฐก็ได้ (Abu-Saifan, 2012; El Ebrashi, 2013)

รายงาน “ออกแบบอนาคต: ทิศทางใหม่ของการพัฒนามนุษย์ในเอเชียแปซิฟิก” ของ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) เมื่อวันที่ วันที่ 16 พฤษภาคม 2566 ระบุว่า แม้ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในการลดความยากจน แต่หากพิจารณาตามเป้าหมายความยั่งยืนของ SDGs 17 ประการ จะเห็นว่าประเทศไทยยังคงถูกต้องเรื่องขัดความทิวท่อมาก ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และการดำเนินการจัดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ไปจนถึงการพยายามลดความเหลื่อมล้ำที่ไทยยังห่างจากเป้าหมายความยั่งยืนของ SDGs การพัฒนาที่ผ่านมานั้น ซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำเป็นเป้าหมายที่ 10 มีเป้าประสงค์มุ่งเน้นไปที่การเติบโตของรายได้ในกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่ยากจนที่สุด (UN, 2023) แม้ประเทศไทยจะมีการเติบโตแต่ผลประโยชน์จากการก้าวหน้าไม่ได้แบ่งปันให้ประชาชนทุกกลุ่มเท่าเทียมกัน ยังมีการกีดกันเชิงโครงสร้าง ความไม่เท่าเทียมกัน ฝีปากเล็ก การมีอคติทางเพศ การมีธุรกิจในระบบขนาดใหญ่ รวมทั้งวิกฤตสภาพสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ multiplicities ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และยังต้องเผชิญสภาพความขัดแย้งภูมิรัฐศาสตร์โลก ซึ่งส่งผลต่อค่าครองชีพและกระทบประชากรกลุ่มประบางมากที่สุด สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในไทยคือความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง รายงาน Global Wealth Report 2023 โดยเครดิตสวิส เผยแพร่ให้เห็นว่า คนที่รวยที่สุด 1% แรก มีความมั่งคั่งเฉลี่ย 33 ล้านบาท ซึ่งมากกว่าความมั่งคั่งเฉลี่ยของคนจนที่สุด 20% ห้ายถึง 2,500 เท่า และในแนวโน้มของการถือครองทรัพย์สิน จะเห็นว่าคนที่รวยที่สุด 5% มีการถือครองที่ดินถึง 80% ของที่ดินทั้งหมดในประเทศ ในขณะที่อีก 75% ไม่มีโอกาสแม้แต่จะเป็นเจ้าของที่ดิน (Credit Suisse AG, 2023) ซึ่งความเหลื่อมล้ำนี้ ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์ และความเหลื่อมล้ำในมิติรายได้ ความมั่งคั่ง และการศึกษา ทั้ง 3 ปัจจัย

นี้เป็นสาเหตุหลักของความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย นอกจากนี้ในมิติของความมั่นคงของมนุษย์ (Human security) รายงาน UNDP พบว่า แม้ในประเทศไทยมีระดับการพัฒนามนุษย์สูงมาก แต่ก็มีประชากรเพียง 23% หรือไม่ถึง 1 ใน 4 ที่รู้สึกว่าชีวิตตัวเองมีความมั่นคงปลอดภัย แม้ค่าดัชนีความไม่มั่นคงมนุษย์ของประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน จะมีค่าดัชนีต่ำกว่าประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน แต่มีสัญญาณความวิตก ความน่ากังวล แสดงให้เห็นออกมาน่าความเครียด ความไม่มั่นคงต่อชีวิต และสุขภาพจิตของคนไทย นำไปสู่การเพิ่มสูงขึ้นของอัตราการฆ่าตัวตาย รวมทั้งความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจมีลูก ซึ่งข้อมูลกรมสุขภาพจิต พบว่าอัตราฆ่าตัวตายสำเร็จของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แนวโน้ม (Trends) เพิ่มขึ้นของอัตราฆ่าตัวตายสำเร็จ ที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งเป็นช่วงแพร่ระบาดโควิด ความกดดันต่างๆ ส่งผลต่อสุขภาพจิต ดังจะเห็นได้จาก จำนวนผู้ป่วยสุขภาพจิตของไทยเพิ่มขึ้น 2 เท่าจาก 1.3 ล้านคนในปี 2558 เป็น 2.3 ล้านคนในปี 2564 สาหัสทางกับจำนวนจิตแพทย์ในไทยที่มีเพียง 845 คน (สถิติปี 2565) ความวิตกกังวลนี้ยังส่งผลต่อการตัดสินใจมีบุตรที่ยากขึ้น (UNDP, 2023)

3. ยุทธวิธีการดำเนินชีพเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินชีพระดับครัวเรือน

แนวทางเกี่ยวกับสินทรัพย์การดำเนินชีพที่ยั่งยืน (Sustainable Livelihood Approach, SLA) นั้นจะให้ความสำคัญกับ “คน” ในฐานะศูนย์กลางของการขับเคลื่อนการพัฒนาซึ่งจะต้องทำความเข้าใจความเข้มแข็งของคนในการจัดการกับสินทรัพย์เพื่อการดำเนินชีพตามฐานคติที่ว่า ผู้คนจำเป็นต้องมีสินทรัพย์ที่หลากหลายและมียุทธวิธีที่เหมาะสมในการจัดการเพื่อให้บรรลุผลของการดำเนินชีพซึ่งเชื่อมโยงกับองค์ประกอบสินทรัพย์ทั้ง 5 ด้าน โดยแต่ละสินทรัพย์ มีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นตัวอย่าง ก) สินทรัพย์ทางสังคมและการตลาดท้องไปจากการดำเนินชีพในชุมชนเมืองของประเทศไทยถัดพัฒนา เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคมและการเข้าถึงการคมนาคมขนส่ง และตัวอย่าง ข) การดำเนินชีพด้วยการรวมกันเป็นกลุ่มก้อนทางสังคมจะช่วยขยายโอกาสการเข้าถึงสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และยังช่วยให้สามารถนำทรัพยากรทางสังคมและความสามารถของบุคคลและครัวเรือนออกมายieldประโยชน์ได้มากขึ้นซึ่งอาจส่งผลต่อเนื่องมาด้วยการพัฒนาสาธารณูปโภคภายในชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ ในการออกแบบงานเพื่อการดำเนินชีพสู่ความยั่งยืนในชนบทยังได้แสดงถึงบริบทของความประาะบงที่ส่งผลต่อสินทรัพย์การดำเนินชีพทั้ง 5 องค์ประกอบ ซึ่งต้องอาศัยการแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์จึงจะช่วยการพัฒนาให้ครัวเรือนในชนบทสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์เหล่านั้นได้ โดยต้องดำเนินการเปลี่ยนผ่านทั้งโครงสร้างและกระบวนการเชิงสถาบัน อาทินโยบาย กฎหมายเบียบ วัฒนธรรม การทำงานทั้งของภาครัฐและเอกชน ซึ่งอาจเป็นการแทรกแซงเพื่อการพัฒนาด้วยการนำแนวคิดการพัฒนาฐานชุมชนไปใช้เป็นฐานให้เกิดการเปลี่ยนผ่านเชิงยุทธศาสตร์ทั้งในโครงสร้างและกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนานาด้านบุคคล ครัวเรือนและชุมชนโดยตรงซึ่งมีคำอธิบายที่น่าเชื่อได้ว่าจะส่งผลให้สามารถตระหนักรู้และร่วมมือกันในการดำเนินชีพและรายได้ครัวเรือนให้สูงขึ้น อันจะส่งผลต่อการเพิ่มความอยู่ดีมีสุข และช่วยลดความประาะบงทางสังคมโดยที่ยังคงรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยรอบชุมชนให้ดำรงอยู่อย่างเกือบถ้วน (DFID, 1999) ชุมชนในชนบทส่วนใหญ่ยังมีการดำเนินอยู่ของกิจกรรมความร่วมมือกันทางสังคม (Collective Action) บนแนวคิดการกระทำแบบรวมหมู่ (Collectivism) ด้วยการรวมตัวของกลุ่มคนและชุมชนที่มีปัญหารือความสนใจร่วม (Montgomery, Dacin, & Dacin, 2012) เมื่อคนในชุมชนเริ่มมองเห็นถึงสัญญาณของความสำเร็จจากการยกระดับการดำเนินชีพระดับครัวเรือนก็อาจทำให้ชาวบ้านที่ยังลังเลหรือยังไม่ได้สนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมบูรณาชุมชนได้เปลี่ยนความคิดและเริ่มเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ขยายผลเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (Active Participation) ของสมาชิกในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การยกระดับการดำเนินชีพของครัวเรือน ทั้งการสร้าง

งานและรายได้เสริมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน รายได้จากมูลค่าเพิ่มของผลผลิตการเกษตร มีเวลาอยู่กับครอบครัว และมีความสุขมากขึ้น รวมถึงการลดความประباءซึ่งเป็นสถานการณ์ที่บุคคลไม่สามารถช่วยเหลือตันเองได้ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ (Maneein, 2023)

รายงานของ UNDP ชี้ว่า ประเทศไทยต้องเตรียมรับความท้าทายและความผันผวนที่เกิดขึ้น ทั้งความประทางของการฟื้นตัวเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบทางอากาศ ปัญหาประชากร ความไม่แน่นอนของภูมิรัฐศาสตร์โลก ล้วนส่งผลต่อค่าครองชีพและความมั่นคงในชีวิต การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ซ้ำเติมความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของคนไทย การพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเติบโต คือต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ซึ่งจะนำไปสู่การกระจายความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียมมากขึ้น จะต้องมีการจุดประกายความเปลี่ยนแปลงในภาครัฐและปรับยุทธิ์การดำเนินชีพ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนาอย่างแท้จริง ส่วนเรื่องโอกาสการลงทุนทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ รายงานระบุว่า จะเป็นธุรกิจในกลุ่มเศรษฐกิจสีเขียว ทั้งการลงทุนในพลังงานหมุนเวียน การลงทุนอาหารเพื่อนبات ลงทุนด้านการกำจัดขยะ การสร้างบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวชุมชน (UNDP, 2023)

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น พบร้า ความย้อนแย้งของการพัฒนากระแสหลักกับการยกระดับการดำเนินชีพของครัวเรือนอาจยังไม่มีจุดบรรจบได้อย่างลงตัวในเร็ววันโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่มักจะปฏิบัติตามแนวทางที่เคยประสบความสำเร็จในประเทศไทยพัฒนาแล้วนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเริ่มมีทฤษฎีการพัฒนากระแสหลักจนถึงยุคกระแสโลกาภิวัตน์และต่อเนื่องมาจนปัจจุบันนี้ โลกของเรากลับเขื่อมโยงกันผ่านโครงข่ายอินเตอร์เน็ตไร้พรมแดน แต่กลับพบว่า ในประเทศไทยกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำซึ่งมีเป้าประสงค์มุ่งเน้นไปที่การเติบโตของรายได้ในกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่ยากจนที่สุด และนับวันก็ยิ่งมีช่องว่างระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงมากขึ้นเรื่อยๆ ดังรายงาน Global Wealth Report 2023 โดยเครดิตสวิส กล่าวว่า ในประเทศไทย คนที่รวยที่สุด 1% แรก มีความมั่งคั่งเฉลี่ย 33 ล้านบาท ซึ่งมากกว่าความมั่งคั่งเฉลี่ยของคนจนที่สุด 20% ท้ายถึง 2,500 เท่า

ความยากจนและความประباءของชุมชนในชนบทยิ่งถูกซ้ำเติม จากการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเกิดเป็นชุมชนแออัดในช่วงเวลาที่ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็นเสือเศรษฐกิจตัวที่ 5 ของเอเชีย ทำให้สภาพสังคมในชุมชนชนบทเปลี่ยนแปลงไปเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยเด็กๆ และคนชรา บุญต่ำตายายที่เลี้ยงดูหลาน และยังรวมถึงไปสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ถูกการที่ต่างไปจากเดิมส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอน จนบางครั้งอาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรไทยยังทำอยู่เป็นหนี้

ทฤษฎีการพัฒนาใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตจากภายใน (Endogenous Growth) โดยภาคสังคมจะได้รับการส่งเสริมจากเช่นเดียวกับภาคธุรกิจ บนแนวคิดการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางและการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้เริ่มเข้ามีบทบาทนำและพัฒนาต่อยอดทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือรูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประเมินประเมินลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของคนเอง โดยอาศัยรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เรียกว่าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาตั้งแต่เดือนกันยายน ปี 2558 ถึงเดือนสิงหาคม 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย หรือ SDGs 17 ประการ (UN, 2023)

กรอบการทำงานของการดำเนินชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) เป็นหลักคิดในการกำหนดดยุทธวิธีของชุมชนเพื่อตอบสนองต่อวิถีการณ์หรือความเประบางที่ชุมชนต้องเผชิญในมิติของสินทรัพย์ทั้ง 5 ประการที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ด้วยการปรับเปลี่ยนกระบวนการและโครงสร้าง เช่น กฎหมาย นโยบาย วัฒนธรรม สถาบัน การรวมกลุ่มของครัวเรือน การแทรกแซงจากภาครัฐ หรือการสนับสนุนจากภาคเอกชน หรือธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบนฐานของชุมชน (Community-Based Development) ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีเขียวตามรายงานของ UNDP ปี 2566 “ออกแบบอนาคต: ทิศทางใหม่ของการพัฒนามนุษย์ในเอเชียแปซิฟิก” ด้วยตัวชี้วัดการยกระดับการดำเนินชีพระดับครัวเรือน ดังนี้ รายได้เพิ่มขึ้น เพิ่มคุณภาพชีวิต ลดความเปราะบาง ปรับปรุงความมั่นคงทางอาหาร มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ดังนั้นเอง หากครัวเรือนในแต่ละชุมชนต้องการยกระดับการดำเนินชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างรายได้รู้สึกความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แทนที่จะรอเพียงแผนนโยบายการพัฒนากระแสหลักของภาครัฐ ชุมชนอาจต้องลุกขึ้นมารวมกลุ่มกันบนแนวคิดการกระทำแบบรวมหมู่ (Collectivism) ช่วยกันวิเคราะห์สินทรัพย์ในชุมชนทั้ง 5 สินทรัพย์กายภาพ สินทรัพย์ธรรมชาติ สินทรัพย์การเงิน สินทรัพย์มนุษย์ และสินทรัพย์ทางสังคม นำภูมิปัญญาของชุมชนมาเป็นจุดแข็งในการพัฒนาฐานชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสีเขียว สร้างการเติบโตจากภายในตามทฤษฎีการพัฒนาใหม่เพื่อความยั่งยืน ก็เช่นได้ว่า มาตรฐานการดำเนินชีพระดับครัวเรือนจะมีการยกระดับและลดความเปราะบางได้

เอกสารอ้างอิง

- Abu-Saifan, S. (2012). Social Entrepreneurship: Definition and Boundaries. *Technology Innovation Management Review*, 2(2): 22-27. <http://doi.org/10.22215/timreview/523>
- Aghion P, Howitt P. (1998). Endogenous Growth Theory. Cambridge, MA: MIT Press; 1998.
- Anríquez, Gustavo & Stamoulis, Kostas. (2007). “Rural development and poverty reduction: is agriculture still the key?,” *ESA Working Papers* 289048, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Agricultural Development Economics Division (ESA).
- Bhandari PB. (2013). Rural livelihood change? Household capital, community resources and livelihood transition. *J Rural Stud*. 2013 Oct 1;32:126-136. doi: 10.1016/j.jrurstud.2013.05.001. PMID: 24043919; PMCID: PMC3772533.
- Burt, R. S. (2015). Reinforced structural holes. *Social Networks*, 43, 149-161. doi:10.1016/j.socnet.2015.04.008
- Chambers, R., & Conway, G. (1991). Sustainable rural livelihoods: practical concepts for the 21st century. *IDS Discussion Paper*, 296, 1-29. doi:ISBN 0 903715 58 9
- Credit Suisse AG. (2023). The Global Wealth Report 2023. Retrieved December 30, 2023 from <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>
- Diani, M. (1992). The Concept of Social Movement. *The Sociological Review*, 40(1), 1-25. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1992.tb02943.x>
- DFID. (1999). Sustainable Livelihoods Guidance Sheets Framework Introduction Vulnerability Transforming. Context, 26-26. doi:10.1002/smj

- DFID. (2008). DFID's Sustainable Livelihoods Approach and its Framework. *Development*, 1-5.
- Eversole, R., Barraket, J., & Luke, B. G. (2013). Social enterprises in rural community development. *Community Development Journal*, 49(2), 245-261. doi:10.1093/cdj/bst030
- El Ebrashi, R. (2013). Social entrepreneurship theory and sustainable social impact. *Social Responsibility Journal*, 9(2), 188-209. doi:10.1108/srj-07-2011-0013
- Frank, Ellis. (2008). The Determinants of Rural Livelihood Diversification in Developing Countries. *Journal of Agricultural Economics*, 51(2):289-302. doi: 10.1111/J.1477-9552.2000.TB01229.X
- Farmer, J., De Cotta, T., McKinnon, K., Barraket, J., Munoz, S.-A., Douglas, H., & Roy, M. J. (2016). Social enterprise and wellbeing in community life. *Social Enterprise Journal*, 12(2), 235-254. doi:10.1108/sej-05-2016-0017
- Masae, A. (2013). Structural Change and Natural Resource-based Livelihood Adjustment among Wetland Settlers in Southern Thailand. (1), 57-67.
- Montgomery, A. W., Dacin, P. A., & Dacin, M. T. (2012). Collective Social Entrepreneurship: Collaboratively Shaping Social Good. *Journal of Business Ethics*, 111(3), 375-388. doi:10.1007/s10551-012-1501-5
- Nishikawa, Y. (2010). Human Security in Southeast Asia (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203850459>
- Maneein, D. (2023). Community-Based Social Entrepreneurship and Rural Livelihood Improvement. Graduate School of Social Development and Management Strategy. National Institute of Development Administration
- Krantz, L. (2001). The sustainable livelihood approach to poverty reduction. Division for Policy and Socio-Economic Analysis(February), 44-44.
- Pearce, J. (2009). Social economy: engaging as a third system? *The Social Economy International Perspectives on Economic Solidarity*, 22-36.
- Peredo, A. M., & Chrisman, J. J. (2006). Toward a Theory of Community-Based Enterprise. *Academy of Management Review*, 31(2), 309-328. doi:10.5465/amr.2006.20208683
- Pongsapich, A. & Kuwinpant, P. (2002). Patronage system (in Thai). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Rostow, W. W. (1960). The stages of economic growth: A non-communist manifesto. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tan, G. (2007). The next NICs of Asia. *Third World Quarterly*, 14(1), 57-73. doi:10.1080/01436599308420313
- Todaro, P. M. (1994). Economic development (5th ed.). New York: Longman Publishers.
- United Nations (2023). The Global Sustainable Development Report 2023. Retrieved December 30, 2023 from <https://sdgs.un.org/gsdr/gsdr2023>

United Nations Development Programme (1994). The Human Development Report 1994. Retrieved December 30, 2023 from <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994>

United Nations Development Programme (2023). Making Our Future: New Directions for Human Development in Asia and the Pacific. Retrieved December 30, 2023. from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-11/undp_regional_human_development_report_web_final_0.pdf

รูปแบบความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจศพของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง

The Model beliefs of cremation of Buddhists in the Sub-district Talat Raeng

ดร.ยุทธนา เฉลียวชาติ

Dr.Yutthana Chaliaochat¹

ดร.วงศ์สกิตย์ วิสุภี

Dr.Wongsatit Wisupee²

ดร.นิตยา โงกสูงเนิน

Dr.Nittaya Ngoksungnurn³

พระครูสุวรรณสารานุกูล, ดร. (ภิชยพล หวานไธสง)

Phrkru Suwansaranukun(Phichayaphol Nguanthaisong)⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจตามทัศนะของพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง 3) เพื่อพัฒnarูปแบบและความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง 4) เพื่อให้ได้รูปแบบในการจัดงานฌาปนกิจตามความเชื่อของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเบี้ว่า จังหวัดชัยภูมิ ทำวิจัยพ.ศ. 2560 ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 39 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัย เชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เชิงเนื้อหาส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ สกิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้งประกอบด้วย การเตรียมงาน การจัดงานอยู่ที่บ้าน และการจัดงานที่ฌาปนสถานส่วนผลการประเมินยืนยันจากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จากการดำเนินการวิจัยพบว่า รูปแบบความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจได้มีมาตั้งแต่สมัยคริสต์พุทธกาล อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับงานฌาปนกิจได้เข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมๆ กับพระพุทธศาสนาในขณะเดียวกันก็ได้มีรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับงานนี้ที่มีอยู่ด้วยเดิมและวัฒนธรรมทางตะวันตก เข้ามายืดหยุ่นทำให้เกิดการผสมผสานกลมกลืน พัฒนาการมาเป็นรูปแบบความเชื่อของแต่ละภูมิภาคแต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบความเชื่อของประชาชนคนไทยเกี่ยวกับงานฌาปนกิจก็ยังมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีความเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่งอยู่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบความเชื่อในการจัดการงาน 瑝าปนกิจของพุทธศาสนาในตำบล

¹ ผอ.ศรป.ชัยภูมิ และอาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการพัฒนาชีวิตและประกอบการชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

² อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

³ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการพัฒนาชีวิตและประกอบการชุมชน สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

⁴ เจ้าคณะตำบลห้วยแคลง อำเภอห้วยแคลง จังหวัดนครราชสีมา

ตลาดแร้ง พบร่วม รูปแบบความเชื่อในการจัดงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบบอยอย 7 องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของแต่ละประกอบบอยอยทั้งหมด 62 ตัวชี้วัด เมื่อได้รูปแบบความเชื่อแล้วผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบไปหาความเชื่อมั่น ทางประสีทธิภาพ เพื่อยืนยันรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนาใน信徒ที่มีต่อรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนาในตลาดแร้ง นำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติพบว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิเป็นดังนี้

ผลการยืนยันรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนาในตลาดแร้ง พบร่วม จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม ตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมเห็นด้วย ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นอยู่ที่ $M = 4.76$ $SD = 0.57$ แต่หากจำแนกในตัวชี้วัดรายข้อมูลรายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ถือว่าผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นตัวแทนทางด้าน จิตวิญญาณที่พุทธศาสนาให้ความเคารพถือ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ผู้เคยบำเพ็ญบุญ ได้ร่วมกันวิเคราะห์และเห็นด้วยกับรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนา ในตลาดแร้ง และหากจำแนกตามองค์ประกอบหลักพบว่า องค์ประกอบหลักที่ 1 รูปแบบขั้นตอนการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนาในตลาดแร้ง มีความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่า องค์ประกอบที่ 2 โดยมีความเห็นเฉลี่ยอยู่ที่ $M = 4.79$ $SD = 0.53$ ส่วนองค์ประกอบที่ 2 ความเชื่อในการจัดงานมาปั้นกิจของพุทธศาสนาใน ตลาดแร้ง อยู่ที่ $M = 4.67$ $SD = 0.53$ แต่หากจำแนกตามรายการขององค์ประกอบบอยอยทั้งหมด 7 องค์ประกอบ พบร่วม องค์ประกอบบอยอยที่ 2 ขั้นตอนพิธีการอยู่บ้าน มีค่าคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดโดยมีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $M = 4.93$ $SD = 0.51$ รองลงมาคือ องค์ประกอบบอยอยที่ 5 ขั้นตอนพิธีการอยู่วัด มีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $M = 4.92$ $SD = 0.65$ และข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ องค์ประกอบบอยอย ที่ 6 การเข้าร่วมฟังพระสอนธรรมหรือมาติKA มีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $M = 4.17$

คำสำคัญ : รูปแบบ, ความเชื่อ, มาปั้นกิจศพ

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study the patterns and beliefs of Buddhist cremation. 2) to study the creed of the cremation of buddhist buddhists in Tambon Talat. 3) to develop the ceremonial style of belief in ritual cremation of the Buddhists in Tambon Vadhana and 4) to confirm the pattern and Believe in the cremation of Buddhists in the Condor Market By way of document study and field. Doing research in 2017 Use a mixed research method. between qualitative research and quantitative research The sample group was 39photos/person The tools used were interviews, focus groups and questionnaires. Data analysis, qualitative research, content analysis, quantitative research.

The statistics used were frequency, mean, percentage and standard deviation.

The study indicated that The Burmese Buddhist cremation form in the Condom Market consists of preparation for the event at home. And the cremation ceremony. The results of the confirmation confirmed by a group discussion of experts and luminaries. The research found that. The creed of the cremation has been in existence since the reign of Buddha. The influence of the cremation cremation has come to Thailand along with Buddhism, while at the same time there is a form of belief about this traditional work and Western culture. Come to play a harmonious role. Development is a form of belief in each region, however. The Thai people's creed style of cremation is still very similar. But there is a unique character of each. In this research, the researcher studied the belief patterns of Buddhist cremation in Wat Arun. It found that belief patterns in the event. It consists of two main components, seven sub-elements, and a metric of each of the 62 sub-components. Once the belief model has been adopted, the researcher brings the elements to the assertion. Find the performance To confirm the faith belief in the funeral of the Buddhists in the Condor Market. By expert interview Then answer the questionnaire. And group discussions with experts. Concerning opinions on belief patterns in Buddhist cremation in Tambon Talat. The data for statistical analysis showed that experts' opinions and qualifications are as follows.

Confirmation of the belief pattern in Buddhist cremation in Wat Phra Tambon was found. From the interviews, the respondents, the experts and the experts, found that the overall opinion was at a high level. The mean and standard deviation of opinions were = 4.76 SD = 0.57. Experts and experts agree on the highest level. It is considered by experts and experts who represent the spiritual aspect that Buddhists respect. Educational experts A person who has been ordained Together, analyze and agree with the faith beliefs in the cremation of Buddhists in the Condor Market. And if each major component is considered. Main component 1: Burmese Buddhist cremation process in Tambon market Compared to the second component, the average score was = 4.79 SD = 0.53. The second component of belief in Buddhist cremation was 4 = 67 SD = 0.53. However, considering the seven sub-elements, it was found that the second sub-component was at home. The score was the highest score, with the score = 4.93 SD = 0.51, followed by the fifth element. The score was = 4.92 SD = 0.65 and the lowest score was Element 6 Participation in the Hymn of Metaphysics or the Covenant The score is 4.17.

Keyword : Model, beliefs, cremation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบพิธีกรรมมาปนกิจของพราเรชาไว้ในนั้นมีความแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมมาปนกิจ ในอดีตนั้น ใช้ภาชนะป่าช้าหรือวัสดุอุปกรณ์ห้ามธรรมชาติคือ ใช้ฟืน ซึ่งมีความแตกต่างจากปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด คือปัจจุบัน ใช้ถ่านหรือไฟฟ้า สถานที่ก่อเปลี่ยนมาเป็นเมรุแทน ตลอดรวมไปถึงวัตถุประสงค์เป้าหมายของการทำด้วย ซึ่งก่อเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เพราะในอดีตนั้นเรื่องอนิสงส์ที่จะเกิดจากความเชื่อทางพระพุทธ

ศาสนากลไกและแฝงไว้ด้วยคำสอน (พหล แก้วเขียว, 2545, หน้า 33) เรื่องหน้าที่ของมนุษย์ที่ต้องกระทำต่อกัน โดยอาศัยหลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวที มาเป็นหลักในการจัดงานพิธีมานปีกิจ แต่ปัจจุบันวัตถุประสงค์เป้าหมายของ การจัดงานมานะกิจเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่มุ่งเรื่องคุณธรรม มาเป็นมุ่งซื้อเสียงหน้าตา อาหารการกิน สุราฯมา อบายมุขแบบทุกชนิดเข้ามาเกี่ยวข้อง พวงหรีดที่มีราคาแพงเสร็จงานแล้วนำไปเผาทิ้งฟุ่มเฟือย มากไปด้วยสิ่ง ที่ไม่ใช่สาระของงานแบบดั้งเดิม เมื่อก่อนสิ่งที่พนองพุทธศาสนาเช่น ชาวนพุทธในตำบลนี้ หรือโดยทั่วไปกระทำในงาน ภานะกิจคือ จะช่วยกันจัดสถานที่ นำข้าวสาร พริก ปลาาร้า เกลือ ผัก และเงินมาช่วยเจ้าภาพและอยู่เป็นเพื่อเจ้าภาพ เป็นเวลา 3 วัน เรียกว่างานเรือนดี (งานເຂືອນດີ) ในปัจจุบันกลับไปมุ่งเน้นในเรื่องผลกำไรหรือขาดทุน ในการที่จะจัด ทำพิธีมานะกิจแทน บางหมู่มีการเล่นการพนันในงานศพ โดยกลุ่มนayeยุนออกเงินรับเป็นเจ้าภาพ ยิ่งหลายวันผล ประโยชน์จากการเล่นการพนันก็จะเกิดแก่นายทุน (สมชัย ใจดี, 2536, หน้า 44-46) จึงเกิดปัญหามากมายตามมา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการส่งเสริมให้สังคมไทย มีศีล ธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิต ครอบครัว ชุมชน และ สังคม โดยเน้นการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษากีล 5” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศไทย ตามพระดำริ ที่เจ้าพระคุณสมเด็จ พระมหาธัชมังคลาจารย์ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2556 ความว่า “อันว่า ศีล 5 เป็นการสำคัญมุนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษากีล 5” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(ศส.) ที่มุ่ง หมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสماโนฉันท์ แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการ ดำเนินการพร้อมกันทั้ง 76 จังหวัด (นพรัตน์ เบญจวัฒนาณันท์, 2557, หน้า 59-65)

จากการดังกล่าวเป็นฝ่ายพระสงฆ์ตั้งแต่ประมุขของสงฆ์ได้มีพระดำริ โครงการที่ส่งผลให้มีการลดการ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการก่ออาชญากรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อกิจกรรมมั่นคงของประเทศชาติและความสมัครสมาน สามัคคีป้องดองอันเป็นสิ่งที่ประเทศชาติกำลังมีปัญหาอยู่ซึ่งไปสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงมหาดไทยโดยได้มี ให้หนังสือด่วนที่สุด ที่ มท 0211.7/ว 4257 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2554 เรื่องขอความร่วมมือให้การสนับสนุนการ รณรงค์งานศพปลอดเหล้าและงานบุญประเพณีปลอดเหล้าเพื่อสนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและรายเป็น พระราชกุศล ความว่า ด้วยกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานเครือข่ายองค์กรดเหล้า (สคล.) ซึ่งได้รับการสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สส.) ทำการรณรงค์ลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร่วมกันรณรงค์ดเหล้าในงานศพ และงานประเพณีต่างๆ จากการดำเนินการดังกล่าวพบว่า จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดแรกที่ดำเนินการตามโครงการ และนโยบายของกระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเน้นความสมัครใจ มีหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 88% ประยุตเงินได้งานละ 20,000 บาท ทั้งจังหวัดประยุตได้มากถึง 76,601,183 ล้านบาท (ศรีสะเกษ ปักธง, 2554, หน้า 10) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าปัจจุบันนี้ได้มีกิจกรรมนี้เกิดขึ้นทุกจังหวัดในประเทศไทย งานที่มีปริมาณ มากและพบบ่อยที่สุดก็จะเป็นงานศพ หากมีการศึกษารายละเอียดของงานให้ชัดเจน ก็จะทำให้งานภานะกิจมีส่วน ในการประยุต ลดการกระทำผิดกฎหมาย ทะเบียนวิวัฒนา และความแตกแยกในสังคมได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความเชื่อประเพณีและเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเชื่อประเพณีการ ประกอบพิธีกรรมภานะกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว่า จังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนต้องการ พัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบและความเชื่อพิธีกรรมดังกล่าวของชาวพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง เพื่อจะนำไป วิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบที่เป็นแนวเดียวกัน ทั้งตำบล ทั้งนี้รูปแบบที่จะเกิดขึ้นต้องมาจากมีส่วนร่วมของผู้ทรง คุณวุฒิ ประชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ พระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ ข้าราชการ ทุกภาคส่วนโดยเน้นไปที่การอนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม และเสริมสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ประยุต ตัดส่วนที่มีปัญหาออกไป ทั้งนี้เพื่อนำผล

ของการวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นแนวปฏิบัติในการจัดงานมานาคมกิจของพุทธศาสนาในตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานมานาคมกิจตามทัศนะของพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานมานาคมกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อพัฒnarูปแบบและความเชื่อในการจัดงานมานาคมกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
4. เพื่อให้ได้รูปแบบในการจัดงานมานาคมกิจตามความเชื่อของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

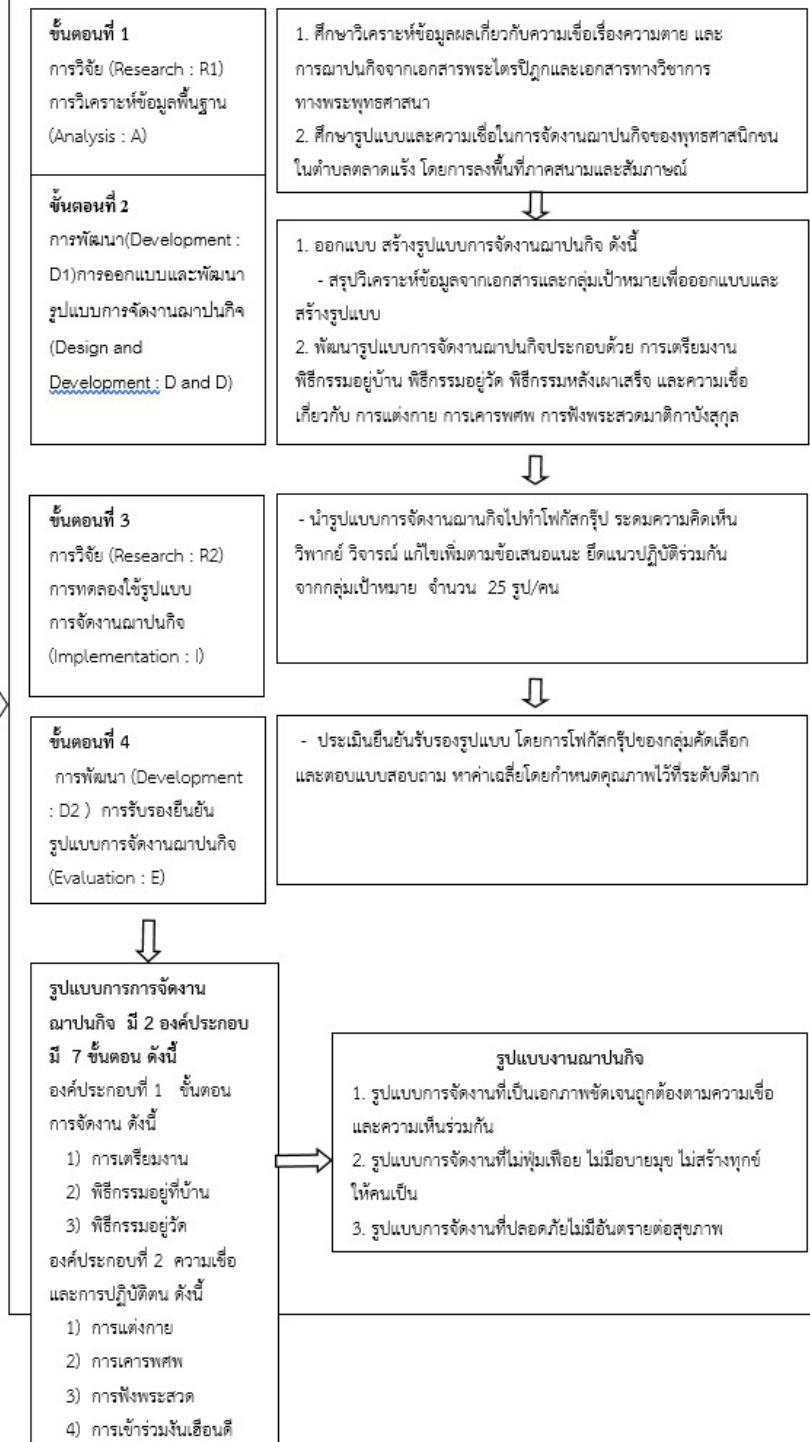
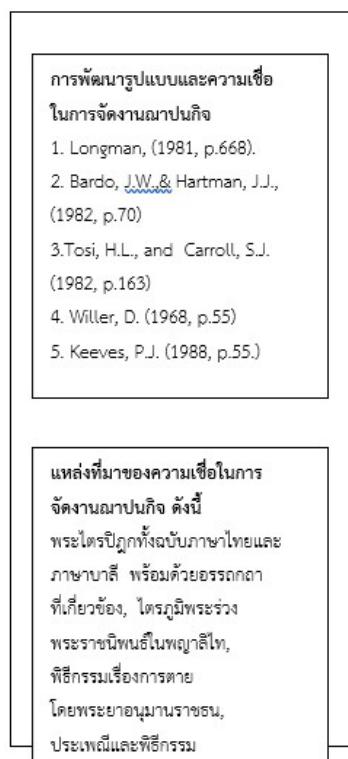
1. ขอบเขตพื้นที่ ได้แก่ พุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
2. ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดรูปแบบ, แนวคิดความเชื่อในพิธีมานาคม กิจ ประกอบด้วย ความเป็นมาของพิธีมานาคมกิจของพระมหาณ-ยินดู ความเชื่อประเพณีการมานาคมกิจพระพุทธศาสนา ประวัติความเป็นมาของพิธีมานาคมกิจในสมัยพุทธกาลความเชื่อประเพณีการมานาคมกิจของชาวอีสานในอดีตและปัจจุบันและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการมานาคม กิจ
3. ขอบเขตระยะเวลา โดยทำวิจัยในปีงบประมาณ 2560

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยได้มาจากพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี พร้อมด้วยอรรถกถาที่เกี่ยวข้อง, ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพญาลีไท, พิธีกรรมเรื่องการตาย โดยพระยาอนุมานราชธน, ประเพณีและพิธีกรรม โดยแปลง สนธิรักษ์, และข้อมูลจากตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงได้กรอบแนวคิดดังรูปภาพต่อไปนี้

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากรเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือก ได้แก่พื้นท้องพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง จำนวน 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านกุดໄไฟ หมู่ 3 บ้านกุดยาง หมู่ 5 บ้านหลุบโพธิ์ หมู่ 7 บ้านโนนเปลือย หมู่ 8 บ้านห้วย เพื่อเป็นบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant) ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 กลุ่มโดยใช้วิธีการการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ เป็นการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกเอง จากการปรึกษากับพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะอำเภอ กำหนดกลุ่มเป้าหมายคัดเลือกเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 39 รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ในระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลจำนวน 5 รูป และกลุ่มประชญชาบัน/ผู้สูงอายุ จำนวน 9 คน ใช้เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในขั้นตอนนี้มีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล จำนวน 14 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านผู้นำห้องถัง ได้แก่ กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 3 คน ไวยาวัจกร 5 คน และข้าราชการครู 5 คน รวม 14 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาได้แก่ บุคคลที่เคยbatchเรียนสอบได้นักธรรมหรือเปรียญธรรม จำนวน 6 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 3 คน และผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด 2 คน รวม 11 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนา ต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 เล่มที่ 10 และ 23

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือวารสารบทความ งานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการ หรือสถาบันการศึกษา และแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยพบว่า รูปแบบความเชื่อในการจัดงานมานาคมีมาตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับงานมานาคมีได้เข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมๆ กับพระพุทธศาสนาในขณะเดียวกันก็ได้มีรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับงานนี้ที่มีอยู่ด้วยกัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของแต่ละภูมิภาค แต่ต่อมาได้มีการผสมผสานกันเป็นรูปแบบความเชื่อของประชาชนคนไทยเกี่ยวกับงานมานาคมีก็ยังมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีความเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่งอยู่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบความเชื่อในการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง พบร่วมกับ รูปแบบความเชื่อในการจัดงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๒ องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย ๗ องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของแต่ละประกอบย่อยทั้งหมด ๖๒ ตัวชี้วัด เมื่อได้รูปแบบความเชื่อแล้วผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบไปหาความเชื่อมั่น ทางประสิทธิภาพ เพื่อยืนยันรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วตอบแบบสอบถาม และสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง นำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ สรุปได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม ตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นอยู่ที่ $= 4.76$ $SD = 0.57$ แต่ถ้าพิจารณาในตัวชี้วัดรายข้อมีหลายข้อพบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ถือว่าผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นตัวแทนทางด้าน จิตวิญญาณที่พุทธศาสนาให้ความเคารพถือ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ผู้เคยบวชเรียนมาได้ร่วมกันวิเคราะห์และเห็นด้วยกับรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง และหากพิจารณาแต่ละองค์ประกอบหลักพบว่า องค์ประกอบหลักที่ ๑ รูปแบบขั้นตอนการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง มีความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ มากกว่า องค์ประกอบที่ ๒ โดยมีความเห็นเฉลี่ยอยู่ที่ $= 4.79$ $SD = 0.53$ ส่วนองค์ประกอบที่ ๒ ความเชื่อในการจัดงานมานาคมีของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง อยู่ที่ $= 4.67$ $SD = 0.53$ แต่หากพิจารณาอย่างองค์ประกอบย่อยทั้งหมด ๗ องค์ประกอบ พบร่วม องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ขั้นตอนพิธีการอยู่บ้าน มีค่าคะแนนความคิดเห็นมากที่สุดโดยมีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $= 4.93$ $SD = 0.51$ รองลงมาคือ องค์ประกอบย่อยที่ ๕ ขั้นตอนพิธีการอยู่วัด มีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $= 4.92$ $SD = 0.65$ และข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ องค์ประกอบย่อยที่ ๖ การเข้าร่วมฟังธรรมะ หรือธรรมะอภิธรรมหรือมาติกา มีค่าคะแนนความคิดเห็นอยู่ที่ $= 4.17$

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานมานาคมี ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา

สาเหตุที่ตั้งวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ นั้นก็เพื่อให้เห็นความเป็นมา ความเชื่อ และการสืบทอดพัฒนาการของงานมานาคมี ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาพบว่า การจัดงานมานาคมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยอาศัยความเชื่อการเรียนรู้ตามนัยของมนุษยชาติและอาศัยหลักของความกตัญญูกตเวทีเป็นหลักและส่งผลให้เกิดรูปแบบจากความเชื่อในเรื่องการจัดงานมานาคมี สอดคล้องกับความคิดเห็นของสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ในหนังสือปฐมโพธิคถา ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพระเจ้าสุทโธทนาผู้เป็นพุทธบิดาได้สรว河西 พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้พระญาติและสาวกไปจัดที่ทำพิธีกรรมมานาคมี สมัยนั้นพระประยูรญาติทั้งหลาย ตลอดจนพระสนมทั้งหลายต่าง

ก็โศกาอาดูร พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมมกถาระงับความโศกนั้น แล้วตรัสสั่งให้ท่าน พระมหากัสสปะกระไปจัด เตรียมสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา เมื่อพระท่านมาหากัสสปะกระทำเสร็จแล้วกลับมาและ กราบทูลให้ทรงทราบแล้ว พระพุทธองค์จึงทรงยก พระศีรษะพระพุทธบิดาขึ้นแล้วสรงพระบรมศพด้วยสุคนธาวี ตาม ขัตติยประเพณีทุกประการทรงลูบพระศีรษะของพระพุทธบิดา แล้วตรัสกับท่านสารีบุตรเถระ มีใจความสรุปว่า “บุคคล ผู้ประพฤติกุศลธรรมสุจริต และมีจิตปรารถนาโพธิภูมิบารมีญาณก็จะบำรุงเลี้ยงบิดามารดา ความปรารถนานั้นจะ สำเร็จทุกประการ” (สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส, 2517, หน้า 312) นอกจากนั้นแล้วทรงยกพระบรมศพพระบิดา ใส่หีบแก้ว ทรงยกไปสู่ณาปนสถานด้วยพระองค์เอง อัญเชิญพระบรมศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วทรงจุดพระเพลิงบน เชิงตะกอนนั้น ฝ่ายพระประยูรญาติและเหล่านาสูนทั้งหลายต่างเคร้าโศกรำพัน พระพุทธองค์จึงแสดงธรรมมกถาน กieiy กับความไม่เที่ยงแห่งสังขาร เมื่อเสร็จกิจทุกอย่างแล้ว พระพุทธองค์พร้อมหมู่ภิกษุสงฆ์ก็เสด็จกลับยังที่ประทับ ณ นิโคราราม (พระครุภัลยาน สิทธิวัฒน์, (สมาน กลยานรมโน), 2544), หน้า 203-204) ข้อน่าสังเกตในพิธีถวาย พระเพลิงพระพุทธบิดานี้คือ เมื่อนำฟืนมากองทำเป็นกองฟ้อนแล้วก็นำพระบรมศพไปส่องน้ำและห่มพระบรมศพด้วย ผ้าขาว เสร็จแล้วบรรจุพระบรมศพนั้นลงไปในโลหะ ทำพิธีถวายพระเพลิงโดยไม่มีพิธีกรรมอย่างอื่นใดอีกเลย นอกจาก นั้นยังมีนักวิชาการทางศาสนาได้กล่าวถึง งานณาปนกิจของพระอัครสาวกอีกหลายองค์นับว่าเป็นข้อมูลสนับสนุนที่ เชื่อถือได้ว่า วัฒนธรรมประเพณีที่ก่อกำเนิดรูปแบบการจัดงานณาปนกิจน่าจะได้รับอิทธิพลจากรูปแบบความเชื่อของ พุทธประเพณี ซึ่งเข้ามาในประเทศไทยพร้อมๆ กับพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาใน ดินแดนสุวรรณภูมิ (พ.ศ.234) สันนิษฐานว่า ชาวไทยได้ถือปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีมาปนกิจตามคติพระพุทธศาสนา ซึ่ง ก่อนหน้านี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการเผาศพแต่อย่างใด เมื่อพระพุทธศาสนามาพร้อมกับวัฒนธรรมการมาปนกิจ พระพุทธศาสนาเผยแพร่ไปถึงส่วนใดของประเทศผู้คนในพื้นที่แห่งนั้นก็ย่อมได้รับอิทธิพล รูปแบบความเชื่อด้วยเช่นเดียวกัน แต่เมื่อรูปแบบแพร่กระจายไปถึงที่ใด ประเพณีความเชื่อก็จะไปผสมกลมกันกับวัฒนธรรมพิธีการดั้งเดิม ของพื้นที่นั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ พิธีการขันตอน แนวปฏิบัติจึงมีความแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่เมนหลักของงานก็คง ไว้ซึ่งหลักการดังเดิมที่มาจากดินแดนพุทธภูมิ เช่น ความกตัญญู การช่วยเหลือเกื้อกูล การบำเพ็ญห่อด้วยผ้าขาว การ อาบน้ำศพ การแสดงธรรมรากศักดิ์ แต่ปัจจุบันก็เป็นการสวามataติกาบังสุกุล และการสวัสดพระอภิธรรมนั้นเอง และที่ ชัดเจนคือปัจจุบันนิยมนิมนต์พระสงฆ์เทศน์หนึ่งกัณฑ์ก่อนสวามataติกาบังสุกุล เป็นการแปลงการแสดงธรรมที่เป็นภาษา บาลีมาเป็นภาษาไทย โดยมีความมุ่งหวังจะให้พุทธศาสนาสันกิชน ที่เข้ามาร่วมงานได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับงาน ณาปนกิจได้ถูกต้อง ทั้งในฐานะเจ้าภาพ และฐานะแขกผู้เข้าร่วมงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานณาปนกิจของพุทธศาสนาสันกิชนในตำบล ตลาดแร้ง

วัตถุประสงค์ข้อนี้กำหนดขึ้นเพื่อศึกษารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานณาปนกิจของพุทธศาสนาสันกิชนใน ตำบลตลาดแร้ง ที่มีอยู่ว่ามีรูปแบบขั้นตอนอะไรบ้าง เพื่อจะทราบว่าในรูปแบบขั้นตอนของงานมีสิ่งใดที่เหมือนกับ พิธีการขันตอนในการจัดงานณาปนกิจทั่วไปของคนไทยทำบล้อนจังหวัดอื่นหรือทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ มีขั้นตอนใดที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนในตำบลนี้ จากศึกษาพบว่ารูปแบบความเชื่อของพุทธศาสนาสันกิชนตำบล ตลาดแร้ง มีรูปแบบความเชื่อเป็น 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย และ 62 ตัวชี้วัด องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) รูปแบบขั้นตอนของการจัดงานณาปนกิจของพุทธศาสนาสันกิชนในตำบลตลาดแร้ง 2) ความเชื่อในการ จัดงานณาปนกิจของพุทธศาสนาสันกิชนในตำบลตลาดแร้ง ในแต่ละองค์ประกอบหลักมีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัด สรุป ได้ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 รูปแบบขั้นตอนของการจัดงานณาปนกิจ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยและตัวชี้วัดดังนี้

องค์ประกอบย่อยที่ 1 การเตรียมงานมาปนกิจ ประกอบด้วยตัวชี้วัดดังนี้ 1) โรงเย็นโรงโนiseศพที่ทำสำเร็จจากร้านสังฆภัณฑ์ 2) ผ้าขาวห่อศพพร้อมเงิน 32 บาท 3) ขี้ผึ้งสำหรับปิดหูปิดตาศพและทำปราสาทผึ้ง 4) นิมนต์ประธานฝ่ายสงฆ์และพระสงฆ์สาวดามาติกาบังสุกุลเชิญประธานฝ่ายชาวราษฎร 5) เทียนธูปสำหรับจุดส่องทางให้กับดวงวิญญาณของผู้ตาย 6) นิมนต์พระมาสาวดามาติกาและบวชลูกหลานเพื่อจุงศพ 7) ประกาศบอกชาวบ้าน มัคทายก พิธีกรและจองวัด 8) นิมนต์พระมาสาวดพระอภิธรรมนิยมนิมนต์จำนวน 4 รูป 9) นิมนต์ประธานฝ่ายสงฆ์และพระสงฆ์สาวดามาติกาบังสุกุลเชิญประธานฝ่ายชาวราษฎร 10) โต๊ะหมู่บูชาด้วยสายสิญจน์และภูษาโยง 11) ที่ตั้งตู้พระอภิธรรมกระถางธูปเชิงเทียน 12) ด้วยดิบสำหรับมัดตราสัง 13) โภคสำหรับใส่กระดูกหน้าพร้าวอ่อนสำหรับไว้ล้างหน้าศพ 14) เครื่องสักการะไส้มือศพ ได้แก่ ดอกไม้ ธูปเทียน 朗บัตรกัลป์พุกษ์ ไตรจีวร จตุปัจจัย และเครื่องไทยธรรม

องค์ประกอบย่อยที่ 2 พิธีการอยู่บ้าน ดังนี้ 15) การสวัสดามาติกาบังสุกุล 16) การสวัสดพระอภิธรรมนิยมใช้เวลา 3 คืน 17) การสวัสดพุทธมนต์หลังจากเผา 18) การทำบุญตักบาตรถวายสังฆทาน 19) การทำบุญฉลองอธิชัยหรือทำบุญหาผู้ตาย 20) การทำปราสาทผึ้ง 21) การนิมนต์พระมาแสดงธรรม 22) พิธีการเก็บอธิชัยและนำอธิชัยไปไว้รัด

องค์ประกอบย่อยที่ 3 พิธีกรรมอยู่วัด ดังนี้ 23) เตรียมถ่าน(ยกเว้นบางแห่งใช้เตาเผาไฟฟ้า) 24) เตรียมดอกไม้จันทน์ 25) พิธีจูงศพรอบเมรุ 3 รอบ ต้องเป็นพระสงฆ์และสามเณรบวชใหม่ 26) ยกโรงศพในขั้นวางบ่นเมรุ 27) เอาน้ำมอมร้าวอ่อนล้างหน้าศพ 28) เปิดฝ้า房เพื่อให้ลูกหลานขึ้นลงน้ำขอมา 29) ญาติพี่น้องลูกหลานขึ้นหอดเชิงบารตร 30) นิมนต์พระสงฆ์ 1 รูป พร้อมสามเณรบวชใหม่ขึ้นชักเชิงบารตร 31) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยให้วพระรับศีลและอาราธนาธรรม 32) พระสงฆ์ขึ้นแสดงพระธรรมเทศนาสาวดามาติกาบังสุกุล 33) มัคนายกนำกล่าวถวายจตุปัจจัยไทยทานและผ้าบังสุกุล 34) พระสงฆ์ให้พรญาติโดยมกรุดน้ำอุทิศและกราบพระ 35) พิธีกรแนะนำลูกหลานผู้ตายที่เป็นเจ้าภาพและมอบทุนสารารณะ 36) หยอดผ้าบังสุกุลเป็นชุดส่วนมากนิยมชุดละ 10 คน 37) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลครั้งเดียว 38) นำผ้าบังสุกุลและป้ายไทยธรรมมาถวายพระสงฆ์ 39) เชิญแขกผู้มีเกียรติที่เจ้าภาพเชิญไว้ขึ้นหอดผ้าบังสุกุลให้ร่อง 40) พิธีกรเรียนเชิญผู้นำกล่าวประวัติ อ่านกลอนอาลัยยืนคงบึง 41) พิธีกรเชิญประธานในพิธีฝ่ายชาวราษฎรขึ้นหอดผ้าไตรมหาบังสุกุล 42) พิธีกรนิมนต์ประธานในพิธีฝ่ายสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าไตรมหาบังสุกุลประกอบพิธีประชุมเพลิง 43) พิธีกรนิมนต์พระสงฆ์ แขกผู้มีเกียรติขึ้นวงดอกไม้จันทน์บนเมรุ และนิมนต์พระสงฆ์สาวดพระอภิธรรมหน้าไฟ 4 รูป

องค์ประกอบหลักที่ 2 ความเชื่อในการจัดงานมาปนกิจ

องค์ประกอบย่อย 1 ความเชื่อเรื่องการแต่งกายไว้ทุกชั้น 44) ความเชื่อเรื่องการแต่งกายไว้ทุกชั้น 45) เชื่อว่างานมาปนกิจเป็นงานสุญเสียโดยศรัทธาของเจ้าภาพ 46) เชื่อว่าการจัดงาน ที่ดีจะส่งผลบุญถึงผู้ล่วงลับไปสู่สุคติ 47) การแต่งกายไว้ทุกชั้นสำหรับสีขาวใส่เนื้คไหและสูทสีดำ 48) ใส่ชุดปกติขาวติดผ้าแอบไว้ทุกชั้นสำหรับที่เข็นเสื่อทางด้านบนซ้ายมือในกรณีงานพระราชทานเพลิงศพ

องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความเชื่อเรื่องการเคารพศพที่เน้นประโยชน์ ประหยัด ปลอดภัย ดังนี้ 49) เคารพด้วยพวงหรีดที่เป็นพัดลม เก้าอี้ ของใช้ของพระสงฆ์ 50) เคารพโดยการกราบ 1 ครั้งไม่แบมือหรือโค้งคำนับเคารพ 51) เคารพโดยการปักธูปเคารพโดยไม่ต้องจุด

องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความเชื่อเรื่องการฟังพระอภิธรรมหรือมาติกาบังสุกุล ดังนี้ 52) เชื่อว่าการฟังพระสงฆ์พระอภิธรรมเป็นการฟังยอดธรรม 53) เชื่อว่าพระอภิธรรมเป็นธรรมมะ ที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา ควรฟังด้วยความเคารพ 54) เชื่อว่าการฟังพระสาวดามาติกาและพิจารณาผ้าบังสุกุลเป็นการฟังธรรมควรฟังด้วยความเคารพ 55) ในขณะที่ฟังพระสงฆ์สาวดพระอภิธรรม สาวดามาติกาและพิจารณาผ้าบังสุกุลต้องปะนนมือเคารพธรรม

องค์ประกอบอย่างที่ 4 ความเชื่อเรื่องการเข้าร่วมงานมาปนกิจหรืองานอีองดี (ดังนี้ 56) เชื่อว่างานมาปนกิจจะเป็นช่องทางส่งบุญระหว่างผู้ที่มีชีวิตอยู่กับผู้วายชนม์ 57) เชื่อว่าเจ้าภาพกับผู้เข้าร่วมงานหากด้วยการกระทำที่เป็นอกุศลโทเทก็จะส่งผลให้เป็นมงคลกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่และเป็นบุญส่งผลถึงผู้ตายได้ไปสู่สุคติ 58) การเข้าร่วมงานมาปนกิจไม่ควรมีความสนุกสนานรื่นเริง 59) งานมาปนกิจควรเป็นงานศพปลดเหล้า 60) การเข้าร่วมงานมาปนกิจไม่มีควรการเล่นการพนันทุกชนิด 61) การจัดงานมาปนกิจควรเน้นคุณธรรมไม่ใช่เกียรติยศซื่อเสียง 62) กลั่งพุกษ์ไม่ควรหัวร้อน แต่ควรมอบให้ช่วงแขกลงจากเมรุ และงานมาปนกิจไม่ควรเป็นงานคนตายขายคนเป็น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบและความเชื่อในการจัดงานมาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตราดแรง

ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วว่าผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาสรุปสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถามไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงได้ทราบว่ามีขั้นตอนพิธีการบางประเดิมที่ได้ปฏิบัติมาเป็นปัจจุหา เช่น การจุงศพโดยทั่วไปจะเห็นมีพระสงฆ์และสามเณรบวชใหม่พร้อมด้วยญาติพี่น้องเดินนำหน้าศพ แต่จากการวิจัยครั้นนี้กลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกให้เห็นตรงว่าการจุงศพควรจะให้เฉพาะพระสงฆ์ สามเณรที่จะบุจงศพก็ควรมีอยู่ตามพุทธานุญาตคือ ตั้งแต่เจ็ดวันขึ้นไป หากเด็กเกินไปจะไม่สามารถปฏิบัติตามศีลของสามเณรได้จะทำให้ไม่ได้บุญ นอกนั้นองค์ประกอบหลักที่ 2 เรื่องความเชื่อในการจัดงานมาปนกิจก็ได้รับการพัฒนาจากการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มนี้เป็นทางการและไม่เป็นทางการพบว่า เรื่องการแต่งกายเดิมเป็นการแต่งกายที่หลากหลายสีสัน ยกเว้นข้าราชการ มีการร้องเพลงสนุกสนานรื่นเริง ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การจัดงานมีความเชื่อว่าต้องจัดให้ใหญ่โต จึงจะสมหน้าสมตา หากไม่มีก็ต้องไปหาภัยยิ่งมาจัดทำให้เป็นหนึ่นเป็นสิบ เข้าข่ายคนตายขายคนเป็น ผู้ที่มาเคารพศพก็ต้องใส่ชองเกินกว่าที่เจ้าภาพเคยใส่ให้ตัวเองเวลาทำงาน มีพวงหรีดดอกไม้สดอย่างต่ำสุดพวงละห้าร้อยบาทจนถึงพันกว่าบาท ในขณะที่ผู้ไปเคารพเจ็บจำนำวนมากก็จุดธูปคนละดอกกล้วยเป็นกองของธูปและควันธูปขนาดใหญ่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ที่สำคัญผู้คนส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อว่าการสาดพระอภิธรรมและสาดมาติกาบังสุกุลหรือแม้แต่การพิจารณาผ้าบังสุกุล ก็เมื่อต้องยกมือ เพราะเป็นการสาดให้ฟีหรือผู้ตาย สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการพัฒนาให้ความเชื่อนี้เปลี่ยนไปคืองานศพบางชุมชนบางหมู่บ้านยังมีการเล่นการพนันทุกชนิด มีการเลี้ยงสรุราษฎร์มา กันอยู่ อันนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและเป็นสภาพที่มีอยู่ แต่เมื่อสอบถามมาสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกก็พบว่าสิ่งที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นและเป็นรูปแบบความเชื่อในการจัดงานมาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตราดแรง คือ 1) ความเชื่อเรื่องการแต่งกายไว้ทุกข์ต้องเชื่อว่างานมาปนกิจเป็นงานสูญเสียศรัทธาของเจ้าภาพ เชื่อว่าการจัดงานที่ดีจะส่งผลบุญถึงผู้ล่วงลับไปสู่สุคติ การแต่งกายควรแต่งกายไว้ทุกสีดำหรือสีขาวใส่เนื้คไกและสุทสีดำใส่ชุดปกติขาว ติดผ้าແباءไว้ทุกสีดำที่แขนเสื้อทางด้านบนซ้ายมือในกรณีงานพระราชทานเพลิงศพ 2) ความเชื่อเรื่องการเคารพที่เน้นประโยชน์ ประหยัด ปลอดภัย เครารพด้วยพวงหรีดที่เป็นพัดลม เก้าอี้ ของใช้ของพระสงฆ์ เครารพโดยการกรอบ 1 ครั้งไม่แบมือหรือโคงคำนับเคารพ เครารพโดยการปักธูปเคารพศพโดยไม่ต้องจุด 3) ความเชื่อเรื่องการเข้าร่วมพิธีพระสวัสดพระอภิธรรมหรือมาติกาบังสุกุล ต้องมีความเชื่อว่า การพิจารณาผ้าบังสุกุลต้องประเมินมือเคารพธรรม 4) ความเชื่อเรื่องการเข้าร่วมฟังพระสวัสดพระอภิธรรมหรือมาติกาบังสุกุล ต้องมีความเชื่อว่า การฟังพระสวัสดพระอภิธรรมเป็นการฟังยอดธรรม เชื่อว่าพระอภิธรรมเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาครรฟังด้วยความเคารพ ในขณะที่ฟังพระสวัสดพระอภิธรรม สาวมาติและพิจารณาผ้าบังสุกุลต้องประเมินมือเคารพธรรม 4) ความเชื่อเรื่องการเข้าร่วมงานมาปนกิจหรืองานอีองดี ต้องมีความเชื่อว่า งานมาปนกิจจะเป็นช่องทางส่งบุญระหว่างผู้ที่มีชีวิตอยู่กับผู้วายชนม์ เชื่อว่าเจ้าภาพกับผู้เข้าร่วมงานหากด้วยการกระทำที่เป็นอกุศลกรรมก็จะส่งผลให้เป็นมงคลกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่และเป็นบุญส่งผลถึงผู้ตายได้ไปสู่สุคติการเข้าร่วมงานมาปนกิจไม่ควรมีความสนุกสนานรื่นเริง งานมาปนกิจควรเป็นงานศพปลดเหล้า การเข้าร่วมงานมาปนกิจไม่ควรเล่นการพนันทุกชนิด การจัดงานมาปนกิจควรเน้นคุณธรรม

ไม่ใช่เกียรติตยศซื่อเสียง ก้าวไปถูกษ์ไม่ควรห่วงแต่ความชอบให้ช่วงแขกลงจากเมรุ งานฌาปนกิจไม่ควรเป็นงานคนตาย ขายน棺เป็น ข้อมูลทั้งหมดนี้ได้จากการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกและประชาชนโดยทั่วไปในขณะที่ผู้วิจัยเข้าร่วมงานฌาปนกิจจริง จึงเป็นข้อมูลที่ถือว่า เป็นการพัฒนารูปแบบความเชื่อไปจากเดิมที่เป็นอยู่ ซึ่งเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือผู้วิจัยได้นำรูปแบบความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจไปสนทนากลุ่ม กับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันรูปแบบความเชื่อของการจัดงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อยืนยันรูปแบบและความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง

หลังจากศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว จากนั้นนำข้อมูลมาสร้างรูปแบบความเชื่อตามกระบวนการสร้างรูปแบบโดยอาศัยหลักการวิจัย เชิงคุณภาพ นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบบ่อย แล้วตัวชี้วัดตามที่ได้อภิปรายนำเสนอ แต่มาถึงขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อยืนยันรูปแบบความเชื่อในการจัดงานฌาปนกิจของพุทธศาสนาในตำบลตลาดแร้ง โดยนำรูปแบบมาสร้าง เป็นแบบสอบถาม จากการสนทนากลุ่ม และตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ พบร่วมความเห็นด้วยกับรูปแบบความเชื่อที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ มาเป็นวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้หลักการทางสถิติเมื่อแพรผลแล้วพบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกมีความเห็นด้วยในระดับดีถึงดีมาก ซึ่งถือว่า รูปแบบความเชื่อขั้นตอนวิธีการที่ได้ศึกษาไว้จริงนี้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการจัดงานฌาปนกิจในตำบลตลาดแร้งได้ หากพิจารณาจากข้อมูลพบว่า การวิจัยครั้งนี้ที่ประสบความสำเร็จ เพราะเหตุว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการจัดงานฌาปนกิจตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นทุนในการตั้งประเด็นคำถาม เพื่อสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันได้แก่ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความลุ่มลึกในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและพิธีการทางศาสนา นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องนี้เป็นผู้มีประสบการณ์ที่อยู่ในพื้นที่และได้ร่วมปฏิบัติตนในโอกาสที่มีการจัดงานจึงเข้าใจรูปแบบขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะทุกท่านที่เป็นผู้รavaสกีเป็นไวยาวัจกร ซึ่งอายุเฉลี่ย 75 ปีขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีประสบการณ์อันยาวนานจึงเห็นประเด็นปัญหาในการจัดงานงานฌาปนกิจในพื้นที่ และช่วยกันพัฒนาข้อปฏิบัติหรือตัวชี้วัดขึ้นมา เช่น งานศพไม่ควรจัดอย่างฟุ่มเฟือย ไม่ควรมีการเล่นการพนัน ไม่ควรมีสุราและอาหารมีเนื้ามาก การฟังพระสวดพระอภิธรรมหรือมาติการบังสุกุล ผู้ที่มาร่วมงานควรฟังด้วยความเคารพด้วยการประนมมือ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครู กันตรรมาภิวัฒน์ (คุ้มบัวลา), 2544, หน้า 49-50) ได้กล่าวไว้ว่า “การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการฌาปนกิจศพของคนไทยหรือเรียกว่าผู้วายชนม์ในปัจจุบัน ได้มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นมากกว่าอดีต ทั้งที่มีความจำเป็นและไม่มีความจำเป็น ที่มีความจำเป็นได้แก่ค่าใช้จ่ายเงินซื้อโลงศพ บำรุงวัด ซื้อถ่าน ซื้อดอกไม้ไฟ จ้างเครื่องเสียง ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าก้าลปัพกษ์ เป็นต้น ที่ไม่จำเป็นได้แก่ค่าใช้จ่ายซื้อสุรามะรัยและของมีนมา เครื่องประดับตกแต่งอื่นๆ ที่เห็นจากที่อื่นแล้วนำมาปฏิบัติกับห้องถินของตัวเอง ตลอดทั้งหมดจะสมโภชต่างๆ เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่ปรากฏดังคือ การรับเอาประเพณีวัฒนธรรมของชาติตะวันตกและภาคกลาง คือ การใช้พวงหรีด ไว้อลัยแก่ผู้ตาย การแต่งกาย การอ่านประวัติผู้ตาย เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมมาในประเพณีวัฒนธรรมอีสานจะนิยมเคารพอย่างเรียบง่ายและเป็นไปอย่างมีสติรู้เท่าทันความตาย เกิดธรรมสังเวช ต่อตัวเอง มีความไม่ประมาทในชีวิต และดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวัง” แต่ปัจจุบันงานฌาปนกิจ เจือปนไปด้วยสิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีปัญหา นอกจากค่าใช้จ่ายแล้วการเสพของมีนมา การเล่นการพนัน ก็ยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ผลการวิจัยครั้งนี้ จึงทำให้ก้าบกำหนดรูปแบบการจัดงานให้มีการพัฒนาขึ้นในทางที่ดีเป็นสัญญาประชาคม ทำให้มีการเผยแพร่ออกไปคงจะส่งผลดีช่วยลดปัญหาต่างๆ ลงได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การจัดงานหากไม่มีการเลี้ยงสุราก็จะดีมาก แม้จะถูกผู้เข้าร่วมงานญาติพี่น้องตำหนิน ก็ต้องใจแข็งไว เมื่อมีงานหนึ่งทำ งานต่อไปก็อาจมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้คณะกรรมการประจำบ้านต้องมีความรับผิดชอบและผู้นำชุมชนควรจัดประชุมร่างระเบียบการเพื่อกำหนดให้เป็นข้อปฏิบัติร่วมกัน หรือทำเป็นลักษณะของประชาคมหมู่บ้านได้ก็จะดี ให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบของจัดงานณาบานกิจศพปลอดเหล้าหรือขยายผลหมู่บ้านศีลห้ามให้ครบถ้วนหมู่บ้าน การจัดงานให้เป็นงานที่น่าสนใจ เช่นเดียวกัน ควรห้ามไม่ให้มีการเล่นพนัน ญาติผู้ตายอาจไม่กล้าห้าม ควรทำเป็นประชาคมหมู่บ้านหรือข้อตกลงร่วมกัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องถูกปรับทั้งญาติผู้ตายที่ให้มีการเล่นการพนันและผู้เล่นพนัน แต่หากปฏิบัติตามที่ได้จริงก็ควรมีการประกาศให้เป็นงานศพปลอดเหล้าตัวอย่าง ให้เงินช่วยเหลือตามสมควร ผู้บำเพ็ญกุศลศพจะจึงได้กุศลอย่างแท้จริง อีกประการหนึ่งคือ นอกเหนือจากการมีกองทุนณาบานกิจหมู่บ้านแล้วทางวัดควรมีกองทุนหรือมูลนิธิสำหรับช่วยเหลือญาติผู้ตายที่ไม่มีเงินในการจัดงานศพเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของญาติผู้ตายในการนี้เจ้าภาพจัดงานศพปลอดอบายมุขได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อที่ควรวิจัยเกี่ยวกับพิธีการณาบานกิจศพ 3 ประการ ได้แก่

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ ควรนำงานวิจัยนี้ไปพัฒนาเป็นคู่มือการจัดงานณาบานกิจของจังหวัดขึ้นภูมิ

2.2 ศึกษาการนำคติธรรมในงานศพมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบการจัดงานณาบานกิจของตำบลติดต่อกัน 以便ทราบความแตกต่าง

บรรณานุกรม

ธีรนันโน(นามแฝง).(2544). การตายและพิธีการทำบุญศพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดาวแก้ว.

นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์.(2557). คู่มือดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสماโนฉันท์โดยใช้หลักธรรมาทาง

พระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษากีด 5”. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครุภัณฑธรรมาภิวัฒน์,(คุ้มบัว).(2544). การศึกษาความเชื่อในพิธีการณาบานกิจของชาวบ้านขอนแก่นเนื้อ.

กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครุภัณฑ์สิทธิวัฒน์, (สมาน กลยานธโน).(2544). พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ.พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พหล แก้วเขียว.(2545). ณาบานกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

ศรีจะกฤษ ปักธง.(2554). งานศพปลอดเหล้าแห่งแรกของไทย. ASTV ฉบับที่ 8 ลงวันที่ 14 กันยายน 2554 ข่าว

การศึกษา ศาสนา สารานุสุข.

สมชัย ใจดี.(2536). ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส.(2517). พระปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

บทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
บึงพระรามเก้าบ่อสาม เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

The role of leaders in managing change in the Bueng Rama 9
Bo Sam community, Huai Khwang District, Bangkok

อนุรักษ์ เติมผล

บทคัดย่อ

การศึกษา “บทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามและศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผลการศึกษาพบว่าชุมชนแห่งนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและวิถีการดำเนินชีวิตไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลง แต่วัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงอยู่ ชาวชุมชนมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเอกสารยุทธศาสตร์ด้านพัฒนาชุมชนได้อย่างลงตัว ในขณะที่การศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนพบว่า ประธานชุมชนคนปัจจุบันมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนในทุกเรื่องอาทิ ปัญหายาเสพติดในชุมชน ปัญหาการรือร้ายบ้านรุกล้ำริมคลองเป็นต้น บทบาทในด้านการประสานงานต่างๆพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนเป็นอย่างดี เพื่ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาชุมชน บทบาทในการพัฒนาชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนมีการพัฒนาด้านระบบสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และวิธีชีวิตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการต่อยอดการพัฒนาจากผู้นำชุมชนคนก่อนๆที่ผ่านมา บทบาทการบริหารงานชุมชนจะพบว่า ผู้นำชุมชนใช้การบริหารจัดการเครื่องข่ายคณะกรรมการชุมชนในการขับเคลื่อนการบริหารงานเป็นหลัก เนื่องจากตัวผู้นำชุมชนมีภาระหน้าที่งานประจำเป็นหลัก และการศึกษาครั้งนี้ไม่พบทบทบาทการเป็นผู้นำทางความคิดและสร้างจิตสำนึกของตัวผู้นำชุมชนคนปัจจุบันอย่างไรก็ตี โดยภาพรวมแล้วผู้นำชุมชนมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานเป็นอย่างดี เพื่อให้ผลงานที่ออกแบบประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นกลางและสามารถประสานสัมพันธ์ของชาวชุมชนด้วยความละมุนละม่อม ขณะที่การบริหารงานด้านต่างๆของชุมชนมีความคืบหน้าไปได้ด้วยดีรวมทั้งการพัฒนาชุมชนเป็นไปได้ด้วยดี และมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และผลจากการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนรวมกลุ่มกันรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ด้วยการบริหารจัดการด้านการสื่อสารและการประสานงานของผู้นำชุมชน ทำให้การสื่อสารอกรomaแบบเป็นทางการและเจ้าใจที่ตรงกัน บทบาทการสนับสนุนกับคนกลุ่มต่างๆและรุ่นต่างๆของผู้นำชุมชน ทำให้การให้ความรู้เพื่อการตระหนักรู้ถึงปัญหาภัยชุมชนมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานของกลุ่มผลัดใบเป็นไปอย่างราบรื่น บทบาทในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนทำให้การแก้ปัญหาฯ สpeace และการพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน ทำให้ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

ABSTRACT

The study “The role of leaders in managing change in the Bueng Rama 9 Bo Sam community, Huai Khwang District, Bangkok” aims to study the changes in the Bueng Rama 9 Bo Sam community and study the role of community leaders in managing community change. The study found that this community has changed its physical appearance and way of life over time. But the traditional culture still remains. Community residents have adapted to the changes in harmony with their multicultural identity. While studying the role of community leaders, it was found that The current community president has a role in participating in solving various problems that occur in the community in all matters such as Drug problems in the community Problems of demolishing and moving houses that encroach on the canal side, etc. Its role in various coordination areas was found to be Community leaders play a role as liaisons with various government and private agencies. in carrying out various community activities very well To benefit people in the community Role in community development found that Community leaders develop public utility systems. Various infrastructure and continuous way of life This is an extension of the development from previous community leaders. The role of community administration will be found Community leaders primarily use community committee network management to drive administration. This is because community leaders have regular responsibilities. And this study did not find the role of being a thought leader and creating awareness of the current community leaders. However, overall, the community leaders are very committed and dedicated to their work. In order for the work to be successful according to the set goals. Be honest Be neutral and able to coordinate relationships among community members with gentleness. Meanwhile, the administration of various aspects of the community has progressed well, including the development of the community is going well. and has continued progress and results from managing changes in the community found that Community leaders and community members band together to deal with change. With communication management and coordination of community leaders Make communication formal and understandable. The role of community leaders in building relationships with different groups and generations. Makes the provision of knowledge and awareness of problems to community members effective. The operations of the Deciduous Group are smooth. The role of community leaders in community development makes solving the drug problem and developing the community effective. and management of community leaders This reduces the impact on stakeholders in the community.

บทนำ

สังคมมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งส่งผลกระทบทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคม อันจะมีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และดำรงชีพไม่เว้นแม้แต่สังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อกำเนิดเป็นหนึ่งในชุมชนที่ประสบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง นับแต่ในอดีตชุมชนแห่งนี้ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ในเขตหัวขวยของ กรุงเทพมหานคร สภาพบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำคลองลาดพร้าวซึ่งรวมกับริมคลองแสนแสบพบรการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม ในระบบอย่างทางโครงสร้างของสังคม หน้าที่และขบวนการทางสังคมที่ต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน (Allen, 1972)” ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อกำเนิดขึ้นเดิมว่าชุมชนปากคลองลาดพร้าว ในอดีตเป็นชุมชนปิดที่ยังไม่มีถนนที่ใช้ในการสัญจร ผู้คนจะใช้เรือในการเดินทางสัญจรเป็นหลักและใช้ลำคลองเป็นที่ทำมาหากิน อาทิ จับปลาในลำคลอง ขับเรือรับจ้าง พายเรือค้าขาย หรือแม้กระทั่งใช้จัดกิจกรรมแข่งเรือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนริมน้ำต่างๆ ส่วนพื้นดินใช้ทำการเกษตร อาทิ ปลูกข้าว ปลูกผัก ทำสวน ชุดบ่อเลี้ยงปลา ด้วยวัฒนธรรมแบบเครือญาติของชุมชนแห่งนี้เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวแต่งงานออกเรือนก็มักนิยมปลูกบ้านต่อเติมอกมาจากบ้านเดิมเป็นแบบครอบครัวขยายมีสมาชิก 4 ถึง 5 รุ่น และเมื่อพื้นที่บริเวณผืนดินมีไม่เพียงพอจึงต้องขยายตัวลงไปสู่ลำคลองสาธารณะ ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีเงินที่จะซื้อบ้านหรือซื้อที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย จึงต้องตั้งหลักปักฐานอยู่ร่วมกันในที่ดินเดิมที่อาศัยกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

เมื่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆเริ่มเข้ามามากขึ้นในการบริหารจัดการชุมชน รวมกลุ่มชาวชุมชน สร้างความรักความสามัคคีในกลุ่มคน สร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจสร้างพลังกระตุ้นประชาชนให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆที่ได้รับมอบหมาย เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน เพื่อชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าและ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มุ่งหวังไว้ ผู้นำจะต้องนำพากลุ่มคนให้รอดพ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเข้ามาระบบทักษีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เรียนรู้และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่กำลังเกิดขึ้นและที่จะเข้ามายังอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ “ราชคณา วงศ์มหาชัย, 2535 ศึกษาด้านบทบาทของผู้นำในการพัฒนาองค์กร ประชาชน: พบว่า ผู้นำแสดงบทบาทในการพัฒนาองค์กรที่ต่างกันในแต่ละกระบวนการพัฒนา เช่น กระบวนการก่อตัวของกลุ่ม ผู้นำจะแสดงบทบาทผู้ให้การศึกษาอย่างชัดเจน ผู้นำจะแสดงบทบาทผู้บริหารในการวางแผนและจัดสรรทรัพยากร และผู้นำจะแสดงบทบาทผู้ควบคุมภาระเบียบ”

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อกำเนิดในการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในมิติต่างๆ รวมถึงศึกษาแนวคิด วิธีการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาของชุมชน และการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของวิถีชุมชนสู่การพัฒนาชุมชนของตนเองในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เขตหัวขวาง กรุงเทพมหานคร
- ศึกษาบทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เขตหัวขวาง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาจะใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามอย่างครอบคลุม และทั้งการศึกษาเชิงลึกในประเด็นต่างๆ ทั้งข้อมูลและปรากฏการณ์เพื่อการนำไปสู่คำตอบที่แท้จริงตามที่ต้องการ

1. การกำหนดพื้นที่ในการศึกษา

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการเลือกชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งซึ่ง มีประวัติยาวนานและมีวิถีชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และมีวิถีแห่งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงเหลือร่องรอยให้ศึกษาเป็นอย่างดี

2. กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน ศึกษาข้อมูลด้านการบริหารจัดการงานของชุมชน และศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการการเปลี่ยนแปลง

2.2 สมาชิกชุมชน ศึกษาข้อมูลด้านความเห็นของสมาชิกในชุมชนที่มีต่อผู้นำชุมชนในบทบาทของผู้นำชุมชน ในการจัดการการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของผู้นำชุมชน

2.3 ผู้นำศาสนา ศึกษามุมมองจากผู้นำภายนอกที่มองบทบาทของผู้นำชุมชนคนปัจจุบัน

2.4 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 21 คนประกอบด้วย

2.4.1 ผู้นำชุมชน อดีตผู้นำชุมชน 3 คน

2.4.2 กรรมการชุมชน 6 คน

2.4.3 สมาชิกชุมชน สมาชิกอาสา 9 คน

2.4.4 ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนรอบข้าง 3 คน

3. วิธีการศึกษาวิจัย

3.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาค้นคว้าในส่วนของแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย บทความ โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ เอกสาร วารสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการ ต่างๆ

3.2 การลงศึกษาภาคสนาม (Field Study) ลงพื้นที่จริงคือชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เพื่อศึกษาข้อมูล เชิงลึกจากแหล่งข้อมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ

3.2.1 วิธีการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกไว้ โดยการสนทนាទุกคุยประเด็นสัมภาษณ์อย่างกว้างๆ และเจาะลึกในประเด็นบทบาทของผู้นำ และทำการจดบันทึกไว้

3.2.2 วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตบทบาทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสมาชิกในชุมชนผ่านทางการจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชนที่จัดขึ้น

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study)

4.2 คำถามสัมภาษณ์ เป็นแนวประเด็นปลายเปิดรวมถึงแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลที่ได้มา นำมาจัดระบบหมวดหมู่ แยกแยะและประมวลผลข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยยึดจากการอบรมแนวคิดการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งจะสามารถอธิบายถึงสาเหตุ ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์กับบริบทของชุมชน รวมถึงบทบาทของผู้นำชุมชนด้วย

ผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม

ส่วนที่ 2 บทบาทของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 3 ผลของการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม

ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามเป็นชุมชนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บริเวณริมคลองแสนแสบตัดกับคลองลาดพร้าว อยู่ในพื้นที่การคูแลรับผิดชอบของสำนักงานเขตหัวหิน กรุงเทพมหานคร มีโครงการในพระราชดำริฯ “บึงพระรามเก้า” อยู่ในชุมชน มีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 198 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,055 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ 120 คน และเด็กกำพร้า 13 คน ลักษณะทางกายภาพของชุมชนทิศเหนือติดคลองลาดพร้าว ทิศใต้ติดถนนพระราม 9 ทิศตะวันออกติดคลองแสนแสบ และทิศตะวันตกติดกับชุมชนบึงพระราม เก้าพัฒนาสามารถออกถนนเลียบทางด่วนอาจณรงค์-รามอินทรา ลักษณะทางวัฒนธรรมจะเป็นวัฒนธรรมแบบเครือญาติ ผู้คนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม ลักษณะการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่จะเป็นแบบครอบครัวขยายคือ เมื่อมีการแต่งงานออกเรือนก็จะอาศัยต่อเติมบ้านอกมาจากบ้านเดิมหรือปลูกติดกับบ้านเดิม

ในอดีตชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามนั้นเดิมมีชื่อว่า “ชุมชนปากคลองลาดพร้าว” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนคลองตัน เป็นชุมชนปิดไม่มีทางเข้าออกโดยจากการสัญจรทางเรือเท่านั้น ผู้คนอาศัยเรือที่เรียกว่า “เรือหางยาว” ในการเดินทางสัญจรทางน้ำ และ “เรือพาย” ในการข้ามฟากเพื่อเดินมาขึ้นรถเมล์ที่ถนนรามคำแหงและถนนเพชรบุรี ตัดใหม่ ด้วยเหตุที่เป็นพื้นที่แบบปิดและค่อนข้างห่างไกลความเจริญในสมัยนั้น ทำให้อาชีพหลักของคนส่วนใหญ่คือการทำเกษตรกรรม บางส่วนเลี้ยงสัตว์ และบางส่วนมีอาชีพขับเรือหางยาวและพาายเรือรับจ้าง ต่อมามีความเจริญเริ่มเข้ามาเมื่อถนนพระราม 9 ตัดผ่านในปี พ.ศ. 2530 ทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทางจากเดิมที่เคยรอเรือเป็นเวลานาน แต่ในทางกลับกันอาชีพขับเรือหางยาวและคนพาายเรือรับจ้างได้รับผลกระทบโดยเฉพาะคนพาายเรือรับจ้างต้องต้องเลิกอาชีพนี้ไปในที่สุด แต่เรือหางยาวยังมีผู้ใช้บริการอยู่เพียงแต่ผู้ใช้บริการลดลงทำให้รายได้ลดลง และบึงพระราม 9 สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2532 ได้มีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานเข้ามาในชุมชน ไฟฟ้าและน้ำประปาเข้ามาถึงในชุมชนอย่างทั่วถึงซึ่งมาพร้อมกับทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กรอบชุมชนทำให้เกิดความ

สะท้วงสบายนและเจริญขึ้น ผู้คนจากต่างถิ่นเริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งบ้านเรือนในชุมชน ในขณะที่ชุมชนใหญ่อย่างชุมชนคลองตันเริ่มแตกออกเป็นชุมชนย่อยมีและมีขนาดเล็กลง

“สมัยก่อนบ้านเรามีถนนบางบ้านก็ไม่มีไฟฟ้าไม่มีน้ำประปาใช้ แต่ชุมชนเราโชคดีที่มีโครงการในพระราชดำริคือบึงพระรามเก้าเข้ามาทำให้ชุมชนของเรามีไฟฟ้าน้ำประปาใช้ และหน่วยงานราชการต่างๆก็รู้จักชุมชนเรามากขึ้น” (เสรี มินเจริญ, ประธานชุมชน,)

วันเวลาผ่านไปสถานการณ์น้ำเน่าเสียในคลองลادพร้าวและคลองแสนแสบที่ความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ผู้คนที่เคยใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคไม่สามารถใช้น้ำได้ และไม่สามารถปลาน้ำในลำคลองและทำการเกษตรจึงต้องเลิกอาชีพในที่สุด ผลกระทบจากน้ำเน่าเสียส่งผลให้ไม่สามารถใช้ในการอุปโภค ชาวชุมชนต้องอาศัยน้ำจากบ่อในการอุปโภคและรองน้ำฝนไว้ใช้ยามหน้าฝนและต้องซื้อน้ำบริโภคจากเรือขายน้ำประปาที่วิ่งให้บริการเมื่อยามหน้าแล้ง “เมื่อก่อนเจ็บป่วยจะไปหาหมอก็ต้องรอเรือลำบาก เมื่อก่อนนี้ทำงานปลูกผักบุ้ง ปลูกกระเจ็บพะยอมหลังน้ำมันเสียก์ปลูกอะไรไม่ได้แล้ว” (ромะห์ เดวิเลาะ, สมาชิกอาวุโสชุมชน)

ในปี พ.ศ. 2533 กรุงเทพมหานครได้เริ่มนำเรือโดยสารขนาดใหญ่มาวิ่งในคลองแสนแสบ เพื่อหวังลดปัญหาการจราจรและเป็นการเติมอากาศให้น้ำในคลอง ส่งผลกระทบต่ออาชีพขับเรือหางยาวไม่สามารถสูบน้ำได้ต้องเลิกอาชีพไปในที่สุดและหันมาทำอาชีพนักงานรักษาความปลอดภัย บางส่วนปลูกบ้านเช่าซึ่งการประกอบกิจการบ้านเช่านี้เอง ทำให้คนจากนอกชุมชนเริ่มเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น ในขณะที่คนพื้นที่เองก็เริ่มทยอยโอนเงินเดือนที่อยู่อาศัยเนื่องจากมีการสร้างทางด่วนตัดผ่านริมบึงพระรามเก้าจนต้องย้ายถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก “ปกติแล้วเรือใหญ่พกน้ำมันมาวิ่งในคลองไม่ได้นะ เรือของเรานะ (เรือหางยาว) วิ่งในคลองไม่ถึง 4 เดือนคงหักหมด คลื่นมันฟัด อยู่ไม่ได้ก็ต้องขายทิ้งหมด” (อิสามาอีล ขอสงวนนามสกุล, สมาชิกอาวุโสในชุมชน)

การอยู่ร่วมกันของพหุวัฒนธรรม

ชุมชนบึงพระรามเก้ามีวัฒนธรรมแบบเครือญาติซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงมาแต่อดีต แม้จะถือศาสนาต่างกันแต่มีความถืออย่างอาศัยเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกันมาช้านาน การย้ายถิ่นฐานของคนภายนอกเข้ามาอยู่ในชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนรับเอาวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้ามายู่ร่วมกัน สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นไปด้วยความรับรื่น ซึ่งต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กันในทางที่ดี ไม่ได้มีปัญหาอะไรกัน โดยเฉพาะในเรื่องของศาสนาที่ต่างฝ่ายต่างก็ให้เกียรติกันและกัน ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้อยู่ร่วมกันทั้งอิสลามพุทธและคริสต์

“ผมอยู่มาตั้งแต่ก่อนมาเป็นอิหม่านไม่เคยเห็นเลยว่าจะทะเลาะกันเรื่องศาสนา นี่เป็นตัวอย่างได้เลยนะ ไม่เคยมีใครมาฟ้อง ผมนะเรื่องทะเลาะกันเกี่ยวกับเรื่องศาสนาเลยนะแม้แต่ตัวคริสต์ที่เข้ามาตอนนี้ เค้าก็ยังอยู่กันอย่างสงบเรียบร้อยไม่ได้มีปัญหาอะไร” (อิหม่ามดร. นริศ อาภินันทน์, มัสยิดยา้มอุลลิสลาਮคลองตัน)

ปัญหาฯ เสพติดในชุมชน

ยาเสพติดเริ่มเข้ามาสู่ชุมชนตั้งแต่ชุมชนกล้ายเป็นชุมชนเปิดภายหลังจากนั้นพระรามเก้าตัดผ่านเมื่อปี พ.ศ. 2530 สมัยนั้นมีเยาวชนในชุมชนเสพกัญชา กันพอสมควร แต่ก็มีการต่อต้านจากคนในชุมชนมีใช่น้อย ก่อนที่จะพัฒนา gly เป็นยาเสพติดชนิดยาบ้าในระยะหลัง

“เมื่อก่อนบ้านเราเป็นสังคมปิดจะมีก็แท้กัญชาอันนี้เห็นมาตั้งแต่เด็ก แล้วยาก็เป็นยาบ้าเมื่อก่อนกินกันได้ไม่เป็นอะไร เราใช้กินเวลาเมื่างานมีกิจกรรมชุมชนที่ก็ทำงานกันhard มากค่า แต่หลังๆมันเริ่มผสมตัวยาอันตราย มันเลยกินไม่ได้แล้วอันตรายแล้วเค้าถึงเรียกว่า ‘ยาบังย’” (สมาชิกชุมชนไม่ประสงค์ออกแบบ)

แม้ว่าชุมชนบึงพระรามเก้าจะยังคงมีปัญหาฯ เสพติดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่แนวโน้มของปัญหาก็ค่อยๆ

ลดลงเนื่องจากผู้เสพรุ่นเก่าเติบโตมีครอบครัวและมีหน้าที่การทำงานที่มั่นคง บางส่วนได้รับการเชิญชวนให้มาร่วมทำความดีด้านศาสนาของสมาชิกในชุมชนที่ทำงานด้านศาสนา ทำให้ผู้เสพส่วนใหญ่เลิกเสพได้เองแต่ยังคงหลงเหลือส่วนน้อยสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ไม่นิยมเสพยาบ้า สาเหตุประการหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ในโลกโซเชียลว่าสภาพผู้เสพยาบ้ามีสภาพเป็นอย่างไรผลเสียอย่างไร การแก้ปัญหารือเรื่องยาเสพติดของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นแบบใช้ศาสนามาเป็นเครื่องยืดเหนี่ยวให้คนหันกลับมาทำความดีหลังหนีความช้ำ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ด้วยวัฒนธรรมแบบเครือญาติและยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้การยอมรับนับถือกันพอสมควร จึงทำให้มีการตักเตือนกันได้ จึงนิยมใช้วิธีลมุนละมุ่นโดยชาวชุมชนมองว่าการใช้กฎหมายเข้าจัดการนั้นได้ผลในระดับหนึ่ง

“จริงแล้วเรื่องยาเสพติดในชุมชน ทางกลุ่มผลิตใบพยาภานเดินเชิญชวนเค้าให้มาระhmaด รวมองว่าถ้าจะแก้ไขด้วยกับกฎหมายหรือด้วยกับนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ส่วนตัวเราว่าแก้ไม่เจ็บ แก้ปัญหาคือทำอย่างไรให้คนพวนนี้มีศาสนาจะได้ยับยั้งความช้ำได้ เรายังหวังไว้อย่างนี้ ปัจจุบันดีขึ้นมาก เมื่อก่อนมีคนติดยาบ้าประมาณ 50 คน ปัจจุบันนี้ไม่มีถึง 10 คน การทำงานของเราวิธีของเรายังได้ผลส่วนหนึ่ง” (สมชาย และคง, กรรมการชุมชนและสมาชิกกลุ่มผลิตใบ)

การรือย้ายบ้านรุกสำคองตามโครงการจัดระเบียบของภาครัฐ

ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เป็นชุมชนริมคลองซึ่งบ้านเรือนที่ขยายอกร岡มาเริ่มรุกเข้าริมคลองจนทำให้มีคลองลาดพร้าวและคลองสองเป็นลำดับแรก ทำให้หนึ่งในชุมชนที่ได้รับผลกระทบในเรื่องการรือย้ายด้วยก็คือ ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม จึงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนครั้งใหญ่อีกรังหนึ่งที่จะมาประสบกับคนที่อยู่ต้ามริมคลองลาดพร้าวทำให้ต้องรือย้ายบ้านเรือนออกไปอยู่ที่อื่น ซึ่งคนในชุมชน ต่างก็ได้แต่หวังว่าจะได้อยู่ในชุมชนนี้ดังเช่นเดิม นั่นก็ เพราะความผูกพันกันมาตั้งแต่เกิดและลักษณะพิเศษบางอย่างของชุมชนบึงพระรามเก้าที่ชุมชนแห่งนี้

“ประธานเค้าไปคุยกับผู้ใหญ่นะเรื่องขอที่อยู่อาศัย คนที่ต้องรือย้ายถ้าเป็นไปได้เค้าก็ไม่อยากจะไปอยู่ที่อื่น เค้าอยากรู้ว่าจะอยู่กันตรงนี้ แต่ไม่รู้ว่าผู้ใหญ่เค้าจะช่วยได้มากน้อยแค่ไหน นี่ก็ประชุมกันมาหลายปีแล้วยังสรุปกันไม่ได้ เลยกว่าจะไปอยู่ตรงไหน เพราะเราเกิดอยู่ที่นี่ ลูกๆ ก็เกิดที่นี่ มันมีความผูกพันมันเป็นญาติกันหมด” (อิสามาอีล ขอสงวนนามสกุล, สมาชิกชุมชน)

อย่างไรก็ดี หลังจากได้มีการประชุมทางอกร่วมกันนานาหลายปีโดยการประสานของประธานชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ อาทิ สำนักงานเขตหัวขวาง สำนักระบายน้ำ กรมธนารักษ์ สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จนล่าสุดได้ข้อยุติที่สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์อนุมเปิดพื้นที่ให้ชาวชุมชนที่ต้องรือย้าย มาเข้าที่ดินของสำนักงานฯ ปลูกบ้านใหม่ได้ โดยรายละเอียดของสัญญา แบบบ้าน แผนผังชุมชน และการจัดการโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ นั้น จะมีการประชุมหารือกันในรายละเอียดกันต่อไป

การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนตามโครงการตลาดนัดชุมชน

ในปี พ.ศ. 2560 มีการจัดตั้งโครงการตลาดนัดชุมชนขึ้นโดยการริเริ่มและร่วมมือโดยสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และชาวชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ การท่องเที่ยว เชิงวิถีเพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเก่าแก่ที่เป็นเอกลักษณ์ เพราะชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามนี้ได้ชื่อว่าเป็นชุมชน “ชนบทในกลางเมืองหลวง” และที่สำคัญคือ เป็นการเสริมสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างคนในชุมชนและคนจากต่างชุมชน ซึ่งในตอนแรกคนในชุมชนยังไม่ค่อยรู้จักโครงการนี้สักเท่าไหร่ เมื่อครั้งที่จัดงานครั้งแรก แต่หลังจากนั้นได้รู้จัก

ทั่วถึงมากขึ้น ด้วยการบอกปากต่อปากและการประชาสัมพันธ์ของกรรมการชุมชน อย่างไรก็เดี๋ยวชุมชนบางส่วนยัง มีความเห็นต่างโดยมองว่าสิ่งที่ทำนั้นไม่ได้ผลคนนอกไม่เข้ามา เพราะการเดินทางเข้ามาไม่สะดวก และจะเป็นการขาย สินค้าเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวิถีแต่อย่างใด ในขณะที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นด้วยที่จะให้มี ตลาดนัดชุมชนต่อไป เพียงแต่ต้องอาศัยเวลาอีกหน่อยและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ จึงจะทำให้คนภายนอกรู้จัก

“บางคนไม่เห็นด้วย ยังไม่ได้ทำเลยมาวิจารณ์กันก่อนแล้ว ผมก็บอกกับแก (ประธานชุมชน) ว่าอย่าห้อถ้าไม่ ได้เริ่มทำอะไรเลยก็เหมือนเดิม ให้เริ่มทำไปก่อนได้น้อยได้มากก็ไม่เป็นไรให้เริ่มก่อนจะได้รู้ว่าถ้ามันไม่ได้ก็คือไม่ได้ไม่ เป็นไรแต่ต้องทำ อาจจะทำเดือนละครั้งสองเดือนครั้ง แกก็เขื่อนนะ”(อิหม่าม ดร.นริศ อามินเซ็นต์, มัสยิดยามีอุลลิสลา� คลองตัน)

ส่วนที่ 2 บทบาทของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง

ในการศึกษาบทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในชุมชนพบว่าผู้นำชุมชนคือ คุณเสรี มินเจริญ เข้ามารับตำแหน่งประธานชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 มาจนถึงปัจจุบัน โดยผู้นำชุมชนคนปัจจุบัน มีการ แสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นผู้นำชุมชนในด้านต่างๆดังนี้

บทบาทการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ผู้นำชุมชนมีการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนในทุกเรื่อง ถึงแม้บางเรื่องอาจจะไม่ สามารถแก้ไขได้ แต่ผู้นำชุมชนก็มีความพยายามที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน ดังจะเห็นในบริบทของปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้น อาทิ ปัญหาการรื้อย้ายบ้านที่รุกล้ำริมคลองลาดพร้าวผู้นำชุมชนมีบทบาทการประสาน กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการรื้อย้ายและจัดสรรงที่อยู่อาศัยเป็นไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งล่าสุดเมื่อปลายปี 2566 ที่ผ่านมาจึงได้ประสบผลสำเร็จจากการยินยอมเปิดพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ให้ชาวชุมชนที่ได้รับ ผลกระทบบ้าย้ายเข้ามาใช้ที่อยู่ในพื้นที่ได้ในที่สุด

ปัญหาฯลฯ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาบานปลายปี ผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นกรรมการของ “กลุ่ม ผลลัพธ์” ทำงานชี้แจงร่วมกับกลุ่มในฐานะกรรมการห้เยาวชนออกห้างจากยาเสพติดและหันมาเล่นกีฬาและบำเพ็ญ ประโยชน์ให้กับชุมชน ในขณะที่มีฐานะที่เป็นประธานชุมชน ได้ร่วมแก้ไขปัญหานี้โดยการดำเนินส่วนของชุมชนให้ไป ในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มผลลัพธ์

บทบาทผู้ประสานงาน และประสานสัมพันธภาพของคนในชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นประธานแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาบานปลายปี ผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นกรรมการของ “กลุ่ม ผลลัพธ์” ทำงานชี้แจงร่วมกับกลุ่มในฐานะกรรมการห้เยาวชนออกห้างจากยาเสพติดและหันมาเล่นกีฬาและบำเพ็ญ ประโยชน์ให้กับชุมชน ในขณะที่มีฐานะที่เป็นประธานชุมชน ได้ร่วมแก้ไขปัญหานี้โดยการดำเนินส่วนของชุมชนให้ไป ในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มผลลัพธ์ เพื่ออำนวยประโยชน์ให้กับคนในชุมชน จึงเป็นต้นจากการประสานงานด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนด้วยกันเอง การ สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

บทบาทผู้นำทางความคิด และสร้างจิตสำนึกรัก

ผู้นำชุมชนเป็นประธานแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาบานปลายปี ผู้นำชุมชนมีบทบาทในด้านการแก้ไขปัญหา ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการ ประสานงาน และด้านการประสานสัมพันธ์กับคนในชุมชน แต่การศึกษาครั้งนี้ ไม่พบ บทบาทผู้นำทางความคิดและการ

สร้างจิตสำนึกร่วมกันในผู้นำชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีความเชื่อในสิ่งที่ดีๆ อยู่กับผู้นำทางจิตวิญญาณนั่นคือ ผู้นำทางศาสนาคือท่านอิหม่ามโอลิสติ หรือ ดร.นริศ อาโนนเซ็นต์ ซึ่งชาวชุมชนรวมถึงผู้นำชุมชนทั้งชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามและชุมชนอื่นๆ โดยรอบ ต่างก็มุ่งตรงมาที่ศูนย์กลางทางศาสนาคือมัสยิดยา้มอุลลิสลาาม คลองตัน ทั้งผู้นำชุมชนและชาวชุมชนต่างมีผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำทางความคิด รวมถึงการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน ซึ่งผู้นำทางจิตวิญญาณถือว่ามีอิทธิพลสูงสุดในทางความคิดของชาวชุมชนทุกชุมชน และทุกคนโดยส่วนใหญ่ยอมรับและให้ความเคารพ ซึ่งบริบทของวัฒนธรรมชุมชนด้านนี้ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและสืบสานต่อมาจนถึงปัจจุบันและแนวโน้มจะมีความต่อเนื่องไปในอนาคต นับว่าบริบทของวัฒนธรรมชุมชนนี้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในย่านนี้มายาวนาน

บทบาทการเป็นผู้บริหารงานชุมชน

ผู้นำชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามบริหารงานชุมชนที่เป็นทางการได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากผู้นำชุมชนนั้นมีภาระหน้าที่และมีงานประจำที่ต้องทำหน้าที่ และใช้เวลาว่างจากการทำงานมาบริหารงานชุมชนจึงทำให้การบริหารงานต้องอาศัยคณะกรรมการชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก กรรมการชุมชนบางท่านไม่มีงานประจำจึงสามารถช่วยบริหารงานชุมชนได้เป็นอย่างดี หากมองในมุมของการบริหารงานโดยรวมถือว่าผู้นำชุมชนทำหน้าที่ในการเป็นผู้บริหารได้ดีและสามารถบริหารงานชุมชนได้ในขณะที่ต้นเรืองติดภารกิจ แม้ว่าการบริหารงานของผู้นำชุมชนจะระบรรื่นไปได้แต่การประสานงานภายในคณะกรรมการชุมชนการทำงานเป็นทีมยังมีปัญหาเนื่องจากกรรมการบางท่านมองว่าต้องแบกรับภาระมากกว่าคนอื่นทำให้อาจมีปัญหาระยะห่างทั้งกันบ้างในบางครั้ง

“เด้าไม่ค่อยมีเวลา เพราะต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัญหาและกิจกรรมชุมชนมันมีเยอะ ด้านการบริหารนั้นพอใช้ได้ ไม่ถึงกับดี เพราะว่าการทำงานในทีมงานเนี่ย ประธานนั่นทำงานจริง แต่ในทีมงานการประสานงานยังไม่ดีเท่าที่ควร รับงานมาแล้วจ่ายงานให้ลูกทีมยังไม่ทั่วถึง แต่ภาพรวมงานมองแล้วดี” (สุชาติ ศรีสมัย, อธีต ประชานชุมชน)

บทบาทการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสามเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก่อนหน้านี้ชุมชนเป็นชุมชนบทและค่อนข้างล้าหลังกว่าชุมชนอื่นๆ บ้านเรือนมีไฟฟ้าใช้เป็นบางหลัง ไม่มีน้ำประปา ทั้งชุมชนมีโทรศัพท์เพียงเครื่องเดียว แต่หลังจากมีถนนและบึงพระรามเก้าทำให้หน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงานเข้ามาอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน และวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนในแต่ละยุคสมัยต่างนำการพัฒนาด้านต่างๆ เข้ามาให้ชุมชนผ่านการประสานความช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชนผู้นำชุมชนคนปัจจุบันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในหลายด้านทั้งเป็นผู้นำการพัฒนาเข้ามาสู่ชุมชน เช่นความช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาโดยผ่านผู้นำชุมชน การพัฒนาถนนและทางเดินในชุมชน เป็นต้น และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจากความคิดริเริ่มของคนในชุมชนเอง เช่นกลุ่มก้าวใหม่ กลุ่มผลัดใบ การพัฒนาการศึกษาความรู้ด้านศาสนา การพัฒนาทักษะด้านอาชีพ และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างเช่นตลาดนัดชุมชน เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ผลกระทบของการจัดการการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

จากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดบริบทและวิถีชุมชนปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตอยู่ได้คู่กับการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดผลการดำเนินการเปลี่ยนผ่านสู่การเปลี่ยนแปลงดังนี้

การสื่อสารและการประสานงานเพื่อทำความเข้าใจกับคนในชุมชน

การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับคนในชุมชนยังมีประสิทธิภาพไม่ได้เท่าที่ควร จะเป็นแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยมีอีกเดทุกรายหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้น จะเริ่มจากการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ก่อนเสมอเป็นไปในลักษณะบอกปากต่อปากและจะเกิดผลที่ตามมาคือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน โดยระหว่างที่ข้อมูลกระจายออกไปนั้นผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลข้อเท็จจริง และประสานกรรมการชุมชนเพื่อเข้าทำความเข้าใจกับชาวบ้านเป็นการเบื้องต้น และหลังจากมีข้อมูลที่ชัดเจนแล้ว ผู้นำชุมชนจึงสื่อสารอกรูปแบบเป็นทางการโดยเป็นการเรียกประชุม หรือเสียงตามสายแล้วแต่กรณี ทำให้ชาวชุมชนได้รับรู้รับทราบและมีความเข้าใจที่ตรงกัน

การให้ความรู้และการตระหนักรู้ในการพัฒนาชุมชน

การให้ความรู้ในชุมชนในด้านต่างๆนับว่ามีค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชุมชน ทั้งนี้ก็เนื่องจากจริตของชาวชุมชนส่วนใหญ่มากจะเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเอง ซึ่งผลจากการเรียนรู้และตระหนักรู้ของชุมชน จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่เรียกว่า “กลุ่มผลัดใบ” เป็นการรวมตัวกันเพื่อซักชวนเด็กและเยาวชนให้มาร่วมทำประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมและหันเหลือกจากยาเสพติด ในส่วนนี้ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการประสานสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่างๆและรุ่นต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มผลัดใบเป็นไปอย่างราบรื่น และผู้นำชุมชนยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านการนำอาชีวกรรม เครื่องเล่น กีฬา และสันทานการต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมด้านการศาสนาที่ภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน ให้เข้ามาสร้างการพัฒนาให้เยาวชนมีกิจกรรมเพื่อให้ห่างไกลกับยาเสพติด รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาร่วมกันพัฒนา ซึ่งการดำเนินงานผ่านมาเป็นเวลากว่า 11 ปี สามารถป้องกันเด็กและเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้เป็นจำนวนมากและเหลือผู้เสพเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

การจัดการด้านผลกระทบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การจัดการด้านผลกระทบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในชุมชน จะเห็นเด่นชัดในผลกระทบปัญหาหลักคือ การรื้อย้ายบ้านเรือนที่รุกล้ำริมคลองลาดพร้าว ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการประสานกับหน่วยงานต่างๆและคนในชุมชน รวมทั้งหารือจัดการให้คณะกรรมการชุมชนร่วมเข้าฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน รวมทั้งประสานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่ร่วมกัน แม้ว่าจะมีข้อสรุปที่เริ่มชัดเจนในหลักการ และยังต้องประชุมหารือในรายละเอียดต่างๆกันต่อไปซึ่งอาจกินเวลาอีกนานนับปี โดยชุมชนร่วมกับโครงการบ้านมั่นคงโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือ พอช. เป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับการรื้อย้ายบ้านไปอยู่ในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้

สรุปผลการศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร

ชุมชนบึงพระรามเก้าเป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการในพระราชดำริบึงพระรามเก้า เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนริมน้ำติดกับคลองแสนแสบและคลองลาดพร้าวและติดถนนพระรามเก้า คนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และค้าขาย ลักษณะทางกายภาพเป็นชุมชนขยายกิ่งชุมชนเมืองกิ่งชุมชนชนบทมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ เป็นวัฒนธรรมแบบเครือญาติ และมีความเป็นพหุวัฒนธรรมที่อยู่กันอย่างสงบสุข สันติ และมีการปฏิสัมพันธ์กัน เข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน

ชุมชนบึงพระรามเก้ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จากชุมชนชนบทสู่ชุมชนเมืองกิ่งชนบทและเปลี่ยนผ่านมาสู่ชุมชนเมืองเต็มรูปแบบ บริบทของชุมชนมีการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่เข้ามาล้วนมีผลกระทบกับชาวชุมชน อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหารือร้ายบ้านruk lâam ริมคลอง ซึ่งชาวชุมชนรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกชุมชนเพื่อปรับตัวให้อยู่รอดและจัดการกับปัญหาหรือผลกระทบต่างๆ ที่เข้ามา รวมทั้งการช่วยเหลือกันในรูปแบบต่างๆ โดยความร่วมมือจากคนในชุมชน และการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

2. บทบาทของผู้นำในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อสาม

ผู้นำชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ทั้งบทบาทด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง บทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น บทบาทด้านการสนับสนุนชุมชน บทบาทการดำเนินงานการบริหารงานชุมชน รวมถึงบทบาทการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมชุมชนที่มีมาแต่เดิม เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวัฒนธรรมชุมชน และ ผู้นำชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเสียสละในการทำหน้าที่ประisan ชุมชน

3. ผลของการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันจากการที่ต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและด้วยการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเกิดผลในด้านการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับคนในชุมชนที่เป็นรูปแบบทางการมากขึ้น จากบทบาทของผู้นำชุมชนในการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลข้อเท็จจริง และสื่อสารอุปกรณ์แบบเป็นทางการทำให้ชาวชุมชนได้รับทราบและเข้าใจที่ตรงกัน ในด้านการให้ความรู้ในชุมชนให้ทราบกันรู้บमีปัญหาด้านต่างๆ ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการสนับสนุนกับคนกลุ่มต่างๆ และรุ่นต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มผลัดใบเป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งบทบาทในการพัฒนาชุมชนที่สร้างสันนาการและกิจกรรมเพื่อเยาชันห่างไกลกับยาเสพติด ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาร่วมกันพัฒนา และด้านการจัดการด้านผลกระทบกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการประสานกับหน่วยงานต่างๆ และคนในชุมชน บริหารจัดการให้คณะกรรมการชุมชนร่วมเข้าฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน รวมทั้งประสานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่ร่วมกัน

อภิปรายผล

ชุมชนบึงพระรามเก้ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางภาษาพ แล้ววิถีชีวิตมาโดยตลอดเวลาตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน บริบทของชุมชนมีการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ที่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของโครงสร้างและหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมหนึ่ง (Judson R. Landis, 1974) ทั้งนี้ ในทุกๆ การเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่เข้ามา ล้วนมีผลกระทบกับชาวชุมชนไม่ส่วนใดก็ส่วนหนึ่ง หรือบางปัญหาอาจได้รับผลกระทบกันทั้งชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ “ชาติชาย คงเพ็ชรดิษฐ์, 2559” ได้ทำการศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลง: บทบาทของภาวะผู้นำและการสื่อสารในองค์การ พ布ว่า ในทุก ๆ การเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบกับองค์การ ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น ภาวะผู้นำ การสื่อสาร กันในองค์การ และการจัดการการเปลี่ยนแปลงจะมีส่วนสัมพันธ์กันและส่งผลซึ่งกันและกัน

ผู้นำชุมชนนั้นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งการประสานงานการมีส่วนร่วม การประสานสัมพันธ์ รวมทั้งการบริหารจัดการชุมชนในทุกด้าน สัมพันธภาพของผู้นำกับผู้ตามที่มีอิทธิพลต่อกัน นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงและทำให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน (Daft, 1999) รวมทั้งผู้นำชุมชนมีความเสียสละในการทำหน้าที่เพื่อชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัช มั่นป้อม, 2554 ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำในการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งของชุมชนกองขยะหนองแวง เขตหนองแวง กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทที่เด่นชัดทลายประการ บทบาทที่สำคัญได้แก่ บทบาทผู้ประสานความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนของการประสานสัมพันธ์ ของคนในชุมชนร่วมมือกัน การประสานงานกับองค์กรภายนอก บทบาทผู้นำทางความคิดกระตุ้นจูงใจโน้มน้าวให้สมาชิกชุมชน จนนำมาซึ่งความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีการรับรู้ และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับปัญหาโดยไม่กระทบกับวิถีชีวิต เกิดการตระหนักรู้และเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือกันในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หอมหวาน บัวระภา และคณะ, 2550 ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและครอบครัว ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย: กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น พบว่า แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและครอบครัวจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ไม่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในชนบทของผู้สูงอายุที่มีช่วงอายุที่ต่างกัน ยังคงรักษาสัมพันธภาพของสมาชิกครอบครัวไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

ข้อค้นพบ

1. วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบึงพระรามเก้า

จากการศึกษาในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ผู้ศึกษาได้พบว่า มีวัฒนธรรมบางอย่างที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนคือ “วัฒนธรรมเครือญาติ” จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านนั้นได้พูดถึงเรื่องนี้เป็นแบบเดียวกัน ทั้งหมดคือ โดยปกติคนชุมชนนั้นจะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ทำมาหากินและกลับเข้าบ้าน ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับสักเท่าไหร่ นัก จนคนภายนอกมองว่าคนชุมชนนี้ต่างคนต่างอยู่ แต่เมื่อได้ฟังกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานบุญ งานแต่ง งานศพ งานกรุศุล เมื่อนั้นจะเห็นชาวชุมชนมาช่วยเหลือช่วยงานกันเป็นอย่างเต็มที่ ช่วยโดยที่เจ้าภาพไม่ต้องเอ่ยปาก ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับสภาพวัฒนธรรมโดยสิ้นเชิง โดยที่วัฒนธรรมนี้ไม่ได้มีเฉพาะที่ชุมชนบึงพระรามเก้าบ่อกสามเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชุมชนต่างๆ ภายในประเทศอีกด้วย ไม่ใช่แค่ในชุมชนบึงพระรามเก้า แต่ในชุมชนอื่นๆ ก็มีเช่นกัน โดยวัฒนธรรมนี้มีมาตั้งแต่อดีตสมัยรุ่นปู่ย่าตายาย และยังสืบท่อเนื่องมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

“ผมคิดว่า วิถีดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ก็คงจะเป็นในทางชุมชนบึงพระรามเก้าและชุมชนคลองตัน จะเห็นชัดในเรื่องวัฒนธรรมเครือญาติ การช่วยเหลือ อย่างการทำบุญ งานแต่ง งานศพ เราจะเห็นการช่วยเหลืองานกันเป็นอย่างดี ส่วนในช่วงปกติก็ต่างคนต่างทำมาหากินกันไป พอมีงานกีมารวมตัวกันเหมือนเดิมตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนปัจจุบันไม่เปลี่ยนแปลง” (อิหม่าม ดร.นริศ อามินเซ็นต์, มัธยิดามิอุลลิสลา�คลองตัน)

2.ผู้นำชุมชนมิใช่ผู้นำจิตวิญญาณ

จากการศึกษาและพูดคุยกับผู้นำชุมชนปัจจุบันและอดีตผู้นำชุมชนรวมถึงชุมชนอื่นๆในคลองตันพบว่า ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการจะมีหน้าที่บริหารจัดการสิ่งต่างๆในชุมชนตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับแต่ตั้งอย่างเป็นทางการแต่ผู้นำชุมชนทุกคนล้วนนำไปคำปรึกษากับท่านอิหม่ามก่อนการลงมือกระทำการสิ่งต่างๆทั้งสิ้น ทั้งในเรื่องที่เป็นปัญหาที่แก้ไขยาก ผู้นำชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้ก็จะมาขอให้ท่านอิหม่ามมาช่วยพูด และเมื่อท่านอิหม่ามเรียกเข้าไปพูดคุยก็จะสามารถแก้ไขปัญหาให้คลี่คลายได้ เมื่อจะไม่ใช่ทั้งหมดแต่โดยส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นท่านอิหม่ามเป็นเพียงผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่ด้วยวัฒนธรรมของชุมชนที่มีรากฐานมาทางศาสนาที่เข้มแข็ง ทำให้ผู้นำทุกคนและคนสมาชิกทุกคนของทุกชุมชนให้ความนับถือยกย่องท่านอิหม่ามให้เป็นผู้นำแห่งผู้นำอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ชุมชนควรพิจารณาการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในกระบวนการบริหารจัดการปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด แม้ว่าชุมชนมีกระบวนการจัดการกับปัญหายาเสพติดในชุมชนในแบบของชุมชนเอง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ชุมชนสามารถทำได้ผลดีในระดับหนึ่ง แต่เจ้าหน้าที่รัฐมีความชำนาญในด้านจิตวิทยาและด้านอื่นๆที่สามารถโน้มน้าวจูงใจคนให้เลิกการเสพยาเสพติดหรือเลิกขายยาเสพติดได้โดยผสมผสานกับแนวทางการบริหารจัดการตามแบบของชุมชนควบคู่กันไป ผ่านแนวทางชุมชนสัมพันธ์หรือเป็นการให้คำปรึกษาบำบัด (Counselling Therapy)

2. ชุมชนควรนำจุดแข็งในการเป็นชุมชนเมืองแบบพหุวัฒนธรรม และเครือข่ายของชุมชนที่เข้มแข็งต่อยอด การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันด้วยพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐ และชาวชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนเมืองให้ปลอดภัย และจัดระเบียบชุมชนไม่ให้กล้ายเป็นชุมชนแออัดในอนาคต

3. ผู้นำชุมชนควรพิจารณาต่อยอดอาชีพของคนในชุมชนให้เป็น “วิสาหกิจชุมชน” ในอนาคต ดึงการสนับสนุนจากภาครัฐให้ความรู้และบริหารจัดการในด้านต่างๆอาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชนให้มีความเหมาะสมกับการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ อาทิ เนื้อแพะ น้ำนมแพะ โยเกิร์ต ขนมแพะ รวมทั้งกระเป้าผ้า ผ้าควิลท์ และผลิตผลการเกษตรอินทรีย์พัฒนาต่อยอดให้เป็น “สินค้า OTOP” ได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

จิรประพงค์ เรืองกุน. 2556. การเปลี่ยนแปลงองค์การ: แนวคิด กระบวนการ และบทบาทของนักบริหาร

ทรัพยากรมนุษย์. วารสารปัญญาภิวัฒน์. 5. (กรกฎาคม–ธันวาคม): 194-203.

ชัยพงษ์ บุญศรีทุม. 2557. ผลกระทบของการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจ SMEs ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 33. (มกราคม–กุมภาพันธ์): 56-64.

ชาญชัย อาจินสมานเจริญ. 2548. ศิลปะการเป็นผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ชาติชาย คงเพ็ชรดิษฐ์. 2559. การบริหารการเปลี่ยนแปลง: บทบาทของภาวะผู้นำและการสื่อสารในองค์การ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- การณ์ ภิลพิพัฒน์กุล. 2541. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทยกำลังพัฒนา.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย ทองมา. 2558. การบริหารจัดการความเสี่ยงกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง: องค์การในยุคโลกาภิวัฒน์.
วรรณราษฎร์ ศักดิ์สูตร ศัลศิลป์. 8. (กันยายน–ธันวาคม): 596-621.
- นิเทศ ตินณะกุล. 2544. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: คณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บรรจง ภูโสดา. 2556. รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียน
ประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์. 15. (พิเศษ): 91-102.
- ประภัสสร ทิพย์รัตน์. 2559. พีชกัญชา: ความรู้ทั่วไปและการตรวจสอบสารสำคัญ. ศูนย์วิทยาศาสตร์ การ
แพทย์ที่ 1 เชียงใหม่. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. วันที่สืบค้น: 31
พฤษภาคม 2560. จาก <https://www.oncb.go.th/ncsmi/cannabis4/>
- ประสิทธิ์ อินทโซติ. 2554. บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและ
แก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปัญญา สรัสต์เสรี. 2538. ความเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรนัชชา พุทธนุ. 2559. การเปลี่ยนแปลงองค์การ: ศึกษาระบบที่มีมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสาร
พรเพ็ญ จรัญกุลม. 2542. บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ศึกษาเฉพาะกรณีอุทยาน
แห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระมหาวีรศักดิ์ สุรเมธี. 2557. แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยมหาภูราชวิทยาลัยใน
ศตวรรษหน้า. วารสารวิชาการ. 8. (มิถุนายน–พฤษจิกายน): 143-153.
- พิชาราฟ พันธ์แพ. 2554. ผู้นำกับการจัดการการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีชกัญชา%20%20ความรู้ทั่วไปและการตรวจสอบ.pdf.
- ภาระวี ศุขโจน. 2556. รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเอกชนสู่ความเป็นเลิศ.
- ยุวดี พ่วงยอด. 2557. บทบาทผู้นำท้องถิ่น ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของประชาชนในชุมชน กรณี
ศึกษานายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2556. ระเบียบกรุงเทพมหานครฯ ด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555.
กรุงเทพมหานคร. วันที่สืบค้น: 15 เมษายน 2560. จาก <https://docs.google.com/file>
- เรืองวิทย์ เกษสรรณ. 2556. การพัฒนาองค์การ. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์. วารสารศึกษาศาสตร์.
15. (ตุลาคม–ธันวาคม): 76-84.
- วรรณคณา วงศ์มหาชัย. 2535. บทบาทของผู้นำในการพัฒนาองค์กรประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีการ พัฒนา
องค์กรประชาชนระหว่างชุมชนของมูลนิธิพัฒนาภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร วิทยาอุดม. 2548. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: อิริพิล์มและไซเท็กซ์.
- ศุภวัช มั่นป้อม. 2554. บทบาทของผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกองขยะหนองแขม เขต
หนองแขม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรัญ เพชรรักษ์. 2542. บทบาทผู้นำชุมชนในกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีชุมชนสุเหราบ้านดอน.

วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สังคมศาสตร์. 5. (มกราคม-มิถุนายน): 1-11.
ห้อมหลวง บัวระภา, และคณะ. 2550. การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและครอบครัว ที่มี

ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย: กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น. เอกสาร
วิจัยเสนอต่อคณะกรรมการนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรเทพ จันทร์ดวน. 2554. บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบล อำเภอ
กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

โยวาท สุทธนารักษ์. 2531. บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาชุมชน
โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

W. Chan Kim & John P. Kotter. 2556. กลยุทธ์และการจัดการการเปลี่ยนแปลง. โดย (คุณสัน ใจรชีพพันธุ์
งาม). กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เพอร์เน็ท.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า
โทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา

Strategic Leadership and Success in Business Management of Mobile Phone
Shop Operators in a Department Store in Songkhla Province

อธิชา จันทร์แดง
Athicha Jhangaeng¹

อนิวัช แก้วจำนอง
Aniwat Kaewjomnong²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา และ 2) ศึกษาความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ด้วยวิธีเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบกรณีศึกษา เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า 1) ลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ได้แก่ (1) มีการพัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ (2) มีการปรับเปลี่ยนความสามารถหลักให้เกิดความเหมาะสม และโดดเด่น (3) เน้นการใช้ทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ (4) ลงทุนกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย (5) ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย และใช้ต้นทุนต่ำ (6) สร้าง และรักษาไว้ตนธรรมองค์กร (7) พัฒนาและใช้การควบคุมเชิงสมดุล (8) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม และ 2) ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ได้แก่ (1) ยอดขาย (2) รายได้ตามเป้าหมาย (3) ส่วนแบ่งตลาด (4) กำไร (5) ผลตอบแทนจากการลงทุน และ (6) ความคาดหวังของลูกค้า

คำสำคัญ: ลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ความสำเร็จของผู้ประกอบการ ธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือ

¹นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรการจัดการธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรการจัดการธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the characteristics of strategic leadership of a group of mobile phone shop operators in a shopping mall in Songkhla Province and 2) to study the success of entrepreneurs in store business management. Mobile phone in a department store in Songkhla Province by using a qualitative approach using a case study research study from related documents. and 20 key informants. Data were collected by participant observation technique. participation observation) and in-depth interview The results of the study found that 1) Strategic leadership characteristics of a group of mobile phone shop operators in a shopping mall in Songkhla Province were (1) developing and communicating creative visions; (2) having adjusted Change core competencies to be appropriate and outstanding. (3) Emphasize the efficient use of human capital. (4) Invest in technological modernization (5) Use a variety of strategies. (6) Build and maintain an organizational culture; (7) Develop and implement balanced controls; (8) place importance on ethical and ethical behavior, and 2) the success of entrepreneurs in business management. Mobile phone shops in a department store in Songkhla province are (1) sales volume (2) target revenue (3) market share (4) profit (5) return on investment and (6) profit customer expectations

Keywords: Strategic Leadership business administration Banana Lotus Songkhla

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์โลกยุคปัจจุบัน เป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่มีนุյาย์สามารถรับรู้ และเข้าถึงชุดข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์การและบุคลากรในองค์กรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ องค์การต่างๆ จึงต้องมีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ขององค์การให้สามารถดำเนินต่อไปได้และท้ายที่สุดเกิดความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อความเป็นผู้นำที่ก้าวนำการรู้เท่ากัน การเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งท่ามกลาง สภาพการณ์ เช่น ผู้บริหารองค์การที่ขาดแคลนและมีภาวะผู้นำจำกัด ต้องหันมาให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์การให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง (ทวีศักดิ์ อินตัชรัตน์ และ บุญธรรม วิภาวน, 2559)

ภาวะผู้นำและการบริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการบริหารงานรูปแบบของผู้นำยุคใหม่นับว่าสอดคล้องกับ การจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเป็นผู้นำที่มีมุ่งมองระยะยาวและสร้างความยืดหยุ่นให้องค์การ บรรลุเป้าหมายโดยใช้ความคิดเชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างความแตกต่างในการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารองค์การที่มีภาวะผู้นำการโน้มน้าวซึ่งกุ้งใจที่มีงานการประสานงานการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการเจรจาต่อรองเพื่อให้ประสบผลสำเร็จที่ต้องดูแลนักการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างชาญฉลาด (พูลศักดิ์ โภสิริวัฒน์, 2555)

ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญในองค์กรมีบทบาทในการบริหารงานภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้นำจำเป็นจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน (John Adair, 2010) สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำตามหลักพฤษศาสตร์ มนุษย์ที่มีลักษณะที่ดีของผู้บริหาร ตามหลักทุติยปาปานิกสูตร ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ จักชุม เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คน วิธีโภ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการ ไม่เบgarong ในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ และ นิสัยสัมปันโน เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น (สมฤทธิ์ กังเพ็ง, 2562)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ เป็นศูนย์กลางการค้าทางเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ รวมถึงศูนย์กลางของการศึกษา ซึ่งจังหวัดสงขลาไม่ห่างร้น และกลุ่มผู้ประกอบการที่หลากหลาย โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมาบังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ได้เกิดวิกฤตทางการเมือง การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ทำให้ระบบเศรษฐกิจอยู่ในสถานการณ์ถดถอย ทั้งนี้ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวพบว่ามีกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าหลายประเภทประสบความสำเร็จในการจัดการค้าขายโดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านจัดจำหน่ายโทรศัพท์มือถือ และจากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา
- เพื่อศึกษาความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบกรณีศึกษา (case study approach) ซึ่งมีรากฐานทางความคิดมาจากกระบวนการทัศนสร้างสรรค์นิยม (constructivism) (Tashakkori; Abbas and Ted-die; Charles, 1998) เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (documents study) และการศึกษาจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Creswell; John, 2003) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล key informant

สำหรับการได้มาซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(ชาย พธมสิตา, 2550) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และความสำเร็จของผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิjr้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา โดยการคัดเลือกด้วยความสมัครใจเป็นคนให้ข้อมูล ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ ผู้จัดการร้าน และพนักงาน จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มลูกค้าผู้มารับบริการ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้แนวคำถามเชิงแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการศึกษาชุดความรู้และประสบการณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสานทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนคือ 1) ตั้งประเด็นคำถามการวิจัย 2) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 3) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและการสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้น 4) ออกแบบกระบวนการการวิจัย และ 5) ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (สุภาพร์ จันวนิช, 2553; Moser & Korstjens, 2017; Hubbard & Power, 1999) โดยมีขั้นตอนหลังจากการได้มาซึ่งข้อมูลคือ 1) ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของชุดข้อมูล ด้วยหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 2) จำแนกข้อมูลด้วยตาราง 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี 4) ตีความข้อมูล และ 5) สรุปเรียบเรียงด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัย

1. ลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญสามารถสรุปจำแนกออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1.1 มีการพัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการพัฒนา ปรับปรุง รูปแบบการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรมีความคิด ความรู้สึก และความต้องการของลูกค้าและนโยบายหลักขององค์กร เป็นสำคัญเพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานและองค์กร

1.2 มีการปรับเปลี่ยนความสามารถหลักให้เกิดความเหมาะสม และโดดเด่น พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการปรับเปลี่ยนความสามารถหลักให้เกิดความเหมาะสมและโดดเด่น โดยเฉพาะทักษะการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้การเข้าถึงชุดข้อมูลข่าวสารในการให้บริการกลุ่มลูกค้าที่มีความหลากหลายช่องทาง ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงสถานการณ์โควิดที่ผ่านมา องค์กรได้มีการปรับกลยุทธ์การให้บริการจากเดิมที่มีการตั้งรับการจัดจำหน่ายสินค้าผ่านตัวแทนและร้านค้าในห้างเพียงอย่างเดียวปัจจุบันได้มีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านเว็บไซต์ออนไลน์

1.3 เน้นการใช้ทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา เน้นการใช้ทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพโดยการดึงเอาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรอุปมาบริหารจัดการยกระดับการดำเนินงานขององค์กรตามความสามารถ และใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลอุปมาจัดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถให้แก่บุคลากรขององค์กรอย่างรอบด้าน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

1.4 ลงทุนกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการลงทุนกับการพัฒนาปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้กับองค์กรอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการจัดการสื่อสารผ่านแอฟฟลีเคชั่น ต่างๆ ซึ่งทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เว็บไซต์ เพจ ไลน์ ติกตอก รวมถึงการพัฒนาระบบการจัดการบัญชีของร้าน การกับกำติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร

1.5 ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย และใช้ต้นทุนต่ำ พบร้า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการธุรกิจที่มีความหลากหลายรูปแบบทั้งนี้ เป็นไปเพื่อการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรสามารถสร้างผลกำไรได้และใช้ต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำ แต่ไม่กระทบต่อคุณภาพของสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นที่ตั้ง

1.6 สร้าง และรักษาวัฒนธรรมองค์กร พบร้า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการสร้างและรักษาวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะการให้เกียรติ การแสดงความเคารพ ต่อสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกในองค์กร การสร้างมาตรฐานการให้บริการที่มุ่งเน้นให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการรับบริการ ทั้งนี้สมาชิกขององค์กรจะต้องให้บริการลูกค้าแบบไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวได้ว่าเป็นการบริการลูกค้าอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้ารับบริการจากองค์กร

1.7 พัฒนาและใช้การควบคุมเชิงสมดุล พบร้า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา มีการพัฒนาและใช้การควบคุมเชิงสมดุล ซึ่งเป็นลักษณะของการบริหารจัดการ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ผู้ประกอบการจะมีการควบคุมเชิงสมดุลไม่ว่าจะเป็นการควบคุมใน 1) มิติของการเงิน โดยมีเป้าหมายหลักสำคัญ 2 คือ ด้านการเพิ่มขึ้นของรายได้ และด้านการลดลงของต้นทุน หรือการเพิ่มขึ้นของผลิตผล โดยการใช้สินทรัพย์ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด 2) มิติลูกค้า ลูกค้าเป็นแหล่งรายได้ที่จะทำให้บริษัทหรือองค์กรมีกำไร องค์กรมีการจัดการข้อมูลจากลูกค้าเพื่อช่วยในการปรับกลยุทธ์ในการทำงานให้เท่าทันคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้องและตรงต่อความต้องการ 3) มิติกระบวนการภายใน เป็นการควบคุมการบริหารจัดการภายในองค์กรวิธีในการรักษาลูกค้า พร้อมทั้ง ดึงดูด หรือแสวงหาลูกค้าใหม่ ๆ ซึ่งต้องมีกระบวนการที่ดีในการสร้างความพึงพอใจ ให้แก่ลูกค้าและบุคลากรในองค์กร และ 4) มิติการเรียนรู้และการพัฒนา เป็นการควบคุมโดยการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาบุคลากรและยกระดับการดำเนินงานขององค์กรอยู่ตลอดเวลาซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากร ปรับฐานคิด ทัศนคติ และส่งเสริมให้บุคลากรประสบความสำเร็จในหน้าที่การเงินและรายได้

1.8 ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม พบร้า กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ปฏิบัติตนอย่างมีคุณภาพและจริยธรรม ซึ่งจากการสังเกตและสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่มีการนำหลักธรรมาภิบาล 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการปฏิบัติตน ได้แก่ การมีความเมตตา ทั้งเป็นการเมตตาต่อพนักงานในองค์กรและกลุ่มลูกค้าที่เข้ามารับบริการ กล่าวได้ว่าเป็น davranışที่ไม่เป็นการเอาเปรียบกลุ่มผู้บริโภคจนเกินไป ช่วยเหลือพนักงานและลูกค้าตลอดการรับบริการ แสดงความซื่อสัตย์ในความพนักงานและลูกค้าอยู่เสมอ ตลอดจนการวางแผนไว้เป็นกลางไม่เออนเอียง

2. ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา พบร้า การจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าที่ ประสบความสำเร็จ สามารถจำแนกความสำเร็จที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ดีออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ยอดขาย พบร้า ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือ ในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านยอดขายของผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเกิดได้ในช่วงเวลาที่ผ่านมากว่า 3 ปีที่ได้มีโรคระบาดโควิด 19 นั้นทำให้หลายธุรกิจต้องปิดกิจการลง แต่ในทางกลับกันธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์กลับมียอดขายที่เพิ่มขึ้นกว่าช่วงสถานการณ์ที่เป็นปกติ เพราะรูปแบบการดำเนิน

ชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาที่ต้องมีการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การทำงานออนไลน์ การขายออนไลน์ และอื่นๆ ลักษณะอย่างส่งผลให้องค์กรมีรายได้และยอดขายที่เกินความคาดหมาย

2.2 รายได้ตามเป้าหมาย พบร่วมกับ ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านรายได้ตามเป้าหมายนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จด้านรายได้เนื่องด้วยช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมา ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคและการทำกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจทางการเงิน การติดต่อสื่อสาร การค้าขาย และอื่นๆ ส่วนใหญ่จะต้องดำเนินการผ่านแอปในโทรศัพท์มือถือทำให้องค์กรมีรายได้ตามเป้าหมายอย่างเห็นได้ชัดจากการเข้ามาติดต่อขอรับบริการ คำแนะนำและเลือกซื้อสินค้าโทรศัพท์มือถือ

2.3 ส่วนแบ่งตลาด พบร่วมกับ ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านส่วนแบ่งตลาดนั้น ผู้ประกอบการได้มีการจัดกลุ่มลูกค้าซึ่งกลุ่มลูกค้าที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันยอมรับความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งองค์กรจะมีการสำรวจสินค้าน่าต้องที่ มีความหลากหลายตามความต้องการของลูกค้า และที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง

2.4 กำไร พบร่วมกับ ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านกำไรสิทธิผู้ประกอบการจะคิดกำไรจากการขายหักค่าใช้จ่ายเหลือกำไรสุทธิ 30 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งก็เป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่าธุรกิจดังกล่าวประสบความสำเร็จและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลได้หลากหลาย ทั้งนี้จากการสังเกตกลุ่มลูกค้าที่เข้ามารับบริการบางกรณีโทรศัพท์มือถือกว่า 2 เครื่อง ซึ่งใช้ประโยชน์ในทางการทำงาน และการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล

2.5 ผลกระทบแทนจากการลงทุน พบร่วมกับ ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านผลกระทบการลงทุนประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งเนื่องด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ของทางในการจัดจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และค่าเช่าสถานที่ลดลงเนื่องจากมาตรการช่วยเหลือเยียวยาจากสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้ประกอบสามารถลดต้นทุนในการดำเนินงานได้ ทั้งนี้ในการจัดจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์มีส่วนการลดต้นทุนสำหรับการจ้างพนักงานขายได้ถึง 2-3 เท่า เมื่อเทียบราคาค่าใช้จ่ายในอดีตที่ผ่านมา

2.6 ความคาดหวังของลูกค้า พบร่วมกับ ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลาด้านความคาดหวังของลูกค้าเป็นไปได้ตามความคาดหมายขององค์กร ซึ่งจากการให้บริการที่มุ่งเน้นความทั่วถึง เป็นกันเองและไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจต่อการรับบริการ จนทำให้องค์กรมีฐานลูกค้าเดิมที่กลับเข้ามาบริการและเลือกซื้ออุปกรณ์จากร้านเป็นประจำ และมีการแนะนำข้อมูลต่อ

การอภิปรายผล

1. ลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา จำแนกออกเป็น 8 ลักษณะ ได้แก่ (1) มีการพัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ โดยการพัฒนา ปรับปรุง รูปแบบการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ อยู่ตลอดเวลา (2) มีการปรับเปลี่ยนความสามารถหลักให้เกิดความเหมาะสม และโดดเด่น โดยเฉพาะทักษะการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้การเข้าถึงชุดข้อมูลข่าวสารในการให้บริการกลุ่มลูกค้าที่มีความหลากหลายของทาง (3) เน้นการใช้ทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ โดยการดึงเอาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรอุ่นมาบริหารจัดการยกระดับการดำเนินงานขององค์กรตามความสามารถ และใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลอุ่นมาจัดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (4) ลงทุนกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย โดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้กับองค์กรอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการจัดการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ ซึ่งทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เว็บไซต์ เพจ ไลน์ ติ๊กต๊อก รวมถึงการพัฒนาระบบการจัดการบัญชีของร้าน การกับกำหนดตามและการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร (5) ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย และใช้ต้นทุนต่ำ หลากหลายรูปแบบทั้งนี้เป็นไปเพื่อการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรสามารถสร้างผลกำไรได้และใช้ต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำ แต่ไม่กระทบต่อคุณภาพของสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นที่ตั้ง (6) สร้าง และรักษาวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะการให้เกียรติ การแสดงความเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกในองค์กร การสร้างมาตรฐานการให้บริการที่มุ่งเน้นให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการรับบริการ ทั้งนี้สมาชิกขององค์กรจะต้องให้บริการลูกค้าแบบไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวได้ว่าเป็นการบริการลูกค้าอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้ารับบริการจากองค์กร (7) พัฒนาและใช้การควบคุมเชิงสมดุล ได้แก่ 1) มิติของการเงิน 2) มิติลูกค้า 3) มิติกระบวนการภายใน และ 4) มิติการเรียนรู้และการพัฒนา (8) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม โดยส่วนใหญ่มีการนำหลักธรรมาภิบาล 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการปฏิบัติตน ได้แก่ การมีความเมตตา ทั้งเป็นการเมตตาต่อพนักงานในองค์กรและกลุ่มลูกค้าที่เข้ามารับบริการ กล่าวได้ว่าเป็น darm-ton ที่ไม่เป็นการเอาเปรียบกลุ่มผู้บริโภคจนเกินไป ช่วยเหลือพนักงานและลูกค้าลดการรับบริการ แสดงความชื่นชมพนักงานและลูกค้าอยู่เสมอ ตลอดจนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ DuBrin (1998) กล่าวว่า องค์ประกอบของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่าต้องประกอบด้วยคุณลักษณะเฉพาะพิเศษและแนวทางการปฏิบัติโดยรวมคุณลักษณะทั้งของภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเข้าด้วยกัน สรุปได้เป็นองค์ประกอบ 5 ประการ 1. ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง (High-level Cognitive Activity) 2. ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (Gathering Multiple Inputs to Formulate Strategy) 3. การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (Anticipating and Creating a Future) 4. วิธีการคิดเชิงปฏิวัติ (Revolutionary Thinking) 5. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Creating a Vision) นอกจากนี้ Hitt Haynes and Serpa (2010) กล่าวว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ต้องมี 8 ประการ คือ 1) พัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์ 2) ปรับเปลี่ยนความสามารถหลักให้เหมาะสม และโดดเด่น 3) เน้นการใช้ทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ 4) ลงทุนกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย 5) ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายและใช้ต้นทุนต่ำ 6) สร้างและรักษาวัฒนธรรมองค์กร 7) พัฒนาและใช้การควบคุมเชิงสมดุล 8) ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ดาวนภา เพชรจันทร์ จิรวัฒน์ เมราสุทธิรัตน (2564) พบว่า ลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่โดดเด่น 8 ประการ คือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นผู้บริหารที่เป็นต้นแบบให้กับบุคลากร เป็นผู้มีความเข้าใจบริบทของเมืองและการบริหารงานท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และ

ทักษะในการสื่อสาร เป็นนักพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ เป็นผู้ที่มีทักษะในการจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นผู้มีความสามารถในการประสานความขัดแย้ง เป็นผู้บริหารที่เข้าถึงและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ อนิวัช แก้วจำง (2561) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำกับความสำเร็จในการจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจใช้ภาวะผู้นำระดับมาก ใน การจัดการธุรกิจ โดยภาวะผู้นำเรื่องแรกที่ใช้ระดับมากคือภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ ธุรกิจมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการจัดการธุรกิจ และผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่มีความพร้อมในการจัดการ ธุรกิจเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยมีความพร้อมมากในเรื่องการผลิตและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า

2. ความสำเร็จของกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์มือถือในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา จำแนกได้ 6 ด้าน คือ (1) ยอดขาย ในช่วงเวลาที่ผ่านมากกว่า 3 ปีที่ได้มีระบบดาวิด 19 นั้นทำให้ห้างสรรพสินค้าต้องปิดกิจการลง แต่ในทางกลับกันธุรกิจร้านค้าโทรศัพท์กลับมียอดขายที่เพิ่มขึ้นกว่าช่วงสถานการณ์ ที่เป็นปกติ เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปไม่รู้จะเป็นด้านการศึกษาที่ต้องมีการเรียน การสอนผ่านระบบออนไลน์ การทำงานออนไลน์ การขายออนไลน์ และอื่นๆ มากมาย ส่งผลให้องค์กรมีรายได้และยอดขายที่เกินความคาดหมาย (2) รายได้ตามเป้าหมาย ช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่ผ่านมานั้นได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของผู้บริโภคและการทำกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมทางการเงิน การติดต่อสื่อสาร การค้าขาย และอื่นๆ ส่วนใหญ่จะต้องดำเนินการผ่านแอปในโทรศัพท์มือถือทำให้องค์กรมีรายได้ตามเป้าหมายอย่างเห็นได้ชัดจากการเข้ามา ติดต่อขอรับบริการคำแนะนำและเลือกซื้อสินค้าโทรศัพท์มือถือ (3) ส่วนแบ่งตลาด มีการจัดกลุ่มลูกค้าซึ่งกลุ่มลูกค้า ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งองค์กรจะมีการสำรวจสินค้านั้นที่มีความ หลากหลายตามความต้องการของลูกค้า และที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวประสบความสำเร็จ (4) กำไร การขายหักค่าใช้จ่ายเหลือกำไรสุทธิ 30 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งก็เป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่าธุรกิจดังกล่าวประสบความ สำเร็จและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลได้หลากหลาย ทั้งนี้จากการสังเกตกลุ่มลูกค้าที่เข้ามารับ บริการบางกรณีมีโทรศัพท์มือถือกว่า 2 เครื่อง ซึ่งใช้ประโยชน์ในทางการทำงาน และการดำเนินชีวิตส่วนบุคคล (5) ผลตอบแทนจากการลงทุน ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ช่องทางในการจัดจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และค่า เช่าสถานที่ลดลงเนื่องจากมาตรการช่วยเหลือเยียวยาจากสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้ประกอบสามารถลดต้นทุนใน การดำเนินงานได้ ทั้งนี้ในการจัดจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์ก็มีส่วนการลดต้นทุนสำหรับการจ้างพนักงานขายได้ถึง 2-3 เท่า เมื่อเทียบราคากับใช้จ่ายในอดีตที่ผ่านมา และ (6) ความคาดหวังของลูกค้า เป็นไปได้ตามความคาดหมาย ขององค์กร ซึ่งจากการให้บริการที่มุ่งเน้นความทั่วถึง เป็นกันเองและไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความ ประทับใจต่อการรับบริการ จนทำให้องค์กรมีฐานลูกค้าเดิมที่กลับเข้ามาบริการและเลือกซื้ออุปกรณ์จากร้านเป็นประจำ และมีการแนะนำข้อมูลต่อซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจของ Siriwat (2013) กล่าวว่า การ วัดความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจสามารถจัดได้จาก 4 มุมมอง ได้แก่ มุมมองด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมอง ด้านกระบวนการภายใน และมุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต นอกจากนี้ จังหวัดเชียงใหม่ ศรีสุพรรณ สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และชาตรี ปรีดาอนันทสุข (2557) กล่าวว่า การวัดความสำเร็จของการดำเนินงานจากอัตราการเติบโต ของกำไร อัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ส่วนแบ่งทางการตลาด และคุณภาพของสินค้าและบริการ ส่วน พรนภา เปี่ยมไชย สุภาพร คุพินาย และ สุกัญญา อนุกานนท์ (2558) กล่าวว่า การวัดความสำเร็จของผู้ประกอบการจาก ความ เจริญเติบโตของกิจการ และความพึงพอใจ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุพาقا สิริกุตตา (2556) พบว่า ธุรกิจประสบ ความสำเร็จได้จากการดำเนินรายได้จากการดำเนินธุรกิจ ผลกำไร ความมั่นคงในการประกอบ ธุรกิจ ความพึง พ่อใจของลูกค้าต่อสินค้า จำนวนลูกค้าในปีปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และ อัตรา้อยละของความสำเร็จ ใน การทำธุรกิจ และ Akgun, Lynn & Yilmaz (2006) ได้ทำวิจัยเรื่องการวัดความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

ขององค์การทางธุรกิจ จากการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ได้ข้อสรุปปัจจัยที่นำมาใช้ในการวัดความสำเร็จขององค์การทางธุรกิจ ได้แก่ ยอดขาย รายได้ตามเป้าหมาย ส่วนแบ่งตลาด กำไร ผลตอบแทนจากการลงทุน ความคาดหวังของลูกค้า การควบคุมต้นทุนและยอดการซื้อขาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาของสถานศึกษา หรือ กลุ่มองค์กร สถาบันพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อใช้เป็นกรอบโครงสร้างของหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการธุรกิจ นอกจากนี้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการวางแผนนโยบายการดำเนินงานขององค์กรภาคธุรกิจ และหน่วยงานที่มีความสนใจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยการพัฒนามodelองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายโทรศัพท์มือถือในสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณมือสำหรับการวางแผนการดำเนินงานธุรกิจในช่วงสถานการณ์ทางสังคมไม่ปกติ และพัฒนารูปแบบการให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างหลากหลายและเหมาะสมในสภาพการณ์ที่ไม่ปกติ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ บิดา มารดา คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ บุคลากร อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ซึ่งถือได้ว่ากระบวนการดังกล่าว เป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง และทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

- ชาย โพธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: ออมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชิชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ดาวนภา เพชรจันทร์ จิรวัฒน์ เมราสุทธิรัตน์. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของนายกเทศมนตรีนครยะลา.
- วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 5(1)101-114.
- ทวีศักดิ์ อินตัชรัตน์ และ บุญธรรม วิว่อน. (2559). การรับรู้ภาวะผู้นำและการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีต่อ ผลการดำเนินงานของธนาคารออมสินภาค 9. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. 5(1)113-123.
- ธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และชาตรี ปรีดาอนันทสุข. (2557). องค์ประกอบของตัวแบบธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจซอฟต์แวร์ในประเทศไทย วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 7(1), 65-75.
- พูลศักดิ์ โภสิยวัฒน์. (2555). ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของหัวหน้าพนักงานขายและการปฏิบัติงานของพนักงานขาย. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- พรนภา เปี่ยมไชย, สุภาพร คุพิมาย และสุกิญญา อนุกาณฑ์. (2558). กลยุทธ์และความสำเร็จของผู้ประกอบการ
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. รายงานวิจัยคณะกรรมการบริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- สมฤทธิ์ การเพ็ง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อภิชาตการพิมพ์.
- สุพากา ศิริกุตตา. (2556). กลยุทธ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ: กรณีศึกษาผู้
ประกอบการอุตสาหกรรมภาคกลางตอนบน. วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม). 3(4)428-439.
- สุภากา จันทวนิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์. แห่ง^{จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.}
- อนิวัช แก้วจำง. (2561). ภาวะผู้นำกับความสำเร็จในการจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการเข้าสู่
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ. 7(2)39-57
- Akgun., A., Lynn, G., & Yilmaz, C. (2006). Learning Process in New Product Development Teams
and Effects on product Success: A Socio-cognitive Perspective. Journal of Humanities and
Social Science, 35(2), 210-224.
- Creswell; John W. 2003. 2nd. Ed., Research design: Qualitative, quantitative, and Mixed Methods
approach. Thousand Oaks: SAGE, pp. 190-195.
- Dubrin J. (1998). Leadership research finding : Practice and skills. Boston Houghton :Mifflin
Company
- John, Adair. (2010). Strategic leadership : How to think and plan strategically and provide
direction. London: and Organization. Boston: Houghton Mifflin Co.
- Hitt A Michael, Haynes T. Katalin, Serpa Roy. (2010). Strategic leadership for the 21st century.
Business Horizons, 53(5)437-444.
- Moser, A., & Korstjens, I. (2017). Series: practical guidance to qualitative research. Part 1: Intro
duction. European Journal of General Practice. 23(1), 271-273
- Power, B., & Hubbard, R. (1999). Becoming teacher researchers one moment at a time. Language
Arts. 77(1), 34-39.
- Siriwan, U. et al. (2013). The management of the small and medium enterprises to achievement
competitive advantage in northern Thailand. Conference of the International Journal of
Arts & Sciences, 6(1), 147-157.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative
approaches. Thousand Oak, London: SAGE.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในวิสาหกิจชุมชนเข้ามายศรี
กรณีศึกษา คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ และ คุณวรรณี บุญสวัสดิ์

Creative Leadership in Khao Baisri Community Enterprise
Case study: Ms. Nonglak Maneerat and Ms. Wanee Bunsawat

คณศ นามนัย

Kanet Namnai¹

ธิดา กุลรัตน์

Thida Kulrat²

ปันธุวิชญ์ สุขศิริปานรัชต์

Panthawit Suksiripanrat³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในวิสาหกิจชุมชนเข้ามายศรี กรณีศึกษา คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ และ คุณวรรณี บุญสวัสดิ์ เป็นการนำเสนอถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหาร สถานศึกษาในการกระตุ้น จูงใจ ด้วยวิสัยทัศน์และมีจินตนาการ ตอบสนองความต้องการด้านความคิดของคนในองค์กร ให้คุณในองค์กรดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ความรู้ เข้าใจปัญญา บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ๆในการดำเนินงาน มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน โดยยึดถือความถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความยืดหยุ่น สร้างทีมงาน ร่วมรักษาบุคลากร และมีไหวพริบในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาด้วยความสร้างสรรค์ ซึ่งในการบริหารงานในวิสาหกิจชุมชนเข้ามายศรี ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนและเป็นที่รู้จักของคนภายนอก แต่การประสบความสำเร็จนั้นเป็นเพียงยอดของภูเขาน้ำแข็งที่พ้นขึ้นมาให้มองเห็นได้ หากมองให้ลึกซึ้งลงไปถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนเข้ามายศรีประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ดังนี้ 1) การเป็นต้นแบบ ผู้นำของวิสาหกิจชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน แสดงให้สมาชิกได้เห็นว่าสิ่งนั้นเป็นไปได้และสามารถเกิดขึ้นจริงได้ด้วยการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ 2) การให้ข้อมูลป้อนกลับ รับฟังซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ให้กำลังใจกันและกัน พูดคุยกันปัญหาที่พบรับฟังและให้ข้อมูลเพิ่มเติมให้มากที่สุด 3) การเผชิญหน้า มีความจริงใจในการปรับปรุงข้อผิดพลาด ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา ผู้นำกล้าที่จะพูดถึงปัญหาและร่วมกันค้นหาแนวทางการแก้ไขอย่างรับฟังและรอบคอบ 4) การเห็นค่าของผู้อื่น ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของกันและกัน และส่งเสริมความยุติธรรมและความเท่าเทียมในการทำกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน 5) การสร้างความมุ่งหวัง กำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างบรรยายกาศในการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อกันเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีความสุขและเดินหน้าได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และ 6) การเคารณาดูแล มอบหมายงานให้เหมาะสมกับคนเพื่อดึงศักยภาพของสมาชิกใน

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

¹Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Mueang, Chanthaburi, Thailand

¹Corresponding author E-mail: mong_rnk@hotmail.co.th

องค์กรอุปกรณ์ให้เต็มประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด มอบหมายงานและกระจายงานตามความเหมาะสม ทั้งในแง่ของสมรรถภาพและประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้นำเชิงสร้างสรรค์, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

An academic article on Creative Leadership in Khao Baisri Community Enterprise, a case study of Ms. Nonglak Maneerat and Ms. Wanee Bunsawat presents creative leadership. It is the ability of school leaders or administrators to motivate and motivate them with vision and imagination. Meet the needs of people in the organization enable people in the organization to achieve their goals efficiently. By using knowledge, intelligence, personality and behavior that support and encourage colleagues to be creative. find new ways to operate Be creative at work by adhering to accuracy listen to different opinions Flexibility, team building, personnel retention and resourceful in making decisions and solving problems with creativity. In the management of the Khao Baisri Community Enterprise, it has been sustainably successful and known to outsiders. But that success is only the tip of the iceberg that is visible. Looking deeper into creative leadership, it was found that the factors that promoted the success of Khao Baisri Community Enterprise consisted of 6 factors as follows: 1) Prototype Leaders of community enterprises can be role models for various community enterprises. Demonstrate to members that it is possible and achievable by managing existing resources, 2) Providing feedback. always listening to each other encourage each other Talk about the problems you encounter, listen and provide as much additional information as you can, 3) Confrontation. Be sincere in improving your mistakes, do not avoid problems Leaders dare to talk about problems and find solutions together listen carefully and carefully, 4) Appreciation of others. Respect each other's dignity and differences. and promote justice and equality in the activities of community enterprises, 5) Building expectations set common goals and create a friendly operating atmosphere to drive the organization happily and move forward with stability and sustainability. And 6) tapping positive points. Assign the right tasks to people to bring out the battles of the members of the organization to the fullest and most effective. Assign tasks and distribute tasks as appropriate. Both in terms of performance and efficiency in order to maximize the benefits in the operation of community enterprises.

Keywords: Leadership, Creative Leadership, Community Enterprise

บทนำ

ในทุกสังคม เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันของสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมีจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายในสิ่งใดสิ่งหนึ่งสอดคล้องเป็นพิเศษทางเดียว ย่อมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ เพื่อขับเคลื่อนให้กลุ่มหรือองค์กรนั้นเดินหน้าไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีองค์กรกิดขึ้นย่อมต้องมีผู้นำและผู้ตาม ทั้งสองหน้าที่นั้น ล้วนมีความสำคัญแตกต่างกันออกไม่ในบริบทของการเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการนำพาองค์กรเคลื่อนที่ไปสู่เป้าหมาย คำว่า “ผู้นำ” หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานภาพของผู้ใต้บังคับบัญชา และต่อผลงานขององค์กรที่สังกัด ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือคนในองค์กรและอิทธิพลซึ่งสามารถทำให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้ ความสามารถและลักษณะของผู้นำมีส่วนสมพันธ์กับคุณภาพและคุณค่าขององค์กรที่จะสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งลักษณะสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานของผู้นำในองค์กรดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ จำเป็นต้องพึ่งพา Soft skill ที่เรียกว่า “ภาวะผู้นำ” (พัชรา วนิชวงศ์, 2560) ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของคำนี้ไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับความสำเร็จ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลาภานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำ มีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล (สัมฤทธิ์ กะเพ็ง และประยุทธ ชูสอน, 2557)

การมีภาวะผู้นำเป็นการที่ผู้นำที่ใช้ศักยภาพที่ตนมีในการสร้างวิสัยทัศน์ และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้หลุดพ้นไปจากการอบรมแนวคิดเดิม ๆ รวมถึงการแสวงหาวิธีการหรือเครื่องมือในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยสนับสนุนกระตุ้นและจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (กรณ์พิพิญ ปันก้อง, 2559) นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการให้คำนิยามไว้ว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยกระบวนการรักษา กระตุ้น จูงใจ ให้บุคคลปฏิบัติตามความคิดหรือตามความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยให้ความร่วมมือด้วยความยินดี ซึ่งผู้นำต้องมีอิทธิพลต่อบุคคลหรือสถานที่ก่อให้เกิดการทำกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำที่สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมที่ดีให้แก่สถานศึกษา (สุรีรัตน์ โตเขียว, 2560)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นศักยภาพและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลเหนือคนกลุ่มอื่น เป็นการใช้ศักยภาพที่ตนมีในการสร้างวิสัยทัศน์ กระตุ้นการทำงาน โดยใช้กระบวนการรักษา โน้มน้าว จูงใจให้บุคคล อื่นคล้อยตามหรือปฏิบัติตามเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์สำเร็จผลตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยความยินดีและเต็มใจ อีกทั้งยังต้องใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มองสิ่งต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ มองปัญหาอย่างลึกซึ้ง รวมถึงต้องมีทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

กรณ์พิพิญ ปันก้อง (2559) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาการแสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรเป็นด้านความสามารถในการสร้างสรรค์และกระตุ้นความสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถวัดได้จากจินตนาการ ความยืดหยุ่น และวิสัยทัศน์

บงกช วิจิ (2560) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่น ๆ ด้วยวิสัยทัศน์และมีจินตนาการ มีความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านความคิด ความสนใจและความต้องการ

หรือพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างด้วยวิชาทศิลป์ และมีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการทำงานที่เป็นที่มี การสื่อสาร การบริหารเวลาการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ โดยใช้กระบวนการใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (รุ่งรัตน์ พลชัย, 2563)

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2561) ภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง คุณลักษณะของผู้นำที่มีความรู้ มีบุคลิกภาพและมีพุทธิกรรมทางสังคม มีความสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานมีความคิดสร้างสรรค์ ใช้ความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของบุคลากร สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี คิดสร้างสรรค์เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ทางด้านความรอบรู้ ให้พริบ และมีข้อมูลในเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหา เนื่องจากการแก้ปัญหาของผู้นำต้องอาศัยความรู้ที่จะกำหนดแนวทางความคิดการมีเชาว์ปัญญาจะช่วยให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคล่องแคล่ว สามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและสามารถรับมือกับความขัดแย้ง หรือความวุ่นวายได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ต้องมีความถูกต้อง มีพลังที่จะพัฒนาอุปสรรค และเป็นคนที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ การสร้างทีมงาน การฟัง การตัดสินใจอย่างมีอิสระ และความรู้ในการดำรงรักษาบุคลากร

ดาสรรค์ วงศ์มีชัย (2562) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการกระตุ้น จูงใจให้ผู้ร่วมงานหรือบุคคลอื่น ๆ ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายด้วยแนวคิดที่ริเริ่มและสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการหรือวิธีการใหม่ ๆ บนความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความสร้างสรรค์ในกระบวนการทำงาน

พุทธชาติ ภูจอมจิต (2562) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่น ๆ ด้วยบุคลิกภาพ จินตนาการและความยืดหยุ่น โดยวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ อย่างท้าทายและสร้างสรรค์

วิสาหกิจชุมชน คำว่า วิสาหกิจ เป็นการประสมคำของคำว่า วิสาห + กิจ = วิสาหกิจ (วิ-สา-หะ-กิจ) แปลตามศัพท์ว่า “งานที่ทำด้วยความกล้าเลี่ยง”

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 และกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2565) “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิธีชีวิตร่วมกันในชุมชนและรวมตัวกันเพื่อประกอบกิจกรรมดังกล่าว ทั้งแบบนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาของครอบครัว ชุมชน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาในการกระตุ้น จูงใจ ด้วยวิสัยทัศน์และมีจินตนาการ ตอบสนองความต้องการด้านความคิดของคนในองค์กร ให้คนในองค์กรดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ความรู้ เชาร์ปัญญา บุคลิกภาพและพุทธิกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ๆในการดำเนินงาน มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน โดยมีความถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความยืดหยุ่น สร้างทีมงาน ดำรงรักษาบุคลากร และมีให้พริบในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาด้วยความสร้างสรรค์

กรณีศึกษา คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ วิสาหกิจชุมชนรักษ์เขabayครี

คุณนงลักษณ์ มณีรัตน์ ประษฐ์ชาวบ้านแห่ง ตำบลเขabayครี อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการทำโถมสเตย์และเปิดสวนท่องเที่ยว เพื่อแก้ปัญหาภิกตผลไม้ในสวนมีราคาตกต่ำ ขายไม่ออกร จึงได้หันมาทำวิสาหกิจชุมชนรักษ์เขabayครีโดยชูจุดเด่นสวนทุเรียน 100 ปี, สวนมังคุด 100 ปี ซึ่งเป็นแนวคิดการทำโถมสเตย์ที่แรกของ จ.จันทบุรี โดยได้แนวคิดจาก ท่านอาจารย์ไฟโรจน์ แสงจันทร์ จามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปัจจุบันเป็นประธานกลุ่mvิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนรักษ์เขabayครี

การทำวิสาหกิจชุมชนนี้ จะสำเร็จได้ผู้นำต้องอาศัยความรู้และภูมิปัญญาขององค์กรในชุมชน ซึ่งต้องเริ่มจากการสร้างเครือข่ายองค์กรในชุมชน การร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ซึ่งจะสามารถเห็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้จากองค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ Vision

ผลกระทบจากการผลไม้ตกต่ำ คุณนงลักษณ์จึงได้มีแนวคิดที่จะทำวิสาหกิจชุมชนรักษ์เขabayครีขึ้นมา ด้วยความกล้าที่จะปรับเปลี่ยน เรียนรู้และปรับรับสิ่งใหม่ๆ ใช้ความคิดใหม่ ๆ ใน การแก้ปัญหา กล้าที่จะนำพาองค์กรผ่านช่วงวิกฤตด้วยการวางแผนอย่างมีเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาคุณภาพของชุมชนอย่างยั่งยืน ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้ความรู้ และรักษาภูมิปัญญาของชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ และเกิดความภาคภูมิใจ ทั้งนี้ การดำเนินการด้านกลยุทธ์ขององค์กรต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการวางแผนทิศทางในการทำงานให้เกิดประโยชน์อย่างรอบด้าน ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำงาน ผู้นำจึงต้องหมั่นพัฒนาตนเองด้านความรู้และความสามารถอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันได้ ซึ่งสังเกตจากการมีวิสัยทัศน์ได้จากการตั้งเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จทางด้านคุณภาพชีวิต ชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการมอง全局 มองกว้างและมองรากฐานไปถึงอนาคต ปัจจุบันคุณนงลักษณ์ได้ปลูกฝังให้ลูกหลานที่อยู่ในชุมชนคิดต่อยอดกลุ่mvิสาหกิจชุมชนรักษ์เขabayครีด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดีถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังอันเป็นวิสัยทัศน์ที่น่าชื่นชมอย่างมาก

2. การขับเคลื่อนองค์กรด้วยภาวะผู้นำ Leadership

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ด้านการขับเคลื่อนองค์กรนั้น จำเป็นต้องใช้หลักหลายทักษะนอกเหนือจากการมีสติปัญญาและไหวพริบแล้ว แต่จะต้องมีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง คิดและมองปัญหาพร้อมทั้งเห็นทางออกของปัญหาอย่างหลากหลาย มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถโน้มน้าวใจ เพื่อให้ทีมงานหรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการดำเนินงานร่วมกัน มีวุฒิภาวะทางจิตใจและการมีมนต์เสน่ห์ ไม่ อ่อนไหวต่อสิ่งใดง่าย ๆ สังเกตได้จากการเริ่มต้นในการตั้งวิสาหกิจชุมชน ที่ไม่ได้รับความสนใจและยอมรับจากคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนไม่เชื่อว่าจะสำเร็จแต่คุณนงลักษณ์ได้ทำให้เห็น ค่อยๆ สร้างความเชื่อ ความศรัทธาจากชาวบ้านผ่านการทำ คำพูดที่มีว่าศิลป์และความมุ่งมั่น ยึดมั่นในสิ่งที่ตั้งใจและทำให้สำเร็จอย่างสม่ำเสมอ ไม่ยอมท้อต่ออุปสรรคด้วยแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้น ดำเนินงานด้วยใจ ไม่เอารัดเอาระบีบ ถ้อยที่ล้ออย่างอาศัยกัน ให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยการรักษาและพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ภูมิปัญญา และผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นกล่าววิสำคัญในการสร้างรายได้เข้าชุมชน อีกทั้งยังมีทักษะทางสังคมที่ค่อยประสานความร่วมมือในการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานภาครัฐ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรักษ์เขabayครีเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง การพัฒนาการท่องเที่ยวผ่านผู้นำชุมชน รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่องตามปฏิทินฤดูกาล

3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ Think Critically

ในสถานการณ์ที่พบกับปัญหา สิ่งที่เป็นจุดเด่นที่สามารถนำทางความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับชุมชนรักษ์ฯ เบาฯ ศรีดีของการมีความคิดอันชาญฉลาด คิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีสายตาที่ที่เฉียบคมของผู้นำ ที่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ สังเกตได้จากการเก็บเม็ดทุเรียนมาขาย การนำผลไม้ตามฤดูกาลมาสร้างเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชิมและฝึกทำ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้อิ่ง การผลิตน้ำหวานจากรากทำที่เป็นผลไม้ขึ้นชื่อและมีจำนวนมากในชุมชน ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการแก้ปัญหาโดยการดึงจุดเด่นของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาและประสบการณ์ผ่านกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผลในการพิจารณา ได้รับรองอย่างรอบคอบ ในกรณีตัดสินใจทำสิ่งใดคุณลงลักษณ์จะเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่เพื่อให้มีข้อมูลหลักฐานที่เพียงพอประกอบ นอกจากนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในเรื่องการจัดการกับปัญหาขยะในชุมชน ก็ทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่เพียงแต่สนใจผลตอบแทนหรือกำไร แต่สนใจสิ่งแวดล้อมอันช่วยพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน

4. การดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ Creativity

การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ให้มีมูลค่าขึ้นมานั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่คุณลงลักษณ์ สร้างให้เกิดขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตแบบเก่าและแบบใหม่เข้าด้วยกัน เป็นการดึงจุดเด่นของชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ เช่น การดึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนเรื่องการชุดป่อน้ำ การหาน้ำซับไต้ดิน โดยใช้กระถางมัง การปลูกและดูแลต้นทุเรียนที่มีอายุกว่า 100 ปี มีกิจกรรมสาธิวิธีการเก็บผลไม้ นอกจากนี้ ยังมีการแปรรูปผลไม้ และกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวในชุมชน ขวัญชีวิตของชาวสวน ซึ่งการบูรณาการวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเข้ามาแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นการริเริ่มพัฒนาที่เป็นการต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่เพื่อสิ่งที่ดีกว่าและยั่งยืน ทั้งนี้ การดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์เน้นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งใหม่ด้วยวิธีแบบใหม่ จึงต้องมีการศึกษาและพัฒนาอย่างไม่หยุดยั่ง

กรณีศึกษา คุณวรรณี บุญสวัสดิ์ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเบาฯ ศรี

จันทบุรีมีการปลูกทุเรียนกันมากในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม ชาวสวนมักจะประสบปัญหาผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน โดยเฉพาะทุเรียนหมอนทองที่มีน้ำหนักตั้งแต่ 4 กิโลกรัม ขึ้นไป จะถูกพ่อค้ากดราคา ดังนั้นคุณวรรณี บุญสวัสดิ์ หรือป้าแกลบ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเบาฯ ศรี อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี จึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหานี้โดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุเรียนทดสอบ โดยการแนะนำของท่านอาจารย์กมลพิพิพ พยัพ วิเชียร โดยวิสาหกิจชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้นั้น จะต้องอาศัยผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่สนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีความสร้างสรรค์ จนสามารถผลิกวิถีใหม่ให้เป็นโอกาสได้ โดยผู้นำใช้สร้างสรรค์จะต้องมีคุณสมบัติตามองค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ Vision

คุณวรรณี บุญสวัสดิ์ หรือป้าแกลบ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเบาฯ ศรี อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี มีความขยัน ตั้งใจ ไม่ยอมท้อต่ออุปสรรค มีความอดทนในการสร้างวิสาหกิจชุมชนนี้ขึ้น เพื่อช่วยคนในชุมชน และนำพาคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเริ่มจากการมุ่งพัฒนาสถานประกอบการให้สามารถทำงานอย่างมีความสุขในสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างวัฒนธรรมในองค์กรในการบริหารในแนวคิดที่ว่า “ไม่มีลูกจ้าง ไม่มีนายจ้าง ทุกคนคือครอบครัว” และมีแนวคิดในการทำงานที่ว่า “การทำงานอย่างมีความสุข สนุกกับการทำงาน ผลงานก็จะออกมาดี” ซึ่งตรงกับสินค้าที่ผลิตออกมานั้น ที่จะต้องมีคุณภาพดี เหมาะสมกับราคาก็จะได้รับการตอบรับที่ดี ทำให้ลูกค้ามีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้าและเป็นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การขับเคลื่อนองค์กรด้วยภาวะผู้นำ Leadership

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของคุณวรณี บุญสวัสดิ์ หรือป้าแกลบ เป็นการบริหารองค์กรแบบแนวรับโดยให้ความสำคัญกับสมาชิกในองค์กรเป็นอันดับแรก โดยบริหารงานด้วยใจ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความไว้วางใจ มีความเอื้อเพื่อเพื่อแล้ว เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนากระบวนการทำงาน เพราะมีความเชื่อว่างานจะสำเร็จได้ ทุกคนต้องร่วมมือ ร่วมใจช่วยเหลือกัน โดยการทำงานต้องพึงพาอาศัยรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน การทำงานเป็นทีมด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาล มีคุณธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันในองค์กร

3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ Think critically

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีสายตาที่ที่เฉียบคมของผู้นำที่แก่ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สำคัญ ดังที่คุณวรณี บุญสวัสดิ์ หรือป้าแกลบได้คิดวิเคราะห์และประเมินการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทุกเรียนทดสอบ เพื่อแก้ปัญญาทุกเรียน ลั่นตลาด ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการแก่ปัญหาโดยการผลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ดึงจุดด้อยให้กลายมาเป็นจุดเด่น ผ่านประสบการณ์และกระบวนการคิดที่ใช้เหตุผลในการพิจารณาต่อต่องอย่างรอบคอบ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาองค์กร ให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต

4. การดำเนินงานนอกรอบ Creativity

ในอดีตคุณวรณี บุญสวัสดิ์ หรือป้าแกลบ มีอาชีพขายกล้วยทอด แต่สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์จากการขายกล้วยทอดมาปรับประยุกต์ พัฒนาและต่อยอดมาแปรรูปเป็นทุเรียนทอดกรอบ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า มีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตให้สินค้ามีมาตรฐานและคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น โดยได้รับแรงสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว โดยสามีเป็นผู้พัฒนาเครื่องจักรในการผลิตสินค้า และการปันผล ให้สมาชิกได้มีผลตอบแทน อีกทั้งยังได้ใบอนุสินิการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดองค์กรแห่งความสุข ดังที่ ท่านพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า “คนสำราญงานสำเร็จ” นอกจากจะพัฒนาคุณภาพชีวิตแล้ว ยังส่งผลถึงครอบครัวด้วย ช่วยให้คุณในชุมชนมีอาชีพ และช่วยพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนให้มีความกินดี อยู่ดี สร้างความสามัคคี และความภาคภูมิใจให้กับชุมชนอีกด้วย

สรุป

การบริหารงานในวิสาหกิจชุมชนเข้าบ่ายศรีประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนและเป็นที่รู้จักของคนภายนอก แต่การประสบความสำเร็จนั้นเป็นเพียงยอดของภูเขาหน้าแข้งที่พ้นขึ้นมาใหม่เท่านั้น หากมองให้ลึกซึ้งลงไปถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนเข้าบ่ายศรีประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ดังนี้

- การเป็นต้นแบบ ผู้นำของวิสาหกิจชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่าง ๆ ของวิสาหกิจชุมชน แสดงให้สมาชิกได้เห็นว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นไปได้และสามารถเกิดขึ้นจริงได้ด้วยการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มประสิทธิภาพ ผู้นำวิสาหกิจสามารถแสดงออกถึงภาวะผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจและความมุ่งมั่น ท้ายที่สุดแล้วก็จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกได้

- การให้ข้อมูลป้อนกลับ รับฟังซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ให้กำลังใจกันและกัน พูดคุยกันและกัน ให้ข้อมูลเพิ่มเติมให้มากที่สุด นอกจากนี้ต้องแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จ เพื่อส่งต่อความสำเร็จให้กับทุกคนในองค์กร

3. การเผยแพร่หน้า มีความจริงในการปรับปรุงข้อผิดพลาด ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา ผู้นำกล้าที่จะพูดถึงปัญหา และร่วมกันค้นหาแนวทางการแก้ไขอย่างรับฟังและรอบคอบ
4. การเห็นค่าของผู้อื่น ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีและความแตกต่างของกันและกัน ไม่มองว่าใครเด่นหรือสำคัญกว่าใคร ส่งเสริมความยุติธรรมและความเท่าเทียมในการทำกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน
5. การสร้างความมุ่งหวัง กำหนดเป้าหมายร่วมกันและสร้างบรรยากาศในการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีความสุขและเดินหน้าได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน
6. การเคาระจุดบวก มอบหมายงานให้เหมาะสมกับคนเพื่อเต็มศักยภาพของสมาชิกในองค์กรอุ่นมาให้เต็มประสิทธิภาพและให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด มอบหมายงานและกระจายงานตามความเหมาะสม ทั้งในแง่ของสมรรถภาพและประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : สรุปแนวคิดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

บรรณานุกรม

- พัชรา วนิชวงศ์. (2560). การพัฒนาภาวะผู้นำ: จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- รุ่งรัตน์ พลชัย. (2563). ภาวะผู้นำกับการบริหารในยุคดิจิทัล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน. 1(3), 53-62.
- สมฤทธิ์ การเพ็ง และประยุทธ ชูสอน. (2557). ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัฒน์:แนวคิดและการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพมหานคร: คลังนานาวิทยา.
- สรีรัตน์ โตเขียว. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- กรณ์พิพิญ ปันอัง. (2559). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา吕布ี เขต 3. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พุทธชาติ ภู่อมจิต. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น. 17(1), 109-117.
- ดาสารรค วงศ์มีชัย. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ ของวิทยาลัยเทคนิคในเขตภาคใต้ สารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561). องค์ความรู้ภาษาอักษรไทย. ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เดลินิวส์.
- บงกช วิจิบ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองจังหวัด ปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2565). พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. ออนไลน์: จาก <https://www.moac.go.th/download/pos%207608.pdf>. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

เข้ามารักษา : ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน
หมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช¹

Khao Aom Fah Thay Thieves: Local Wisdom in Utilizing the Herbs in the Community Khao Om village, Tambon Pleen Nakhon Si Thammarat Province

โขติกา สุทธิมุสิก², เกษรา สักมาส³, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุหะมัด⁴,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดโช แหน้ำแก้ว⁵, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พงศ์ประสิทธิ์ อ่อนจันทร์⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 2 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรเอกชน จำนวน 3 คน กลุ่มประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากฟ้าทลายโจร จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง นำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับอาการก่อนใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร: ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบร่วมสมุนไพรฟ้าทลายโจร มีประโยชน์อย่างมากแก่คนในชุมชน สามารถบรรเทาอาการต่างๆ ได้ดี และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บอกต่อ กันจากรุ่นสู่รุ่น การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร: ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบร่วมสมุนไพรฟ้าทลายโจร เป็นจำนวนหลายครัวเรือน เพื่อใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการต่างๆ แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร: ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเข้ามารักษาเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบร่วม การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรที่เป็นพืชสมุนไพรในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นสามารถนำสมุนไพรมาใช้ได้ลูกวิธี และสามารถใช้รักษาอาการเบื้องต้นได้

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร , แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาสารนิพนธ์ 2 สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

²นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

³นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

⁴อาจารย์ที่ปรึกษาหลักสารนิพนธ์

⁵อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์

⁶อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์

Abstract

The purpose of this research was to study the wisdom of utilization of Fa Talai Joon herbs. in the village of Khao Om, Pleung Subdistrict, Nakhon Si Thammarat Province and to study ways to promote the herbs of Fa Thalai Thieves in the village of Khao Om, Pleung Subdistrict, Nakhon Si Thammarat Province Four groups of informants consisted of A group of village philosophers, 2 people, a group of public health officials, 2 people, a group of government officials and private organizations, 3 people, and a group of people who take advantage of Andrographis thieves, 5 people, totaling 12 people. proposed by descriptive analysis

The results showed that the information about the symptoms before utilizing the local wisdom of the Fah Talai Jone herb: the local wisdom on the use of the Fah Talai Jone herb in the community. Khao Om Village, Pleang Subdistrict, Nakhon Si Thammarat Province It was found that Fa Talai Chon herb is very useful to the people in the community. Able to relieve various symptoms well and is a local wisdom that has been passed down from generation to generation. Utilization of Local Wisdom of Fa Talai Chon Herbs: Local Wisdom in Use of Fa Talai Chon Herbs in the Community of Khao Om Village, Pleung Sub-district, Nakhon Si Thammarat Province It was found that there were many households growing the herb Fah Talai Thieves. Guidelines for Promotion of Use of Local Wisdom Herb Fah Talai Bandit: Local Wisdom in Use of Fah Talai Bandit Herbs in the Community, Khao Om Village, Pleung Subdistrict, Nakhon Si Thammarat Province It was found that the promotion of the utilization of Fa Talai Chon herbs which are local medicinal plants Local people can use herbs in the right way. and can be used to treat initial symptoms

Keywords : utilization of local wisdom, Fa Talai Chon herbs, guidelines for promoting the use of local wisdom, Fa Talai Chon herbs

บทนำ

พืชสมุนไพร เป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคภัย ใช้เจ็บตั้งแต่โบราณ จนกลายเป็นวัฒนธรรมด้านสุขภาพถือเป็นปัจจัยสีที่มีความจำเป็นต่อการ ดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมีหลักฐาน ที่แสดงว่ามนุษย์ รู้จักใช้พืชสมุนไพรมานานกว่า 6,000 ปี แต่ หลังจากที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาตาม ลำดับ ก็มีการสังเคราะห์และผลิตยาจากสารเคมีในรูปแบบ ที่ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง (วรรณภा อ่างทอง, ทรงคุณ จันทร์, ระพันธ์ ศิริสัมพันธ์, 2564 : 237 จึงทำให้การใช้สมุนไพรลดลงจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรักษาภูมิปัญญาเหล่านี้ให้คงอยู่ใน สังคมไทย ซึ่งในความเป็นจริงภูมิปัญญาจากสมุนไพรมีสรรพคุณต่างกันออกไป บางชนิดมีรากติด บางชนิดมีฤทธิ์ช่วยในเรื่องของการลดไข้ นิยมน้ำส่วนของใบและลำต้นได้ดีมากทำยา.rักษาโรค แก้ท้องเสียลดอาการ คอกอักเสบ และรักษาโรคให้หวัดใหญ่ ปัจจุบันมีการใช้ยาที่มีอย่างกว้างขวางทั้งเป็น ยาสามัญประจำบ้านและใช้ในโรงพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟ้าทลายโจร ถือได้ว่าอยู่ในบัญชียาหลัก แห่งชาติ (บัญชียาสมุนไพร) ของกระทรวง สาธารณสุขในหมวดหมู่ยา.rักษากลุ่มอาการ และระบบทางเดินหายใจ นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพร

ทดแทนยาแผนปัจจุบันตามแผน ยุทธศาสตร์ 20 ปี (เมทินี หลิมศิริวงศ์, อมร สมเมธพัฒน์, ปิติภานุญา กาญจนากุกช์, 2562)

เมื่อกล่าวถึงสมุนไพรฟ้าทลายโจร เป็นสมุนไพรแก้อักเสบ แก้ติดเชื้อ แก้เจ็บคอ แก้ไข้ แก้ห้องเสีย นอกจากนี้ยังใช้ฟ้าทลายโจรในการป้องกันรักษาและรักษาไข้หวัด ส่วนตำราเภสัชกรรมไทย ได้จัดให้ฟ้าทลายโจรมีสรรคุณรักษาไข้ ฝี หนอง แก้อักเสบ และอื่น ๆ อีกมาก ฟ้าทลายโจรยังได้รับ การคัดเลือกจากการพัฒนาการแพทย์และการแพทย์แผนทางเลือกให้เป็นสมุนไพรแห่งปี พ.ศ. 2548 โดยส่งเสริมให้ใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบัน หลักได้ระบุให้ใช้ฟ้าทลายโจรในการรักษา อาการไข้ เจ็บคอ และห้องเสีย (ชนิดไม่ติดเชื้อ) (สัมฤทธิ์ วงศ์ทิพยฉัตร, 2549) ทั้งนี้พื้นที่ชุมชนบ้าน เข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช อาชีพของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพ เกี่ยวกับการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกผลไม้ตามฤดูกาลและปลูกพืชผักสวนครัว ทั้งนี้ในชุมชนบ้าน เข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในทางภูมิศาสตร์ของชุมชนเหมาะสมแก่การปลูกพืช สมุนไพรและบางชนิดเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฟ้าทลายโจรประกอบกับ ช่วงนี้ได้เกิดสถานการณ์ที่มีโรคระบาดโควิด 19 คนในชุมชนจึงหันมาสนใจใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรเพื่อทำ หน้าที่ด้านทันทานโรคต่าง ๆ เช่น รักษาอาการเมื่อการเจ็บคอ เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนตำบล เปลี่ยน, 2560)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง เข้าอมฟ้าทลายโจร : ภูมิปัญญาห้องถินในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจร หมู่บ้านเข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรักษาไว้ ซึ่งภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน และสามารถต่อยอดภูมิปัญญาห้องถิน ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างมูลค่าของสมุนไพรฟ้าทลายโจร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช
- เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรเป้าหมาย

- กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของประชากรชาวบ้าน จำนวน 3 คน ได้แก่
 - กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 2 คน เลือกเฉพาะจงเนื่องจากเป็นผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร เป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสมุนไพร และยินดีให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
 - ประชากรชาวบ้านชุมชนบ้านเข้าอม จำนวน 1 คน เลือกเฉพาะจงเนื่องจากมีความรู้ความสามารถในเรื่องสมุนไพรและยินดีให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
- กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณะสุข จำนวน 2 คน เลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และสาธารณสุขและแนวทางพัฒนาสมุนไพรฟ้าทลายโจรในตำบลเปลี่ยน อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
- เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรเอกชน จำนวน 4 คน โดยเลือกแบบเจาะจงเพื่อถูก ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาห้องถิน
- ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาฟ้าทลายโจร จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจงผู้ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาฟ้าทลายโจร ข้อดีและข้อจำกัดต่าง ๆ ของสมุนไพร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง เขาอม ฟ้าทลายโจร : ภูมิปัญญา ห้องถินในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเขาอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัย และผลการ สังเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานเป็นแนวทางตามประเด็นการศึกษา

2.2.1) แบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับอาการก่อนใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาห้องถิน สมุนไพร ฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเขาอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาห้องถินสมุนไพร ฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเขาอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาห้องถินสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในชุมชน หมู่บ้านเขาอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

3. ผลการวิจัย

3.1 อาการก่อนใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาห้องถินสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเขาอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1.1) สมุนไพรฟ้าทลายโจร มีประโยชน์อย่างมากแก่คนในชุมชนสามารถใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรบรรเทาอาการห้องเสียได้ค่อนข้างมาก เป็นภูมิปัญญาห้องถินที่บกต่อ กันจากรุ่นสู่รุ่น สมุนไพรฟ้าทลายโจร มีทธิ์ บรรเทาอาการต่าง ๆ มีตัวยาออกฤทธิ์หลายตัวฟ้าทลายโจรไม่เป็นพิษ สามารถกินเป็นยาบำรุงสุขภาพได้อีกทั้งฟ้าทลายโจรเป็นยาขมเจริญอาหาร

3.1.2) มีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการอักเสบได้ค่อนข้างน้อย ไม่ค่อยมีการนำสมุนไพรฟ้าทลายโจรมาใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการอักเสบ เพราะส่วนใหญ่ไม่ค่อยพบ อาการอักเสบใด ๆ และก็ยังมีคนที่นำสมุนไพรฟ้าทลายมาใช้ประโยชน์ได้เป็นจำนวนนึง เช่นช่วยบรรเทาอาการ อักเสบได้ดี โดยเฉพาะต่อมTHONซิลอักเสบ หลอดลมอักเสบ แต่จะช่วยเห็นผลลัพธ์ในการอักเสบที่ไม่รุนแรง

3.1.3) การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการติดเชื้อได้ดีพอสมควร สามารถช่วยรับการเจริญเติบโตของเชื้อโรคที่เป็นจุดเริ่มต้นของการติดเชื้อ แล้วช่วยรักษาอาการของโรคติดเชื้อ เชิญบพันของระบบทางเดินหายใจ สามารถช่วยลดการติดเชื้อ ระงับการเจริญเติบโตของเชื้อโรคที่เป็นจุดเริ่มต้นของการติดเชื้อ โดยใช้ต้นฟ้าทลายโจรมาฝึ่งลมให้แห้งและหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ และต้มกับน้ำดื่ม

3.1.4) การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการเจ็บคอได้ค่อนข้างมาก เพราะในช่วงสถานการณ์ Covid – 19 ระบาดหนัก ได้มีอาการไอและอาการเจ็บคอ ในการบรรเทาอาการเหล่านี้ได้ดี จึงทำให้ได้ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรได้ค่อนข้างเยอะ สมุนไพรฟ้าทลายโจรช่วยยับยั้งอาการติดเชื้อในคอ และทุเลาอาการเจ็บคอได้ในระดับหนึ่ง

3.1.5) การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการไอ สมุนไพรฟ้าทลายโจรสามารถบรรเทาอาการไอได้อย่างดี เพราะฟ้าทลายโจร มีฤทธิ์บรรเทาอาการเจ็บคอ แก้ไข้หัวด และยังมีฤทธิ์ช่วย

ยับยั้งแบคทีเรียอ้ออย่างดี สามารถนำไปใส่ในน้ำร้อนเพื่อดีมบรูเทาอาการไอตั้งแต่โบราณ และทั้งนี้ยังได้ใช้ประโยชน์ในช่วงการแพร่ระบาดในสถานการณ์โควิดได้เป็นอย่างดี

3.2 การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าลายโจร ในหมู่บ้านเข้าอม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.1) การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลดี ภายในท้องถิ่นบ้านเข้าอม มีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าลายโจรกันอย่างทั่วถึง แต่ละครัวเรือนมีการปลูกสมุนไพรฟ้าลายโจรไว้ใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการป่วยต่าง ๆ เช่นอาการไอ อาการเจ็บคอ เป็นต้นสมุนไพรฟ้าลายโจรสามารถหาได้ง่ายภายในชุมชน

3.2.2) มีการปลูกสมุนไพรฟ้าลายโจรเป็นจำนวนหลายครัวเรือน ซึ่งคิดว่าในครัวเรือนมีการนำสมุนไพรฟ้าลายโจรมาใช้ประโยชน์ได้พอประมาณสมุนไพรฟ้าลายโจร ถือว่าเป็นสมุนไพรที่มีรสมีคุณภาพและมีสรรพคุณในการบรรเทาอาการต่าง ๆ ได้หลายอาการ มีการปลูกสมุนไพรฟ้าลายโจรกันไว้บริเวรพื้นที่บ้าน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการต่าง ๆ ได้ดี

3.2.3) ในการโฆษณาเมืองสมัยนี้ความสร้างสรรค์ และทันสมัยในระดับนึง เพราะมีการโฆษณาผ่านทางสื่อต่าง ๆ หลายช่องทาง เพื่อเป็นทางเลือกให้คนทุกกลุ่มได้เข้าถึง และสามารถรู้จักผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ทำจากฟ้าลายโจร ในการใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการป่วย ต่าง ๆ และมีความทันสมัย เพราะการใช้สื่อออนไลน์ เป็นการนำเอากลไนโลย米าใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

3.2.4) มีบรรจุภัณฑ์มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างเห็นได้ชัด มีลักษณะเฉพาะอย่างเช่นการมีรูปสมุนไพรฟ้าลายโจรอยู่หน้าบรรจุภัณฑ์อย่าเห็นได้ชัด และชัดเจน และมีทั้ง มีบรรจุภัณฑ์อย่างหลากร้ายทั้งกระปุก และแบบซอง เหมาะแก่คนทุกกลุ่มไว้เป็นทางเลือกในการเลือกซื้อได้หลายรูปแบบตามความพึงพอใจ

ที่มา : (โซติกา สุธิมุสิก, ถ่ายเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2564)

3.3 แนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรฟ้าทลายโจร

3.3.1) โดยการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรที่เป็นพืชสมุนไพรในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นสามารถนำสมุนไพรมาใช้ได้ถูกวิธีและสามารถใช้รักษาอาการเบื้องต้น เพราะสมารถใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรฟ้าทลายโจรได้อย่างหลากหลาย และพื้นที่ในชุมชนก็สามารถปลูกขึ้นไว้ใช้เพื่อให้ประโยชน์ได้หลากหลาย

3.3.2) สามารถส่งเสริมด้านตลาดได้ดี เพราะผู้คนจะได้เลือกใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรที่มีคุณภาพ และมีประโยชน์ สามารถบำรุงร่างกายได้ โดยได้รู้แหล่งที่ค้าขายทำให้หาสมุนไพรได้ง่าย การขยายมีการโฆษณาผ่าน สื่อหลายสื่อ เพื่อเป็นช่องทางการซื้อให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อหลากหลายช่องทาง

3.3.3) การส่งเสริมผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทลายโจร มีหลากหลายรูปแบบ มีการส่งเสริมการนำ สมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ถือเป็นการพึงพาตโนmegใน การรักษา และบรรเทาอาการเบื้องต้นซึ่งทุกคนทำ เองได้ที่บ้าน และมีการมีแนวทางด้านการส่งเสริมสมุนไพรฟ้าทลายโจรโดยการปลูกสมุนไพรฟ้าทลายโจรเพิ่ม เพื่อ ใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการต่าง ๆ และยังมีแนวทางในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทลายโจรโดย การใช้ประโยชน์จากฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการป่วย เช่น อาการไอ อาการเจ็บคอ เป็นต้น

ที่มา : (芝ติกา สุทธิมุสิก, ถ่ายเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2564)

อภิปรายผลการวิจัย

เข้ามามีบทบาทในชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเข้าม ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาสอดคล้องกับสุนันท์ บริบูรณ์ (2565) มีแนวทางด้านการส่งเสริม ผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทลายโจรโดยการใช้สมุนไพรฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการไข้ต่าง ๆ และมีแนวทางการส่ง เสริมผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทลายโจร มีหลากหลายรูปแบบ มีการส่งเสริมการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ถือเป็นการพึงพาตโนmegใน การรักษา และบรรเทาอาการเบื้องต้นซึ่งทุกคนทำเองได้ที่บ้าน และมีการมีแนวทางด้าน การส่งเสริมสมุนไพรฟ้าทลายโจรโดยการปลูกสมุนไพรฟ้าทลายโจรเพิ่ม เพื่อใช้ประโยชน์ในการบรรเทาอาการ ต่าง ๆ

และยังมีแนวทางในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สมุนไพรฟ้าทลายโจรโดยการใช้ประโยชน์จากฟ้าทลายโจรในการบรรเทาอาการป่วย เช่น อาการไอ อาการเจ็บคอ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

- 1) การใช้ไม้ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดอันตราย และไม่มีความรู้ในการใช้ยาสมุนไพรในการบรรเทาอาการ ต่าง ๆ
- 2) การใช้รับประทานเกินปริมาณและระยะเวลาที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดผลข้างเคียง เช่น อาเจียน ผื่นขึ้น ปวดศีรษะ เป็นต้น และไม่ควรรับประทานติดต่อกันเกิด 3 เดือน เพราะส่งผลเสีย ต่อตับ

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่อง การขยายพันธุ์ของพืชสมุนไพรฟ้าทลายโจรของคนในชุมชน หมู่บ้านเข้าom ตำบลเปลี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) ควรศึกษาเรื่อง การสำรวจความต้องการในการบริโภคพืชสมุนไพรฟ้าทลายโจรของคนในชุมชน หมู่บ้านเข้าom ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ทราบว่าผู้บริโภค มีความต้องการพืชสมุนไพรฟ้าทลายโจรในรูปแบบหรือลักษณะแบบใด

3) ควรศึกษาเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของพืชสมุนไพรฟ้าทลายโจร ในหมู่บ้านเข้าom ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีความทันสมัยมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง เข้าomฟ้าทลายโจร : ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรฟ้าทลายโจรในชุมชน หมู่บ้านเข้าom ตำบลเปลี่ยน จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องขอขอบคุณ ผศ. ดร.เชษฐาณุหะมัด, ผศ.ดร.เดชา แซน้ำแก้ว, ผศ.พงศ์ประสีตช์ อ่อนจันทร์ และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- วรรณภา อ่างทอง, ทรงคุณ จันทร์, ระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์. (2564). การสำรวจเพื่อสร้างพิกัดทาง ภูมิศาสตร์ การแปรรูปสารสกัดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องยาทางการแพทย์ใน เขตป่าเข้าจังหวัดร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บัญชียาหลักแห่งชาติ. (2556). บัญชียาหลักสมุนไพร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- เมธินี หลิมศิริวงศ์, ออมร สมเมราพัฒน์, บิติกาญจน์ กาญจนaphakch. (2563). การผลิตสารมาตราฐาน Andrographolide จากฟ้าทลายโจร. นนทบุรี : สำนักยาและวัตถุสเปคติด กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์.
- สัมฤทธิ์ วงศิพยัตต์. (2549). ยาน่ารู้ ฟ้าทลายโจร. จันทบุรี : สถาบันการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเปลี่ยน. (2560). รายละเอียดของแผนยุทธศาสตร์พัฒนา. นครศรีธรรมราช : สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเปลี่ยน.
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กลุ่มงานวิชาการและคลังความรู้. (2564). บทบาท ของสมุนไพร และยาแผนไทยในสถานการณ์โรคโควิด-19 ระบาด. นนทบุรี : กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2551). คู่มือการใช้ สมุนไพรไทย-จีน.

กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

ฉลาดชาย ร่มิตาณนท์. (2536). ความหลอกหลอนทางชีวภาพ : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาในสิทธิ ชุมชน

การกระจายอำนาจจัดการทรัพยากร. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ชลทิตย์ เอี่ยมobaองค์ และวิศนี สิลทะกุล. (2533). ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่ง วิทยาการ

ชุมชน ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการชุมชน หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราษฎร์.

ทรงศักดิ์ ปัสดินธุ. (2559). สมุนไพรกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านเชียงเหียงเป็นต้นฉบับเขวา อำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม, 2(6),

140-152.

ไตรพร วัฒนาnat จันทนา พัฒนาเสสช และสรุชnee เศรษฐคิลา. (2562). การเปรียบเทียบวิธีทดสอบการ ผันแปรของ

น้ำหนักยาแคปซูลฟ้าทะลายโจรตามตำรา 5 เล่ม. วารสารการแพทย์แผนไทย และแพทย์ทางเลือก.

17(3), 390-402.

นวิยา ชัยเป้า. (2561). ผลของสมุนไพรฟ้าทะลายโจรต่อการขันส่งไออกอนในเซลล์เยื่อบุผิวทางเดิน หายใจมนุษย์.

วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ. 21(3), 293-298.

นฤพงศ์ ภูนิค, ภาควิชี ใจยะมะย, ศิริกุล มะโนจันทร์, ชัยรัตน์ ตันตราวัฒน์พันธ์, ดวงรัตน์ ตันติกลยารณ์.

(2561) ผลของสารเอนโดกราโฟลีด์ต่อการอยู่รอดและการแบ่งตัวของเซลล์ ตันกำเนิดมีเซนโค้มที่แยก

จากไขกระดูกของมนุษย์. ธรรมศาสตร์เวชสาร, 18(1), 93-103.

ฉันทนา อารมณ์ดี. (2557). การสกัดแยก andrographolide และ 14-deoxy-11} 12- didehydroandrogra

pholide จากฟ้าทะลายโจร : กรณีศึกษา คณะเภสัชศาสตร์. (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น : คณะ

เภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วริษฐา ศิลาก้อน, อรุณ ธนาเขตไพบูลย์, สุควร์ตัน หอมหวาน, ณรงค์ชัย จักขุกา, บังอร ศรีพาณิช

กุลชัย, และวนดี อิ่มเอ้อมทรัพย์. (2545). การพัฒนาสูตรตำรับเจลฟ้าทะลายโจรในการออกฤทธิ์ ต้าเชื้อ

จุลินทรีย์ : กรณีศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.(รายงานการวิจัย). อุบลราชธานี : คณะ

เภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

วีระพงษ์ อินทร์ทอง. (2541). การวิเคราะห์การเจริญเติบโตของฟ้าทะลายโจร ภายใต้สภาพแวดล้อม พิษณุโลก

กรณีศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล

สงคราม.

รองเงิง : วัฒนธรรมสู่ความปฏิสัมพันธ์ของชาวปัตตานี

Ronggeng: The relationship of Pattani

จิรัชยา เจียวกก¹, สมฤติ สงวนแก้ว², โอม เกตุส่ง³, อาราฟัต บินดุเหล็ม³

Jirachaya Jeawkok , Somrudee Saguankaew , Dome Ketsanga , Arafat Bindulem

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของศิลปการแสดงrongเงิงกับคนในชุมชน โดยใช้ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลคือคุณครูผู้ฝึกสอนวงดนตรีรองเงิง ผู้ที่กำลังเรียน รองเงิงที่มีความสนใจในศิลปการแสดงrongเงิง นักแสดงrongเงิงที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปการแสดงrongเงิง และประชาชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงrongเงิง รวมจำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาสรุป เรียบเรียง และอธิบาย เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ศิลปการแสดงrongเงิงได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน 3 ลักษณะได้แก่ (1) ปฏิสัมพันธ์ แบบผิวเผินจากการที่คนในชุมชนได้รับชมการแสดงแต่งกาย การแสดง และรับฟังเสียงบรรเลง (2) ปฏิสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนเป็นขบวนที่เป็นกฎเกณฑ์ของโครงสร้างของวงดนตรีที่ปราศจากผู้ฟังซ้อม บทเพลงและเนื้อร้อง และห่วงห้ามการระelmanของรองเงิง (3) ปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมและตัดสินใจเป็นการผสมผสานดนตรีและการแสดง มากจากประเทศตะวันตกผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านทำให้เกิดวัฒนธรรมร่วม อีกทั้งศิลปการแสดงrongเงิงยัง เป็นศิลปะที่มีความเฉพาะ สามารถสื่อสารออกมายังในรูปแบบของดนตรี ท่าทาง และการแต่งกายที่มีกลิ่นอายของ ศิลปการแสดงร่วมสมัยอย่างลงตัว

คำสำคัญ (Keyword) : รองเงิง, ปฏิสัมพันธ์, คนในชุมชน, ปัตตานี

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹Assistant Professor, Ph.D. in Bachelor of Arts Program Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkhla University, Pattani Campus

²อาจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

²Lecturer in Bachelor of Arts Program Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkhla University, Pattani Campus

³นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี

³Student in Bachelor of Arts Program Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkhla University, Pattani Campus

Abstract

This research study aimed to study the relationship of Rong-ngeng performing arts with people in the community. The qualitative research method was based on observation and interviews with the informants. Teacher of the Rong-ngeng orchestra, Students who are interested in Rong-ngeng Performing, and Rongen performers with knowledge of the art of Rongen performing and people who have knowledge about Rong Neng performances, totaling 15 people. The data were analyzed by summarizing, compiling and descriptive explanations.

The results showed that Ronggeng performing arts have three types of interaction between people in the community as follows: (1) Superficial interaction; It's a place where people in the community get to watch the costumes, performances and listen to the music played. (2) Exchange interaction; It's a tradition that is a rule of the subordinate structure of Pattani that appears through the nature of training. Songs and Lyrics and chanted Ronggeng's dance. (3) Participatory and decision-making interaction; It's a combination of music and performances from the West, folk instruments, and a common culture. In addition, Rongengen is a unique art that can be communicated in the form of music, gestures, and costumes that perfectly blend with the scent of performing arts.

Keywords : Rong-geng, Relationship, People in Community, Pattani province

บทนำ

วัฒนธรรมแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันตามความเชื่อ ความนิยม วิถีชีวิตของคนในสังคมอาจมี การนำ วัฒนธรรมของกลุ่มอื่นเข้ามาปรับปรุงบ้าง เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนมีการเลียนแบบและนำมาปรับแต่งกับวัฒนธรรมของ ตนได้เสมอ โดยเฉพาะการแสดงพื้นบ้านมักคล้ายคลึงกับการแสดงในพื้นที่ใกล้เคียงกัน (ปี่ยวดี มากพา, 2555) และ ยังเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งมีวิวัฒนาการตลอดเวลา วัฒนธรรมลা�ยูในประเทศไทยคือวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่นับถือศาสนา อิสลาม มีภาษา ความเชื่อ การดำเนินวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธแม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ถือเป็นชนก ลุ่มน้อยในดินแดนดังเดิมที่บรรพบุรุษของตนเองอาศัยอยู่ก่อน นั่นคือกลุ่มคนในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็น เขตพื้นที่ที่ครอบคลุมในห้าจังหวัด โดยแบ่งศูนย์อำนาจที่สำคัญ 2 แห่งนับเป็นเมืองท่าสำคัญในบริเวณตอนกลางของ คาบสมุทรลायูโดยแบ่งได้เป็นปัตตานีทางฝั่งตะวันออก คือ ปัตตานียะลา นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลา และไทรบุรีทางฝั่งตะวันตก (ยงยุทธ ชูแวน, 2550)

ศิลปะการแสดงrongengในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ แม้จะมีน้อยแต่รองเงิงคือศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็น เอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และความเชื่อทางวัฒนธรรมและเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังควรเรียนรู้ และอนุรักษ์ไว้ การใช้ลีลาของนิมมือที่คลิ้วไหวสอดคล้องกับท่วงท่าของเพลงชา และเพลงเร็วที่บรรเลงประกอบการแสดง นักแสดงมีความส่งงามด้วยท่วงท่าของการรำที่มีความนิ่งศิลปะการแสดงและดนตรีพื้นบ้าน เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมที่สร้างสรรค์มาจากบรรพบุรุษ และเป็นเครื่องหมายแสดงเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้านสามารถ ใช้บรรเลง เพื่อความรื่นเริง คลายความเหนื่อยจากการทำงาน โดยจะบรรเลงควบคู่ไปกับการแสดง และการละเล่น ใช้บรรเลงเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ การแสดงพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิตและจิตใจของคนในชุมชน

อย่างเห็นได้ชัดความสามัคคีในชุมชนและยังเป็นศาสตร์ในการพื้นฟูบ้ำดจิตใจอีกด้วย (สูรศักดิ์ เพชรคงทอง, 2564) การเต้นรอนเงินเริ่มได้รับความนิยมและการแสดงในวันเจ้าเมืองปัตตานี ต่อมาภายหลังได้แพร่หลายลงสู่ชาวบ้านและไปสู่ถิ่นอื่น ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาการเต้นรอนเงินเริ่มถูกหอดทิ้งได้รับความนิยมน้อยลง เพราะ มีได้เน้นศิลปะมากนัก จนเหลือผู้ที่สอนรองเงินและคณะกรรมการเงินในแบบจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพียงไม่กี่คนและศิลปะการเต้นรอนเงินเริ่มมีบทบาทน้อยลงในสังคม ศิลปินรองเงิน จึงมีการพัฒนาการเต้นรอนเงินให้มีความน่าสนใจเข้ากับยุคและสมัยปัจจุบันมากขึ้น (จิระเดช นุกูลโรจน์, 2562)

ทั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศิลปะการแสดงรองเงินและคนในชุมชนจังหวัดปัตตานีที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ตามสังคม บริบท ของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชนจึงได้สนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องของศิลปะการแสดงรองเงินและคนในชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชนของจังหวัดปัตตานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชนจังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ คุณครูผู้สอนรองเงิน จำนวน 3 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ นักแสดง ผู้ที่เรียนรองเงิน นักดนตรีในคณะ จำนวน 8 คน และ 3) กลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับรองเงิน ได้แก่ ประชาชนผู้ซึ่งมีการแสดงรองเงินและมีความรู้เกี่ยวกับรองเงิน 4 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชน ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ และแนวคิดการแสดงรองเงิน สำหรับอิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชน ผ่านการตั้งคำถาม และสำหรับใช้ในการสร้างเครื่องมือมี 2 เครื่องมือ ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใน การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงรองเงินกับคนในชุมชน

2) แบบสังเกตพฤติกรรมแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยเครื่องมือทั้ง 2 เครื่องมือ ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

การเก็บข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้แนวคำถามที่เกี่ยวข้องวัตถุประสงค์ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ในการศึกษาจะมีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นของปฏิสัมพันธ์ ของศิลปะการแสดงรองเงินและคนในชุมชน ผ่านแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบสัมภาษณ์

รวมไปถึงข้อมูลส่วนอื่น ๆ ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามข้อคำถามการวิจัย มีการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจอำเภอเมือง และอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เนื่องจาก พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีการถ่ายทอดความรู้ของศิลปะการแสดงรองเงิง ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง คนในชุมชนกับศิลปะการแสดงรองเงิง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาตีความและสรุปผล สำหรับการวิเคราะห์ นั้นผู้วิจัยเลือกวิธีการแบบพรรณนาวิเคราะห์ ร่วมกับการวิพากษ์ ทั้งในส่วนของการถ่ายทอดวัฒนธรรมและเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของศิลปะการแสดง รองเงิงซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อชุมชนโดยวิเคราะห์และตีความต้องทำความรู้จากทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัย ที่ผ่านมาร่วมพิจารณา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง รองเงิง : วัฒนธรรมสู่ปฏิสัมพันธ์ของชาวปัตตานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

รองเงิง : ปฏิสัมพันธ์แบบผิวเผิน

การแสดงรองเงิงจังหวัดปัตตานีนั้น เป็นวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงรองเงิงภาคใต้ ครั้งเมื่ออดีตเกิดจาก การนำหลักการแสดงชีลามาพัฒนาการแสดงรองเงิง โดยมีลักษณะการแต่งกายตามรูปแบบดังนี้

ลักษณะการแต่งกายในรูปแบบที่ 1 ผู้ชายผู้หญิงการเงยกรอนเท้า (ฉลุยา) สวมเสื้อคอกลม แขนยาวผ่าครึ่งอก (ตื้อ โล่มลางอ) เสื้อและกางเกงสีเดียวกัน มีผ้าคาดหัวด้านนอกซิ่งเอวยาวลงมาเหนือเข่าเล็กน้อย (ฉลีแน) สวม หมวกสีดำ (ซอเกะ) ซึ่งผ้านุ่งหัวด้านนอกเป็นตัวบ่งชี้ฐานะผู้แสดง เช่น ผู้มีฐานะดีจะนุ่งผ้าใหม่ยกดินเงินดินทองจาก รัฐ กลันตัน รองลงมาคือผ้าใหม่อย่างดีลายโต ๆ ผ้าฝ้ายธรรมชาติ มีการสูนใส่ผ้าโซร่องปาเตี๊ยะ ผู้หญิงสวมเสื้อบางแขน ยาวผ่าอก หรือเสื้อคอขวາแขนสามส่วน ผู้หญิงสวมกระโปรงแบบคล้ายผ้าชิ้นหรือผ้าถุงยาง อาจมีผ้าคลุมไหล่ปักดิ้น เงินดินทองตามฐานะผู้แสดง และ

ลักษณะการแต่งกายในรูปแบบที่ 2 จะมีความนิยมในปัจจุบันมากกว่าการแต่งกายในรูปแบบแรกโดยผู้แสดง ใช้ผ้าสอดดินเงินดินทองตัดเย็บเป็นกางเกง หมวก และเสื้อผ้าของผู้หญิง ให้เป็นคู่สีเดียวกัน หรือตามความชอบของ การแสดงในแต่ละคณะ

ทางด้านเครื่องดนตรีประกอบได้แก่ ไวโอลิน แมนโดลิน แอคคอเดียน รำมะนา ซ้อง มาราคัส เป็นต้น โดย การบรรเลง นักดนตรีจะนั่งหน้ากระดานเรียงจากไวโอลินไปตามลำดับ เครื่องดนตรีแต่ละชิ้นจะแบ่งหน้าที่ โดย 1) ไวโอลิน มีหน้าที่ในการดำเนินทำนองหลัก 2) แมนโดลิน มีหน้าที่สอดประสานทำนองหลัก 3) แอคคอเดียน มีหน้าที่ ดำเนินทำนองและเสียงประสาน 4) รำมะนา (บานอ) รำมะนาใบใหญ่ มีหน้าที่ดำเนินจังหวะหลัก รำมะนาใบเล็ก มีหน้า ที่สอดแทรกจังหวะเพื่อสร้างลีลาจังหวะ และ 5) ซ้อง มีหน้าที่กำกับจังหวะหลักให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แต่ปัจจุบันมีเครื่องดนตรีอื่นเข้ามาผสมผสานอีกด้วย คุณะในการแสดงการแสดงรองเงิงนั้นเป็นการแสดง ที่มีความโดดเด่นในลักษณะของการแสดงหมู่ นิยมรักกันเป็นคู่ไม่น้อยกว่า 5 คู่ ยืนเป็นแถวตอน ผู้ชาย 1 แล้ว ผู้หญิง 1 แล้ว เว้นระยะระหว่างแถวเสมอ กันเพื่อความสวยงาม ผู้แสดงมีความสูงที่ใกล้เคียงกัน ก่อนและหลังการแสดงใน ทุก ๆ เพลง ผู้แสดงจะต้องسلامหรือกราด้วยแบบช้ามุสลิม (ทักษาย) เมื่อจบเพลงก็ทำเช่นเดียวกัน ผู้แสดงต้องใจจำ ท่ารำและสามารถนับจังหวะเพลงได้ จุดเด่นของการแสดงรองเงิงในแบบสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการเปลี่ยน

จังหวะเพลงช้า - เร็ว ความพร้อมเพรียง ลีลาท่าทางในการสื่อสารนี้ เพื่อความสวยงามของการแสดง

ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการแสดงของเจ้าหัวดีปัตตานีจะเป็นลักษณะของการรับชมการแต่งกาย และการระบำรำร้อง (การแสดง) ที่สวยงามตาม สำเนียงเสียงเพลงที่ไฟแรงเสนาะหูทำให้ผู้ชมที่ได้รับฟังรู้สึกถึงความนุ่มนวลของเสียงดนตรี ทั้งไวโอลินที่เป็นเครื่องมือในการนำทำงาน แม่นโดยลิน และแอคคอร์ดีียน สลับเสียงผสมผสาน กลองรำมานา ช้อง หรือมาคาดส่องกีช่วยเป็นส่วนผสมให้กลมกลืนเพิ่มอรรถรสให้เป็นบทเพลงที่น่าสนใจ จึงทำให้ผู้ที่ได้รับฟังปลื้มปิตไม่น้อย อีกทั้งยังทำให้ผู้ฟังเข้าใจและมีปัจจัยพื้นฐานร่วมรองรับมากขึ้น จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์แบบผิวเผินระหว่างผู้ฟังและคนแสดง

รองเงิง : ปัจจัยพื้นฐานแบบแลกเปลี่ยน

กลุ่มผู้ที่สนใจในการแสดงรองเงิงเข้ามาเรียนรู้ฝึกการแสดงและการเล่นดนตรี จึงเกิดเป็นการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยมีกฎเกณฑ์ประกอบการเรียนรู้ในการแสดงรองเงิง เพื่อสร้างความสามัคคีและการคงไว้ซึ่งท่ารำตามแบบฉบับ 7 ประการ คือ 1) ต้องทำตัวตลอดร่างให้อ่อนไหวหลีกเมื่อนอกไม่ไหวในยามสายลมโซย 2) ต้องพยายามทำตัวให้เบา และเต้นให้นิ่มนวล ละเอียดอ่อน ให้สมกับเราเป็นศิษย์มีครู 3) ต้องก้าวเท้าและแกว่งมือให้ตรง จังหวะดนตรี 4) ต้องมีใจสงบปราศจากอารมณ์ตื่นเต้น ขณะแสดงหน้ายิ้มแย้ม แจ่มใส เปรียบเสมือนแสงอรุณจะขึ้นสู่ท้องฟ้า 5) สายตาต้องว่องไวอย่าให้ล้าหน้าหรือล้าหลังในยามที่แสดงกันเป็นหมู่ 6) อย่าให้เกิดความริษยาเกิดขึ้นในหมู่คณะ เพราะความอิจฉา ริษยา เป็นลักษณะการกิณีที่คุณดีพึงจะหลีกเลี่ยง อย่าให้แพร่พาโนในดวงกมล 7) อย่าแสดงกิริยาหงิ้ยผิวอันอาจเป็นที่มาแห่งความรังเกียจของบรรดาผู้ที่ศนารอบ ๆ ตัวเรา โดยลีมตัวเหมือนถ้วยเหลือง ลีมเปลือก เพราะผู้ที่เริ่มฝึกใหม่ๆ นั่นย่อมเสื่อมผลไม่ทิ้งไม่สิ้น受益หรือเหมือนเพชรน้ำดีที่ยังไม่เจียระไน อีกทั้ง การแสดงรองเงิงของชาุมุสลิมนั้นเป็นการรำแบบสุภาพ ไม่แตะเนื้อต้องตัวกัน และมีการแบ่งระดับการแสดงรองเงิง ปัตตานี ดังนี้ แบบชนชั้นสูง เน้นความสุภาพ เรียบร้อย แบบชนชั้นกลาง ไม่หยาบโลน และไม่สุภาพจนเกินไป รักษาไว้ซึ่งความเป็นศิลปะของรองเงิงปัตตานีแบบชนชั้นต่ำ มีความหมายโลน ไม่เน้นศิลปะ เน้นความสนุกสนาน

“...การส่งต่อวัฒนธรรมรองเงิงนั้นปัจจุบันจะมีเพียงแต่ในสถานศึกษาเป็นส่วนมาก ซึ่งเมื่อก่อน การละเล่นรองเงิงในชุมชนจะมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ตามสถานศึกษาบางแห่งโดยคุณครูผู้สอนจะถ่ายทอดผ่านรายวิชาภาษาอาหรับและดนตรีให้แก่นักเรียนจากหลายเกิดเป็นวงเด็กเล็กเล่นดนตรีโดยใช้ชื่อว่า อะนาบุหลัน...” (นายวิรพันธ์ ภูพงษ์, สัมภาษณ์เมื่อ 2 ตุลาคม 2565)

โดยผู้ฝึกสอนต้องฝึกเครื่องดนตรีทุกชนิดตั้งแต่ไวโอลิน แม่นโดยลิน แอคคอร์ดีียน รำมานา ช้อง และ มาคาดส เพื่อหาเครื่องดนตรีที่ตนถนัด พร้อมทั้งเข้าใจถึงบทบาทสำคัญของแต่ละเครื่องดนตรี ประกอบกับการแสดงด้วยเช่นกัน โดยเริ่มฝึกตั้งแต่บทเพลงที่ง่ายๆ อย่างลาญดูວอ จนไปถึงบทเพลงที่ผู้ฝึกไม่ถนัด รวมถึงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ฝึกต้องพึงปฏิบัติจนเกิดการการปฏิสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานแบบแลกเปลี่ยนในการแสดงรองเงิงจังหวัดปัตตานีจะมีลักษณะ 2 ลักษณะให้เห็นคือการแสดงแต่งกาย และการระบำรำร้อง (การแสดง) ชนบทที่เป็นกฎเกณฑ์ของโครงสร้างรองเงิงปัตตานีที่ปราฏผ่านลักษณะการฝึกซ้อม บทเพลงและเนื้อร้อง และท่วงท่าการระบำ (การแสดง) เป็นลักษณะโครงสร้าง ชนชั้นในความเชื่อและยึดถือกฎเกณฑ์ของกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้รองเงิงและผู้รับการถ่ายทอด

รองเงิง : ปัจจัยพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมและตัดสินใจ

ปัจจุบันรองเงิงเริ่มมีการอบรมผ่านองค์กรอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการเข้ามายึดบทบาทของภาครัฐ

ในการออกแบบนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมที่ต้องการยกระดับวัฒนธรรมให้มีความเป็นโดดเด่น งดงาม ไม่แพ้ชาติอื่น ขณะที่นโยบายภาครัฐได้ออกนโยบายผ่านกระทรวงวัฒนธรรมและสถาบันวัฒนธรรมในการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมรัฐบาลยังได้สนับสนุนวัฒนธรรมบ้านเกิดที่ได้รับความนิยมของชาวบ้านมาแต่เดิม โดยแต่เดิมที่รัฐบาลไม่ได้สนับสนุนและการสั่งห้ามแสดงศิลปะการแสดงท้องถิ่นบางชนิด ก่อนที่รัฐบาลจะกลับมาสนับสนุนและเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ

“...เมื่อก่อนรัฐบาลไม่ได้สนับสนุนแม้ยังมีการสั่งห้ามแสดงศิลปะการแสดงท้องถิ่นหลายอย่าง พอต่อมา รัฐบาลก็มาสนับสนุน ทำให้การแสดงพื้นบ้านมีเอกลักษณ์มากขึ้นผ่านกระทรวงวัฒนธรรม...”
บุญเจริญ บำรุงชู, สัมภาษณ์เมื่อ 15 กันยายน 2565; ประสิทธิ์ รัตนมนี, สัมภาษณ์เมื่อ 19 ตุลาคม 2565)

การแทรกแซงนโยบายทางศิลปวัฒนธรรมของรัฐบาลส่งผลให้นาฏศิลป์ไทยบางส่วนถูกกำหนดเป็นมาตรฐานของกรมศิลปากร และกลายเป็นมาตรฐานขึ้นนำนาฏศิลป์พื้นบ้านอื่น ๆ ภายใต้เวลาต่อมา ซึ่งการสถาปนาความเป็นเอกลักษณ์ของรองผู้ปกครองที่นำมายังปัจจุบันนี้ทั้งที่มาจากราชสำนักและนโยบายของภาครัฐนั้นจึงเป็นไปเพื่อการนำมายังผลประโยชน์ของชนชั้นปักครองที่นำมาใช้กับการสถาปนาอำนาจของผู้ปกครองในขณะนั้นการที่นักฟอร์มเงิงและการกลับมาใช้ชูโรง เชิงปัจจานีแบบราชสำนักเพื่อสนับสนุนและเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ ซึ่งนำมาสู่การกำหนดอนุรักษ์รองเงิงปัจจานี จึงเกิดการซวยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างภาครัฐและชุมชนและได้เป็นการปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม

ขณะที่รองเงิงยังถูกควบคุมอยู่ภายใต้ศาสนานิปัตตานี เพื่อแสดงถึงความหมายของวัฒนธรรมมุสลิม โดยการไม่อนุญาตให้ผู้หญิงรำเริงและการแตะตัวกัน ดังนั้นรองเงิงเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ ใน 3 รูปแบบ ทั้งด้านการปฏิสัมพันธ์แบบผู้พิเศษ ด้านปฏิสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยน และด้านปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วม ทั้งสิ่งล้วนแล้วมาจากการประกอบของการแสดงรองเงิงทั้งเครื่องดนตรี การแต่งกาย และการร่ายรำ ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่มาของชื่อไว้ว่า

“...เมื่อก่อนมีกลองรำมะนากับช่อง ซึ่งทำด้วยแผ่นเหล็กหนา ๆ เสียงกลองรำมะนาจะดัง ก้อง ก้อง และเสียงตีช่องเหล็กดังเงิง แจ้ง กีเสีย มีการเรียกขานการละเล่นนี้ตามเสียงของดนตรีที่ได้ยิน คือ กีอง แจ้ง แต่คำว่ากีอง ในภาษาฯลฯแปลว่าบ้าๆบอ ซึ่งไม่ดี จึงแกลงออกเสียงเพี้ยนเป็นรอง และเพี้ยน แจ้ง เป็น เงิง เลยกลายเป็น รองเงิง...” (นายชิรพันธ์ ภู่วงศ์, สัมภาษณ์เมื่อ 2 ตุลาคม 2565)

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลเพิ่ม ที่เสริมอีกว่า

“...รองเงิงในปัจจุบันทำให้รองเงิงมีความโดยเด่นในเรื่องของบทเพลงที่มาเป็นเสียงดนตรี เช่น ลาภู ดูວ ลานัง บูเจี๊ปซัง จินตาชาญ มะอินังลามา มะอินังชา...” (ประกายทิพย์ ผ่องอำนวย, สัมภาษณ์ เมื่อ 21 กันยายน 2565)

โดยเมื่ออดีตคำว่ารองเงิงนั้นไม่ใช่ภาษาฯลฯพื้นถิ่นแต่อย่างใด แต่มีการสันนิษฐานว่าคงมาจากเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงนั่นเอง ซึ่งเมื่อก่อนมีกลองรำมะนากับช่อง ซึ่งทำด้วยแผ่นเหล็กหนา ๆ เสียงกลองรำมะนาจะดัง ก้อง และเสียงตีช่องเหล็กดังเงิง แจ้ง กีเสีย มีการเรียกขานการละเล่นนี้ตามเสียงของดนตรีที่ได้ยิน คือ กีอง แจ้ง แต่คำว่ากีอง ในภาษาฯลฯแปลว่าบ้าๆบอ ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่เป็นมงคลดีนัก จึงแกลงออกเสียงเพี้ยนเป็น

รอง และลิ้นชามลายไม้สันทัดในการออกเสียงและจึงมีการอักเสียงแข็ง เป็นเงี้ยง เลยกลายเป็นรองเงี้ยงในปัจจุบัน ทำให้รองเงี้ยงมีความโดดเด่นในเรื่องของบทเพลงที่มาเป็นเสียงดนตรี เช่น ลาภูดูว่อง ลานั้ง ปูโจ๊ะปีชัง จินตาชาวยัง มะอันงามา มะอันงาชวา อะเนะดีดี เป็นต้น อีกทั้งยังมีการแต่งกายที่บ่งบอกถึงความเป็นชาววังเมื่อครั้งอดีต

จะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการแสดงรองเงี้ยงจังหวัดปัตตานีผ่านเครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลอย่างผสมผสานมาจากฝักฟักของตะวันตกอย่างໄวโอลิน ซึ่งจากເອົ້າຢະການ แล้วเครื่องประกอบจังหวะ รำมนาบานອ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ผสมกับการร่ายรำที่มีการผสมผสานเข้าจึงเกิดวัฒนธรรมสัมผัสระหว่างชาวตะวันตกและชาวลายจังหวัดปัตตานี ทำให้รองเงี้ยงเป็นวัฒนธรรมที่มีเรื่องเล่าที่ยาวนาน ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดการผสมผสาน จึงเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีความผูกพันระหว่างวัฒนธรรมและคนในชุมชนจังหวัดปัตตานี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รองเงี้ยง : วัฒนธรรมสู่ปฏิสัมพันธ์ของชาวปัตตานี ผู้ศึกษาได้นำมาอภิปรายดังนี้

รองเงี้ยงและปฏิสัมพันธ์แบบผิวนิเณน นั้นสะท้อนผ่านการแต่งกาย และการรำรำร้องที่สายสอดดงตาม สำเนียงเสียงเพลงที่เพาะเจาะเสนาะหุทำให้ผู้ชุมที่ได้รับฟังรู้สึกถึงความนุ่มนวลของเสียงดนตรี การแสดงรองเงี้ยงปัตตานีมีความโดยเด่นในทุกรอบวนการของการแสดง ทั้งด้านของการแต่งกาย การร่ายรำ และเสียงดนตรี สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งนภา สถิตย์ธรรม (2564) ที่ได้กล่าวถึงการแต่งกาย คือผู้ชายนุ่งกางเกงกรอมเท้า (ชลุญา) สวมเสื้อกอกลม แขนยาวผ่าครึ่งอก (ตือ โล้มางอ) เสื้อและกางเกงสีเดียวกัน มีผ้าคาดหัวด้านนอก ช่วงเอวยาวลงมาเหนือเข่าเล็กน้อย (ชลีແນ) สวมหมากสีดำ (ซอເກເງ) ซึ่งผ้านุ่งหัวด้านอกเป็นตัวบ่งชี้ฐานะผู้แสดง เช่นผู้มีฐานะดิจันนุงใหมยกดีนเงิน ดีนหองจากรักษากันตัน รองลงมาคือผ้าไหมอย่างดีลายเต ฯ ผ้าฝ้ายธรรมชาติ และผ้าโซร่งปาเต๊ะ ผู้หญิงสวมเสื้อ蝙蝠แขนยาวผ่าออก หรือเสื้อคอขวากันสามส่วน นุ่งผ้ากรอมเท้าลักษณะคล้ายผ้าชั้นหรือผ้าถุงยาว อาจมีผ้าคลุมไหล่ปักดีนเงินดีนทอง ตามฐานะผู้แสดง ลักษณะการแต่งกายในรูปแบบที่ 2 จะมีความนิยมในปัจจุบันมากกว่าการแต่งกายในรูปแบบแรกโดยผู้แสดงใช้ผ้าสอดดีนเงินดีนทองตัดเย็บเป็นกางเกง หมวด และเสื้อผ้าของผู้หญิงให้เป็นคู่สีเดียวกัน หรือตามความชอบของการแสดงในแต่ละคณะ เครื่องดนตรี ได้แก่ ໄວໂອລິນ ແມ່ນໂດລິນ ແອຄໂຕເຍນ รำมนา ซึ่งมาราคัส โดยผ่านเพลงและความหมายดังนี้ เพลงลายดูว่อง เป็นเพลงเร็ว ซึ่งเพลงหมายถึง “เพลงที่สอง” เพลงล้านั้น เป็นเพลงเร็วและช้าสลับกัน ซึ่งเพลงหมายถึง น้ำใสที่ไหลhardt น้ำตาที่ไหลhardt เพลงปูโจ๊ะปีชัง ซึ่งเพลงหมายถึง “ยอดทอง” เปรียบเสมือนยอดแห่งความรักที่กำลังสดชื่น เพลงจันตาชาวยัง ซึ่งเพลงหมายถึง ความสำนึกรักอันดูดีมี เพลงอาเนะดีดี ซึ่งเพลงหมายถึง ลูกบุญธรรมหรือลูกสุดที่รัก เพลงมะอันงาชวา เป็นเพลงช้าซึ่งเพลงหมายถึง แม่นมหรือพี่เลี้ยงชาวชวา คำร้องเดิมมาจากชาวเพลงมะอันงามา ซึ่งเพลงหมายถึง แม่นมหรือพี่เลี้ยง เป็นเพลงเก่าแก่สอดคล้องกับสุภาษี วัชรสุขุม (2542) เรื่องรองเงี้ยงนาฎศิลป์พื้นเมืองภาคใต้ พบร่วบกันที่นี่เป็นที่นิยมเด่นกันมาแต่โบราณ เช่นเพลงลายดูว่อง เป็นเพลงเอกของการแสดงรองเงี้ยง ถ้ามีการแสดงรองเงี้ยงขึ้นเมื่อใด จะได้ยินเพลงลากูดูว่อง เมื่อนั้น เพลงนี้เป็นเพลงพื้นฐานของเพลงรื่องเงี้ยงทั้งหลาย มี 2 จังหวะ (ลากู แປລວ່າ เพลง ดูວ່າ ແປລວ່າ สອງ) คือจังหวะเต้นและจังหวะเล่นเท้าซึ่งจังหวะเต้นและจังหวะเล่นเท้านั้นนำไปใช้ในเพลงอื่นหรือพลิกแพลงใช้ในเพลงอื่นได้อีก เช่นเดียวกับเพลงงามแสงเดือนในร่วงมาตรฐานใช้ท่าสอนสร้อยมาลา เมื่อมีรำงไม่ว่าจะเป็นการรำงชาวบ้านหรือรำงในงานรื่นเริงใด เมื่อผู้รำได้ยินเพลงรำงขึ้นก็จะลุกขึ้นมารำด้วยท่าสอนสร้อยมาลาเสมอ ช่วงแรกของเพลงลายดูว่องจะเป็นจังหวะช้า เมื่อเกือบจบเพลงดนตรีจะเปลี่ยนเป็นจังหวะเร็ว ผู้เต้นจะเปลี่ยนลีลาท่าเต้นเป็นเล่นเท้าเต้าขา-ช้ำยสลับกันไป ความสวยงามน่าดูของเพลงนี้อยู่ตรงตอนจบจังหวะเร็วนี้เอง

รองเงี้ยงและปฏิสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนนั้นมีข้อที่เป็นกฎหมายของโครงสร้างรองเงี้ยงปัตตานีที่ปราฏผ่านลักษณะการฝึกซ้อม บทเพลงและเนื้อร้อง และท่วงท่าการรำ (การแสดง) เป็นลักษณะโครงสร้างชั้นขั้นให้เชื่อ

และยึดถือภูมิคุณที่ของกลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้รองเงิงและผู้รับการถ่ายทอด เป็นความเชื่อที่ผูกติดกับการแสดงผ่านการส่งต่อวัฒนธรรมที่ต้องมีผู้สอนต่อ เช่นเดียวกับที่กาญจนฯ แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) ได้อธิบายถึงลักษณะที่ถูกกำหนดจากภูมิคุณที่ของโครงสร้างสังคมและการสร้างสรรค์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากมนุษย์ผู้กระทำการ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้ฝึกสอนต้องฝึกเครื่องดูดนตรีทุกชนิดตั้งแต่ไวโอลิน แมนโดลิน แอกคอดี้น รำมนา ช่อง และมาราคัส เพื่อหาเครื่องดนตรีที่ตนนัด พร้อมทั้งเข้าใจถึงบทบาทสำคัญของแต่ละเครื่องดนตรี ประกอบกับการแสดงด้วยเช่นกัน โดยเริ่มฝึกตั้งแต่บทเพลงที่ง่ายๆ อย่างลาญดูວ จนไปบทเพลงที่ผู้ฝึกไม่นัด ซึ่งผู้ฝึกต้องเข้าใจถึงความแตกต่างในเครื่องเล่นตระศ และหน้าที่ของมัน เช่น ไวโอลิน มีหน้าที่ในการดำเนินทำงานของหลักแม่นโดลิน มีหน้าที่สอดประสานทำงานของหลัก แอกคอดี้น มีหน้าที่ดำเนินทำงานและเสียงประสานรำมนา (บานอ) รำมนาใบใหญ่ มีหน้าที่ดำเนินจังหวะหลัก รำมนาใบเล็ก มีหน้าที่สอดแทรกจังหวะเพื่อสร้างลีลาจังหวะ ช่องมีหน้าที่กำกับจังหวะหลักให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแต่ทุกเครื่องดนตรีก็ย่อมมีความยกของการฝึกซ้อมที่แตกต่างกัน ขณะที่สุภา วัชรสุขุม (2542) ได้อธิบายถึงรองเงิงนาฎศิลป์พื้นเมืองภาคใต้ พบร่วมกับเครื่องดนตรีต่างมีความแตกต่างกัน ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ใช้คันชักสีเป็นซอฟท์มีขนาดเล็กที่สุด ส่วนที่เป็นกะโหลกชอยยาว 14 นิ้ว วิธีเล่นใช้หนีบใต้คางแล้วสี เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงแหลม ใส อ่อนหวาน สามารถถ่ายทอดอารมณ์ได้เป็นอย่างดีทั้งอารมณ์สนุกสนานและเศร้าสร้อยผู้เล่นต้องใช้เวลาฝึก 10 ปีขึ้นไปจึงจะใช้การได้ ในการเต้นรองเงิงไวโอลินจะเป็นตัวหลักของการบรรเลงท่วงทำนองเพลง แต่ปัจจุบันบางคณะเพิ่มแม่นดูริน หรือกีตาร์เข้าไปผสมโดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้จังหวะไฟแรงฟังมากขึ้น

รองเงิงและปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมและตัดสินใจ ปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการแสดงรองเงิง จังหวัดปัตตานี ผ่านเครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลอย่างผสมผสานมาจากฝ่ายต่างของตะวันตกอย่าง ไวโอลิน ช่อง จากเอเชีย และเครื่องประกอบจังหวะ รำมนา บานอ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ผสมกับการร่ายรำที่มีการแสดงผสานเข้าจึงเกิดวัฒนธรรมสัมผัสระหว่างชาวตะวันตกและชาวลายจังหวัดปัตตานี ได้รับความนิยมของชาวบ้านมาแต่เดิม สอดคล้องกับบุญรงค์ชัย ปีภูกรัชต์ (2544) ที่ได้กล่าวในหนังสือมานุษย์ดุนตรีวิทยาดุนตรีพื้นบ้านไทยภาคใต้ว่า การฝึกรองเงิงในราชสำนักดังกล่าวเป็นที่นิยมกันในวงของเจ้าเมืองหลายแห่งในบริเวณนั้น ซึ่งหมายความว่ารองเงิงในยุคนั้นเป็นที่นิยมของชนชั้นสูงในวงศ์ล้ายกับการนิยมอุปัมภ์ดุนตรีไทยในวังเจ้านาย ขณะที่รองเงิงยังถูกควบคุมอยู่ภายใต้ศาสนานิปัตตานี เพื่อแสดงถึงความหมายของวัฒนธรรมมุสลิม โดยการไม่อนุญาตให้ผู้หญิงรำรองเงิงและการแตะตัวกัน สอดคล้องกับ ประพนร เรืองนรังค์ (2554) ที่ได้กล่าวว่ารองเงิงยังถูกควบคุมอยู่ภายใต้ศาสนานิปัตตานี เพื่อแสดงถึงความหมายของวัฒนธรรมมุสลิมชนชั้นสูง โดยการไม่อนุญาตให้หญิงผู้ใดฝึกร้องเงิงรวมไปถึงเครื่องแต่งกายและทำรำที่ห้ามมีการแตะเนื้อต้องตัวกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐบาลไม่ได้สนับสนุนและมีการสั่งห้ามแสดงศิลปการแสดงท้องถิ่นบางชนิด ก่อนที่รัฐบาลจะกลับมาสนับสนุนและเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ การแทรกแซงนโยบายทางศิลปวัฒนธรรมของรัฐบาลส่งผลให้นาฏศิลป์ไทยบางส่วนถูกกำหนดเป็นมาตรฐานของกรมศิลปากร และกล้ายเป็นมาตรฐานชั้นนำนาฏศิลป์พื้นบ้านอื่น ๆ ภายใต้เวลาต่อมา ซึ่งการสถาปนาความเป็นกระแสหลักของรองเงิง ปัตตานีทั้งที่มาจากราชสำนักและนโยบายของภาครัฐนั้นจึงเป็นไปเพื่อการนำมายังผลประโยชน์ของชนชั้นปักษ์ที่นำมายังกลับมาเชิดชูรองเงิงปัตตานีแบบราชสำนักเพื่อสนับสนุนและเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ ซึ่งนำมาสู่การกำหนดอนุรักษ์รองเงิงปัตตานี จึงเกิดการซวยเหลือเกือกกลันระหว่างภาครัฐและชุมชนทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมที่ระบุว่ารองเงิงและประชาชน เพราะในอดีตสี่สิบปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันโอกาสการแสดงรองเงิงได้มีการปรับเปลี่ยนจากการละเล่นมาเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สอดรับและสนับสนุนนโยบายของภาครัฐทั้งในการอนุรักษ์และส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงรองเงิง ในลักษณะของท่ารำ ดนตรี และเครื่องแต่งกาย รวมถึงแสดงปฏิสัมพันธ์ของศิลปะการแสดงรองเงิงที่มีความเฉพาะกับคนในชุมชนจังหวัดปัตตานี

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งถัดไป

ควรมีการศึกษาถึงองค์ประกอบของศิลปะการแสดงรองเงิงที่มีส่วนในการเกิดปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการถ่ายทอดศิลปะการแสดงรองเงิง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวiman. (2551). สายරາແທ່ງນັກຄົດທະຫຼວງ ເສຣະຫຼວກສາສຕ່ຽກຮ່າມກັບສື່ສາຮ່າງ. กรุงเทพฯ: ภาพการพิมพ์.

จิระเดช นุกูลโรจน์. (2562). กระบวนการสร้างสรรค์ระบบบ้านมลายูภาคใต้คณะอัสสีมาลา. วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 7(2); 156-179.

ณรงค์ชัย ปภุกรชต. (2544). มนุษยดนตรีวิทยา ดนตรีพื้นบ้านไทยภาคใต้. นครปฐม: วิทยาลัยดุริ-ยางศิลป์
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2554). บุพงปัตตานี คติชนไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: บริษัทวี. พรีນท์
(1991) จำกัด.

ปิยวดี มากรพา. (2555). การสังเคราะห์งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 14(1);
112-117.

ยงยุทธ ชูแวง. (2550). ควบคุมทรัพยากรในราชอาณาจักรสยาม. กรุงเทพฯ : นาก.

รุ่งนภา สถิตย์ธรรม. (2564). การสถาปนารองเงิงกระแหนลักในพื้นที่ปัตตานีในช่วงเวลา พ.ศ. 2439-2494 และ^{อิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ระบบบ้านภาคใต้. ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิต}
^{ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22 วันที่ 25 มีนาคม 2564. หน้า 249-259. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.}

สุภา วัชรสุข. (2542). รองเงิง : นาฏศิลป์พื้นเมืองภาคใต้. ยะลา: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครุยยะลา.

สุรศักดิ์ เพชรคงทอง. (2564). การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและ
ประเพณีท้องถิ่น. วารสารมหาจุฬาลงกรณ์, 8(2); 254-265.

บุคลานุกรม

ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์ บินดุเหล็มและโอม เกตุส่ง. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2565.

จิรัชยา สิงห์พล.(ผู้ให้สัมภาษณ์). จิรัชยา เจียวกก และโอม เกตุส่ง. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอ หนองจิก
จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2565.

ณัฐกุมล แดงละอุน.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์ บินดุเหล็มและโอม เกตุส่ง. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก
จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2565.

บุญเจริญ บำรุงชู.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็มและโถม เกตุส่ง่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2565.

ประกายพิพิญ ผ่องงาม.(ผู้ให้สัมภาษณ์). โถม เกตุส่ง่ และจิรัชยา เจียวกึก. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2565.

ประสิทธิ์ รัตนมนี.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็มและโถม เกตุส่ง่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2565.

พุญยาร์ ฝอยทอง.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และโถม เกตุส่ง่. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2565.

พิรัตร โพธุรี.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และจิรัชยา เจียวกึก. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565.

มุ罕หมัดอิลยัม อะตะวี.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และโถม เกตุส่ง่. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2565.

ละอง ภู่พงษ์.(ผู้ให้สัมภาษณ์). โถม เกตุส่ง่ และจิรัชยา เจียวกึก. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2565.

วชิรพันธ์ ภู่พงษ์.(ผู้ให้สัมภาษณ์). โถม เกตุส่ง่ และจิรัชยา เจียวกึก. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2565.

แฉอาลีช กาเดร.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และจิรัชยา เจียวกึก. โรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2565.

สุภารันต์ สระบ้า.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และโถม เกตุส่ง่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2565.

อัสรี แวนสามะ.(ผู้ให้สัมภาษณ์). อาจารย์พัฒน์ บินดุเหล็ม และโถม เกตุส่ง่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2565.

วิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม
ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Lifestyles of Villagers in Ban Prachathom Community,
Ban Sadet Sub-district,Khiansa District, Surat Thani Province

ไมตรี อินเตรียะ , จิรสุดา ปลายยอด , วิชาญุ เครือรัตน์ , ชนิภา ช่วยชูพู , วิจารินี ชนะทัพ
Mitree Intria , jirasuda Plaiyod , Vichan Kraurat , Chanipa Chuychunu , Wijarinee Chanatup

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเศรษฐกิจและสังคม และศึกษาความสอดคล้องของวิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชากรเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ ในชุมชนบ้านประชาธิรัม หมู่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรและอาชีวในชุมชนบ้านประชาธิรัม หมู่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัด สุราษฎร์ธานี จำนวน 226 ครัวเรือน เป็นผู้มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนละ 1 คน โดยศึกษา ข้อมูลภูมิหลังของแต่ละครัวเรือนจากกิจวัตรประจำวันและแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มีการนำหลักแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับอาชีพ รายได้ รายจ่าย เงินออม ทรัพย์สิน หนี้สิน ความ สมดุลด้านเศรษฐกิจภายในครัวเรือน ทางด้านสังคม การอยู่ร่วมกันและการรวมกลุ่ม ความสามัคคี การแบ่งปัน และ ความเข้มแข็งของผู้นำ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า (1) วิถีชีวิตของ คนในชุมชนบ้านประชาธิรัม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ อยู่ใน ระดับดี (2) คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลัก (3) วิถีชีวิตด้านสังคมที่ช่วยเหลือกันและกัน และต้องการ ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (4) ความสอดคล้องของวิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ใน ระดับปานกลาง

คำสำคัญ วิถีชีวิต, ชุมชนบ้านประชาธิรัม, แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research article aimed to study the lifestyles of villagers in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Khiansa District, Surat Thani Province about economy and society, to study the relations between the lifestyles of villagers in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Khiansa District, Surat Thani Province and Sufficiency Economy Philosophy of villagers who live in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Moo 8, Khiansa District, Surat Thani Province. The samples are the householders from 226 houses who are agriculturists and live in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Moo 8, Khiansa District, Surat Thani Province by studying family backgrounds from dairy routines routines and lifestyles which are related to Sufficiency Economy Philosophy and how they adapt this concept into their economy in terms of careers, earnings, expenses, savings, properties, debt, and the balances of intra-household economy, society, coexistence, association, unity, sharing and the strength of leadership. Data are collected from the questionnaires, interview. The important research findings are as follows: (1) the lifestyles and economy of villagers in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Khiansa District, Surat Thani Province are in the good level, (2) most of the villagers are agriculturists, (3) their society lives in a sharing style and they want to develop their tourist attractions, (4) the villagers' lifestyles in Ban Prachathom Community, Ban Sadet Sub-district, Khiansa District, Surat Thani Province are related to moderate level of Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords : Lifestyle, BanPrachathom Community, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะการประกอบอาชีพดั้งเดิมของคนไทยคือการเกษตรกรรม ที่ต้องอาศัยดินและน้ำเป็นปัจจัยหลัก ต้องพึ่งพิงป่าไม้ เพื่อสนับสนุนความต้องการในการดำรงชีวิตตามปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยาารักษารोคร ซึ่ง มีอย่างอุดมสมบูรณ์ทั่วทุกภาคของประเทศไทย การตั้งถิ่นฐานของคนไทยมักจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนและสังคม ซึ่งลักษณะชุมชนในอดีต จะตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ทำการเกษตร จากการรวมกลุ่มกัน จึงเกิดเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นชุมชนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์เดิม ถูกเปลี่ยนไปตามลักษณะการอยู่อาศัย เพื่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ชุมชนและสังคม มีการพัฒนาการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ศาสนา ความเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้ง เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามพื้นที่ของกลุ่มชนที่อยู่อาศัยที่เรียกว่า ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งในพื้นที่ห่างไกลจากเมือง มีความทุรกันดาร จะมีลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับบ้านเรือน ตั้งแต่อดีต ดังเช่น ชุมชนบ้านประชารธรรม ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคลื่อนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นสถานที่ในการหลบซ่อนตัวของพระคอมมิวนิสต์ในอดีต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คนในชุมชนได้ก่อตัวจนเริ่มหนาแน่น เมื่อพระคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยย้ายออกจากป่าสู่เมือง จึงเกิดเป็นชุมชนที่ผู้คนจากต่างถิ่นหลังให้เข้ามายังจังหวัดที่ดินเป็นถิ่นที่อยู่เพื่อการทำกิน ด้วยพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่รกราก

มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเกษตรกรรมของประเทศไทย โดยเฉพาะการทำสวนเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ทุเรียน มังคุด ฯลฯ ซึ่งในอดีตเป็นที่รู้จักกันดีในการทำสวนยางพาราแบบเชิงเดี่ยว (วิโซติ จรรุ่งโรจน์. 2558)

ปัจจุบันชุมชนบ้านประชาธรรม มีวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป มีคนน้อยหลักหลายสายเชื้อมโยงสัมพันธ์ กายในชุมชน จนเป็นเครือข่ายการคุ้มครองที่สำคัญต่อวิถีชีวิตการอยู่อาศัยและการดำรงชีพ เป็นแบบพื้นพ้าธรรมชาติ และยังเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน ลักษณะวิถีชีวิตดังกล่าว เป็นความสุขของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ท่ามกลางกระแสนแห่งการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นรอบๆ ชุมชน

ลักษณะดังกล่าว�ังมีให้พบเห็นในชุมชนบ้านประชาธรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อศึกษาถึงชุมชนอื่นๆ ตามหมู่บ้านรอบๆ ชุมชนบ้านประชาธรรม มีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการดำเนินชีวิตภายในตัวการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในชุมชนใกล้เคียง เห็นว่า ด้วยการแข่งขันทางการค้า เช่น อาชีพเกษตรต้องเร่งทำการผลิตสินค้าด้านการเกษตร เพื่อให้ได้ผลิตผลในปริมาณที่มาก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินกำลัง มีการบุกรุกทำลายต้นไม้ใหญ่ เพื่อขยายพื้นที่ทำการ ดินเริ่มเสื่อมจากการใช้ยาฆ่าแมลง และสารเคมี ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นความแห้งแล้ง โลพิษในน้ำและอากาศ การใช้ทรัพยากรอย่างไม่จำกัดในยุคบริโภคนิยม มีเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาแรงงานที่เคยทำการเกษตรในครัวเรือน หรือการลงแขก เอาจริงกัน กลายเป็นการจ้างแรงงาน ความอึดอิทธิพลเพื่อแผ่ขยาย อึดอิทธิพลต่อ กลายเป็นความเห็นแก่ตัว แข่งขันเพื่อต้องการเงินมาใช้หนี้และซื้อขายสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ความเป็นเอกลักษณ์ของผลผลิตตามฤดูกาล กำลังจะสูญหายไป การแข่งขันเพื่อรักษาการค้าและรายได้ ทำให้ขาดความสามัคคี ชุมชนอ่อนแอบในที่สุด การเตรียมความพร้อมให้แก่ชุมชนบ้านประชาธรรม ในการรับมือกับกระแสต่างๆ ที่ถาโถมเข้ามา ถือเป็นเรื่องสำคัญและในเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติต่างๆ ทางแก้ไขปัญหาที่ดีและเหมาะสมที่สุด คือ การพัฒนาชุมชน โดยการน้อมนำแนวพระราชดำริ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระวัตถุธรรมราชน ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้รองรับกระแสเศรษฐกิจที่เน้นการบริโภคและวัตถุนิยมเป็นหลัก โดยเน้นย้ำให้ปวงชนชาวไทยสามารถเอาตัวรอดจากภัยคุกคาม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล และมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่สกนธิชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดภัยธรรมชาติทางเศรษฐกิจ และเมื่อภัยหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกรุ่น ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ ทั้งการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกรักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากภายนอกได้อย่างดี (สำนักเริ่มสร้างความเข้มแข็งชุมชน. 2564)

การปลูกฝังจิตสำนึกของคนไทยให้รู้จักพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือก เกินความจำเป็นนั้น ต้องให้ความรู้ และให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน โดยคนในชุมชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมกัน วิเคราะห์ความต้องการ และปัญหาของตนเองแล้วจึงวางแผนแก้ไข ปัญหาโดยมีผู้รู้ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้แนะนำแนวทางและให้ความรู้แก่ทุกฝ่ายให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชนแต่ละแห่ง โดยเฉพาะคนในชุมชนบ้านประชาชนที่มีวิถีชีวิตประジャーที่เรียบง่าย มีความเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบการดำเนินชีวิต ที่น่าศึกษาถึงภูมิหลัง การสืบทอดแนวคิดภูมิปัญญาไทย ให้ปัจจัยแห่งการยึดถือและปฏิบัติ โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตที่ยึด หลักปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความ สุขในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัด สุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่ยังคงมีเสน่ห์อยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ แต่จากการเติบโตของชุมชนเมือง ในช่วง ที่ผ่านมา ทำให้พื้นที่มีการเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่มีการพัฒนาทุกด้าน สร้าง ความเจริญสูงสุดท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านวัฒนธรรมและจิตใจ ความเจริญทางด้านการค้าขาย ก่อ ให้เกิดการก่อการร้ายที่ดิน พื้นที่การเกษตรลดลง ขาดความรับผิดชอบที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจไทย จากประเด็นปัญหา ดังกล่าวทำให้ชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลดคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ลง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเมืองที่เริ่มควบคุม ผู้อพยพมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งข้อมูลส่วนหนึ่งจะสามารถสรุปถึงความ เข้มแข็งในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนปัจจุบัน โดยมีหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนและสร้างองค์ความรู้ทางสังคมให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ของคนในชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เพื่อศึกษาความสอดคล้องของวิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และความ สอดคล้องของวิถีชีวิตกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของคนในชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่ประกอบอาชีพการเกษตรและเป็นคนที่อาศัย ในชุมชนบ้านประชาชน หมู่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 226 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคคลในครัวเรือนของชุมชนบ้านประชาชนหมู่ที่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเด่นช่า จังหวัด สุราษฎร์ธานี จำนวน 226 คน โดยมีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน ครัวเรือนละ 1 คน (กัญญาสิริ จันทร์ เจริญ, 2552)

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้กับผู้มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้กับกลุ่มบุคคลทั่วไป พิจารณาจากเป็นคนดั้งเดิมโดยรอบพื้นที่ เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมมาสู่ลูกหลานในปัจจุบัน และเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลากว่า ตลอดจนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลด้านความคิด มีบทบาทและหน้าที่ ที่มีความสำคัญต่อชุมชน ซึ่ง ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยยึดวัตถุประสงค์ในการวิจัย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน ประกอบด้วย 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ พื้นที่อยู่อาศัยอาชีพ รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน ลักษณะที่อยู่อาศัย และการอีกรองและใช้ประโยชน์ที่ดิน ตอนที่ 2 สอบถามวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม และตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) ข้อเสนอแนะ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชน ประกอบด้วย 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเชื่อและประเพณี ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองในชุมชน ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณสุขชุมชน และตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การสร้างและตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัย ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อในระบบออนไลน์ และความหมาย วิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็น (ปฏิชาต สถาปัตยานนท์ 2546) เพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัย ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวัดและประเมินผล จิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ด้านความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย ทั้งข้อคำถามเชิงปริมาณ และข้อคำถามเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งประเมินค่า IOC ซึ่งได้ค่า IOC ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.83 ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนเกิดความสมบูรณ์แล้วได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่ไม่ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเสถียรของแบบสอบถามก่อนนำลงไปเก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามภาคสนาม เป็นเวลา 5 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2564 ถึง 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้นนี้ ผู้วิจัยนำผลค่าแนวที่ได้จากการแบบสอบถามทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อนำผลที่ได้มามาวิเคราะห์และนำเสนอผลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เป็นการบรรยายของข้อมูลด้วยสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) ข้อมูลที่เป็นค่า ร้อยละ เมื่อคำนวณจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 226 คน แล้วนำค่าร้อยละมาวิเคราะห์ ความสอดคล้องกับเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ คือ มีการปฏิบัติระดับความสอดคล้อง ร้อยละ 80 – 100 ระดับสูง มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน ร้อยละ 60 – 79 ระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน และร้อยละ 0 – 59 ระดับต่ำ มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน (อารี จำปาลาย. 2560)

ความสอดคล้องของวิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาชน หมู่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยวิเคราะห์วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ของคนใน

ชุมชนบ้านประชารرم หมู่ 18 ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเดียงza จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่สอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ในองค์ประกอบของความ พอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน โดยอาศัยเงื่อนไข ของการมีความรู้และการมี คุณธรรม โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ จะนำมาลงรหัสคำตอบ ‘ไม่มีหรือไม่ปฏิบัติ แทนค่าด้วย 0 มี หรือ ปฏิบัติ แทนค่าด้วย 1 (มีมากกำหนดค่าเป็น 1 มีน้อยกำหนดค่าเป็น 0)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยในชุมชนบ้านประชารرم หมู่ 1 ที่กำหนดไว้ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ของคนในชุมชนบ้านประชารرم ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเดียงza จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสถานภาพ โดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ พื้นที่อยู่อาศัย อาชีพ รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน ลักษณะที่อยู่อาศัย และการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 86.73 เป็นเพศชายและร้อยละ 13.27 เป็นเพศหญิง อายุ ร้อยละ 48.23 มีอายุ ระหว่าง 36-45 ปี รองลงมา ร้อยละ 31.81 มีอายุ 46 ปีขึ้นไป การศึกษา ร้อยละ 50.90 ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 42.03 ได้รับการศึกษา ระดับ มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 20.36 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 3.98 มีสถานภาพม้าย/หย่าร้าง/แยกกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านเศรษฐกิจ พบว่า พื้นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 100.00 อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านประชารرم การประกอบอาชีพ ร้อยละ 34.51 ประกอบอาชีพเกษตรกร เป็นอาชีพหลัก รองลงมา ร้อยละ 30.09 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 22.57 ต่อครัวเรือนต่อเดือน ร้อยละ 40.27 มีรายได้ในภาคเกษตร ต่อเดือนที่ 15,001 บาท ถึง 20,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 37.61 มีรายได้ 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท รายได้เสริมนอกจากเกษตร ต่อครัวเรือนต่อเดือน ร้อยละ 30.53 มีรายได้ในภาคเกษตรต่อเดือนที่ 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 28.77 มีรายได้ในภาคเกษตรต่อเดือนที่ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รายจ่ายในภาคเกษตรต่อครัวเรือนต่อเดือน ร้อยละ 26.55 มีรายจ่ายในภาคเกษตรต่อเดือนที่ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 24.33 มีรายจ่ายในภาคเกษตรต่อเดือน 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท รายจ่ายในการประกอบอาชีพนอกภาค การเกษตรต่อครัวเรือนต่อเดือน ร้อยละ 31.41 มีรายจ่ายในการประกอบอาชีพ นอกภาคการเกษตรที่ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 28.77 มีรายจ่ายในการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรที่ 10,001 บาท ถึง 15,000 บาทต่อเดือน รายจ่ายในครอบครัว (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าจ้างแรงงาน ค่าเช่าที่อยู่อาศัย ค่าอาหาร) ร้อยละ 84.51 มีรายจ่ายใน ครอบครัวต่อเดือนที่ระดับ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 11.51 มีรายจ่ายใน ครอบครัวต่อเดือนที่ระดับ 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท เงินออมสะสมในครอบครัวต่อเดือน ร้อยละ 83.19 มีเงินออมสะสมในครัวเรือนต่อเดือนที่ระดับ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 7.08 มีเงินออมสะสมในครัวเรือนที่ระดับ 15,001 บาท ถึง 20,000 บาท หนี้สินในระบบของครอบครัวต่อเดือน ร้อยละ 78.78 มีหนี้สินในระบบต่อครอบครัวต่อเดือนที่ 5,000 บาท ถึง 10,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 10.70 มีหนี้สินในระบบอยู่ที่ ระดับ 10,001 บาท ถึง 15,000 บาท ลักษณะที่อยู่อาศัย ร้อยละ 88.93 มีบ้านเป็นของตนเอง รองลงมา ร้อยละ 6.64 มีที่อยู่อาศัยอยู่กับญาติ การถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดิน ร้อยละ 88.93 มีที่ดินเป็นของตนเอง รองลงมา ร้อยละ 6.64 เป็นที่ดินของญาติ

สรุป เมื่อเปรียบเทียบ รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สินของคนในชุมชน พบว่า มีการใช้ชีวิตอยู่ในระดับ เศรษฐกิจพอเพียง เพราะไม่ใช้จ่ายเกินตัว โดยมีรายได้ ในครัวเรือนสูงสุด 17,500 บาท / เดือน และมีรายจ่ายในการ

ประกอบอาชีพด้านการเกษตรสูงสุด 7,500 บาท / เดือน จึงมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย เมื่อวิเคราะห์ด้านหนี้สินเบรียบเทียบกับเงินออมพบว่ามีเงินออมสูงสุด 7,500 บาท / เดือน และมีหนี้สินสูงสุด 7,500 บาท / เดือน จึงมีเงินออมและหนี้สินอยู่ในระดับเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านสังคม พบร้า จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน ประวัติความเป็นมาของบ้านประชาชน เมื่ออดีตเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรส่วนใหญ่ลงมาจากการทัพคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นคนที่มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม และพร้อมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีลักษณะอยู่ในแหล่งผู้คนที่ถูกสงสัย คือ คลองน้ำแดงและคลองบางปะ ซึ่งเดิมที่เป็นหมู่บ้านในปรับ หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านเสด็จ มีนายกระจาง เพชรอารุ เป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๕ มีการแบ่งหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ จึงแยกหมู่บ้านออกมายังบ้านในปรับ หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านเสด็จ ตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ ปี พ.ศ.๒๕๔๕ ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านประชาชน” ที่มีผู้คนเต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม เป็นหมู่ที่ ๑๙ ตำบลบ้านเสด็จ มีนายอุดม หนูนิล เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านประชาชน ปัจจุบัน มีนายทนง หนูนิล เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ลักษณะทางสังคมของชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จอำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสังคมเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตในลักษณะพึ่งพาแบบเครือญาติ และมีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกับครอบครัวสมัยก่อน เป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีความอบอุ่น คนในชุมชนมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะได้รับประโยชน์จากการร่วมมือของสมาชิกทุกคน สมาชิกที่ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน อันจะนำมายังมิตรภาพความช่วยเหลือกัน และความเห็นอกเห็นใจกันในสังคม ในชุมชน มีการจัดงานประเพณี ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ อบน้ำผู้สูงอายุในประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบำเพ็ญกุศลให้บรรพบุรุษในเทศกาลเดือนสิบ พิธีกรรมของประเพณีสารทเดือนสิบ ทำบุญตักบาตรในโอกาสวันพิเศษและเทศกาลต่างๆ ชุมชนมีคติประจำชุมชน ด้านการดำเนินชีวิต “ชุมชนจะสงบสุข เมื่อทุกคนเคารพกฎหมาย” ด้านการสร้างความสามัคคี “แสงจุติร่วม สวยงามจุติ” และ ด้านการแก้ปัญหา “ยึดถือความถูกใจ ปัญหาใหญ่ทำให้เลิก ปัญหาเล็กทำให้หมดไป (สังคม รามา ราชธานี ประธานคณะกรรมการฝ่ายแผนพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนบ้านประชาชน. 2565 : สัมภาษณ์)

สรุปผลการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จอำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่รural มีภูเขาและแม่น้ำที่ไหลผ่าน ประชากรทำสวนยางพารา กาแฟ และปาล์มน้ำมัน ทุเรียนผลไม้ต่างๆ และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด คนในชุมชนมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆ และร่วมกันดูแลรักษา อนุรักษ์ สภาพแวดล้อมในชุมชน ทำให้มีสภาพ ภูมิทัศน์ที่ลึกลับและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเชิงอนุรักษ์ ที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จึงควรพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านประชาชน ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ

1. ด้านเศรษฐกิจ พบร้า คนในชุมชน ร้อยละ 100 สมาชิกในครอบครัวมีการใช้ทรัพยากรในครัวเรือนอย่างประหยัด ซึ่งมี เกณฑ์ระดับคะแนนระดับ 3 ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในองค์ประกอบของความพอประมาณด้านเศรษฐกิจในระดับสูง ร้อยละ 90.10 ไม่มีหนี้สินเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและรถยนต์ไม่ฟุ่มเฟือย และร้อยละ 90.00 มีวิถีชีวิตการกินอยู่แบบประหยัด ซึ่งสอดคล้อง กับ (สังคม รามา ราชธานี. 2565 : สัมภาษณ์) และ (มนัส เฉลิมพิพัฒน์. 2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่าคนดังเดิม ในชุมชนเป็นคนขยายตัวแต่บรรพบุรุษ สอนลูกหลานให้รู้จักทำมาหากินทางการเกษตร และเก็บผลผลิตขายหารายได้เพิ่มเติม ปลูกผักสวนครัวกินเอง และร้อยละ 65.40 ต้องการที่จะซื้อที่อยู่อาศัยประเภทพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น อยู่ในเกณฑ์ระดับคะแนน 2 ดังนั้น

จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในองค์ประกอบของความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับกลาง โดย (วิรช พินูลย์. 2565 : สัมภาษณ์) ให้เหตุผลว่า มีคนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อทำการ โรงงานต่างๆ มากขึ้น ผู้ที่เริ่มมีฐานะเงินทอง ก็จะปรับปรุงบ้านของตนเองให้สวยงามมากขึ้น หรือ ขายที่ดินและย้ายออกไปซื้อบ้านจัดสรรมากขึ้น เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คนในชุมชน ร้อยละ 55.10 มีรายจ่ายพอเพียงกับรายรับ และร้อยละ 50.00 มีการทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในเกณฑ์ระดับ 1 ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในองค์ประกอบของความพอประมาณ ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับต่ำ โดย

(จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ. 2565 : สัมภาษณ์) ให้เหตุผลว่า รายได้ของเกษตรกรแต่ละครอบครัวค่อนข้างน้อย ต้องทำการเกษตรที่ค่อยไปพัฒนาผลิต ในขณะที่ค่าใช้จ่ายจากสังคมภายนอกให้คนในชุมชนได้เลี้ยงแบบ เช่น จัดหาซื้อเครื่องมือสื่อสารต่างๆ การเดินทางไปสู่สังคมภายนอกที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งทางรถ มากขึ้น ประกอบกับวิถีชีวิต ด้านการลงทุนต่างๆ เริ่มนีบทบาทต่อคนในชุมชน ทำให้แนวคิดเรื่องการเก็บออมในรูปแบบสหกรณ์ ของชาวบ้าน ที่เคยปฏิบัติอยู่ล้นอย่าง และสอดคล้องกับการออกเล่าของ (สายัณห์ หนูนิล. 2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่าวิถีชีวิต ของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนจากค่านิยมของคนชนบทที่เดินเท้าเข้าออก ระหว่างบ้านและสวนการเกษตรหรือไปวัด ทุกครอบครัว เริ่มตั้งฐานความเป็นอยู่กันด้วยรัฐนัต บางบ้านยอมเป็นหนี้ เพื่อซื้อรถให้ลูกขับไปทำงานภายนอก ชุมชน และแต่ละครอบครัวยังขาดการจดบันทึกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างเช่น ครอบครัวตนเอง เป็นต้น

2. ด้านสังคม พบร่วมกับ คุณในชุมชน ร้อยละ 100 มีความเสียสละแรงงาน ช่วยส่วนรวมของชุมชน ร้อยละ 90.00 ชุมชนมีการรวมกลุ่มสมนาคุณ ร้อยละ 86.50 คนในชุมชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต ยุติธรรม ร้อยละ 85.50 สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนบ้านในชุมชนด้วยกัน อยู่ในเกณฑ์ระดับคะแนน 3 ดังนั้น จึงมี ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์ประกอบของความพอประมาณอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับ (สงคราม ราชานี. 2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่า คนในชุมชน จะรักใคร่สามัคคีกัน ช่วยเหลือกัน รู้จัก มัคคุนกันดี ประดุจญาติพี่น้อง และมีจิตอาสาร่วมกันพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าคนในชุมชน ร้อยละ 64.10 พยายามผลักดันให้เยาวชนในชุมชนเป็นคนดี อยู่ในเกณฑ์ระดับคะแนน 2 สอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับกลาง โดย (ทันง หนูนิล. 2565 : สัมภาษณ์) ให้เหตุผล ว่า ในปัจจุบันมีวัยรุ่นจาก ห้องถินอื่น ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมากขึ้น ปัญหาการทะเลาะ วิวาท อาชญากรรมจึ้งปัลนจึง เริ่มเกิดมีมาก ขึ้นในชุมชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านประชาชนที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยพบประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้ 1. จากผลการศึกษา พบร่วมกับ คุณในชุมชนบ้านประชาชนที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยรวมอยู่ใน ระดับกลาง มีการปฏิบัติสอดคล้องในระดับร้อยละ 77 เมื่อศึกษาภูมิ หลังความเป็นอยู่ของคนในชุมชนประชาชน พบร่วมกับ คุณในชุมชนบ้านประชาชนที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจ และด้านสังคม โดยรวมอยู่ใน ระดับกลาง มีการปฏิบัติความเป็นอยู่แบบพัฒนาชุมชน แต่ในปัจจุบันแนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านประชาชนเปลี่ยนไป มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภานี ตั้งตะกูลทรัพย์.(2551) ได้ทำการ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนอัมพวาสอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ ระดับกลาง พบร่วมกับ คุณในชุมชนอัมพวานมีรายได้กับค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับดีกว่านั้นเป็นสังคมเกษตรแบบพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของ สงคราม ราชานี.(2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่า ความเจริญด้านการคุณภาพ ส่งผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพเกษตรกรรมดังเดิมเป็นอาชีพอื่นๆ และมีการขยายพื้นที่ดินทางการเกษตรให้แก่นายทุน

เข้ามาสร้างกิจการต่างๆ มีการท่องเที่ยวมากขึ้น และสอดคล้องกับ นิรันดร์ สุนิรันดร์.(2555) ที่อธิบายถึงความสำคัญ ประชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายสร้างความสมดุล เพื่อความยั่งยืน ความสมดุล คือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ระหว่างคนกับสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งชุมชนประชาธิรัม มีความเปลี่ยนแปลงความสมดุล ทั้ง 2 ด้านแตกต่าง กัน ทำให้เกิดความสอดคล้องในวิถีชีวิตของคนในชุมชนกับ แนวคิดประชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับกลาง 2. ผลการศึกษาความสอดคล้องด้านเศรษฐกิจ พบว่า วิถีชีวิตคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม มีความสอดคล้อง อยู่ใน ระดับกลาง มีระดับปฐบัตรอยู่ละ 72.63 เนื่องจากมีความพึงพอใจต่อภูมิประเทศของความเป็นชนบท ไม่ต้องการ ขยายพื้นที่อยู่อาศัยไปอยู่ที่อื่น ไม่ต้องการหาซื้อที่หรือพย์สินที่ไม่จำเป็น สอดคล้องกับ อภิชัย พันธุ์เสน.(2542) ที่กล่าว ว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยเนื้อแท้ ก็คือพุทธเศรษฐศาสตร์ อันเป็นเส้นทางที่จะนำไปสู่สมสติปัญญา โดยมีจิตสำนึก เกิดจากความตระหนัก ถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี และรู้สึกถึงความพอดี คือการดำเนินชีวิต อย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพอย่างถูกต้องไม่โลภ และสอดคล้องกับ สมรรถนะ ราชธานี.(2565 :สัมภาษณ์) ที่เล่า ว่าคนในชุมชนมีความยั่น สอนลูกหลานให้รู้จักทำมาหากินทางการเกษตร และเก็บผลผลิตขายหารายได้เพิ่มเติม ด้วยการปลูกผักสวนครัวกินเอง เพราะพื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ และสอดคล้องกับ พระราชาธรรมราษฎร์สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช monarch ที่พระราชทานไว เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2554 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2550) ความว่า "...อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัว จะต้องผลิต อาหารของตัวเอง จะต้องหอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความ พоф่อยพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้นากกว่า ความต้องการที่ขายได้ แต่ขายในที่นั้นไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้อง เสียค่าขนส่งมากนัก..." และสอดคล้องกับ กรมการพัฒนาชุมชน.(2550) ได้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้ เศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ คือการอยู่อย่างพอดี ประกอบอาชีพสุจริต ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบี้ยนตนเอง มีราย ได้สมดุลกับรายจ่าย และสอดคล้องกับ บัณฑ อ่อนคำ.(2542) ที่อธิบายถึงการน้อมนำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการ พึ่งตนเองโดยการปลูกจิตสำนึกในครอบครัวให้เกิดความสำนึกรู้ที่จะเปลี่ยนรูปแบบจากเชิงพาณิชย์มาเป็นการผลิต เพื่อ การมีชีวิตอุด และนำออกมาย้าย เมื่อมีส่วนเกินจากการเก็บไว้บริโภค 3. ผลการศึกษาด้านสังคม พบว่า วิถีชีวิตของ คนในชุมชนบ้านประชาธิรัม มีความสอดคล้องกับแนวคิดประชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับสูง มีระดับ ปฐบัติ ร้อยละ 81.37 คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน และได้รับ การเอาใจใส่ดูแล จากคนในชุมชนด้วยกันเป็นอย่างดีให้ความเคารพผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสในชุมชน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ สุพานิ ตั้งตระกูลทรัพย์.(2551) ที่ได้ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนอัมพวา สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคมระดับสูง พบว่าคนในชุมชนอัมพ瓦มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คนในชุมชนบ้านประชาธิรัมดำเนินชีวิตต่อกันโดยไม่เอารือยซึ่งกันและกันเอง และสอดคล้องกับ สมรรถนะ ราชธานี. (2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่า คนในชุมชน บ้านประชาธิรัมมีความรักใคร่สามัคคีกัน ช่วยเหลือกันดี เคารพนับถือกันประดุจญาติ พื้น้องและสอดคล้องกับ และ สอดคล้องกับ มนัส เฉลิมพิพัฒน์. (2565 : สัมภาษณ์) ที่เล่าว่าคนดังเดิม ในชุมชนเป็นคนขยันมากด้วยแรงบันดาลใจ สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชนรู้จักผนึกกำลังร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านประชาธิรัม

1. ควรมีการร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างชาวบ้านทุกคนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมรับฟังและแก้ปัญหาการอนุรักษ์ พื้นที่การเกษตร ให้คงสภาพดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. ควรปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ สืบสาน สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ และยั่งยืนสืบไป

3. ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญ ของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการร่วมกิจกรรมและเรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสำรวจเรื่องปัญหาการทำเกษตรสวนทุเรียนของชุมชน

2. ควรสำรวจ เรื่อง แนวทางการป้องกันการขายพื้นที่ดินทางการเกษตรของคนในชุมชนบ้านประชาธิรัม

เอกสารอ้างอิง

วิโชคิ จรุงโรจน์, (2558). ความมั่นคงทางสังคมของระบบวนเกษตรยางพาราสู่ความเข้มแข็งของชุมชนชนบทภาคใต้ของประเทศไทย. ว.การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ 8 ฉบับที่ 2

พฤษภาคม – สิงหาคม 2558 : 8-15.

กรมพัฒนาชุมชน. สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, (2564). แนวทางการดำเนินงานการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ

กัญญาสิริ จันทร์เจริญ, (2552). การวิจัยทางพยาบาล: แนวคิด หลักการและวิธีปฏิบัติ นนทบุรี: สถาบันพระบรมราชานุสรณ์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ประชาต สถาปิตานนท์. (2546). ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อารี จำปาลาย, (2560). สถิติในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: หาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเด่นช่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี,(2564) ประวัติอำเภอเด่นช่า เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.district.Cdd.Go.th>.

สงคราม ราชธานี (9 กุมภาพันธ์ 2565) ประธานคณะกรรมการฝ่ายแผนพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน บ้านประชาธิรัม ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

สงคราม ราชธานี (9 กุมภาพันธ์ 2565) ประธานคณะกรรมการฝ่ายแผนพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน บ้านประชาธิรัม ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

หนอง หนองนิล (9 กุมภาพันธ์ 2565) ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

มนัส เนลินพัฒน์ (10 กุมภาพันธ์ 2565) ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

สายฝน หนองนิล (10 กุมภาพันธ์ 2565) ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

วิระ พิบูลย์ (11 กุมภาพันธ์ 2565) ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ (11 กุมภาพันธ์ 2565) ผู้ให้สัมภาษณ์. จิรสุดา ปลายยอด ผู้สัมภาษณ์

www.life.ac.th

มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ภาคีร่วมก่อตั้ง

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

13/2 หมู่ 1 ตำบลบางคอก อำเภอบางคอก จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
โทร. 034-757-452-4